

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

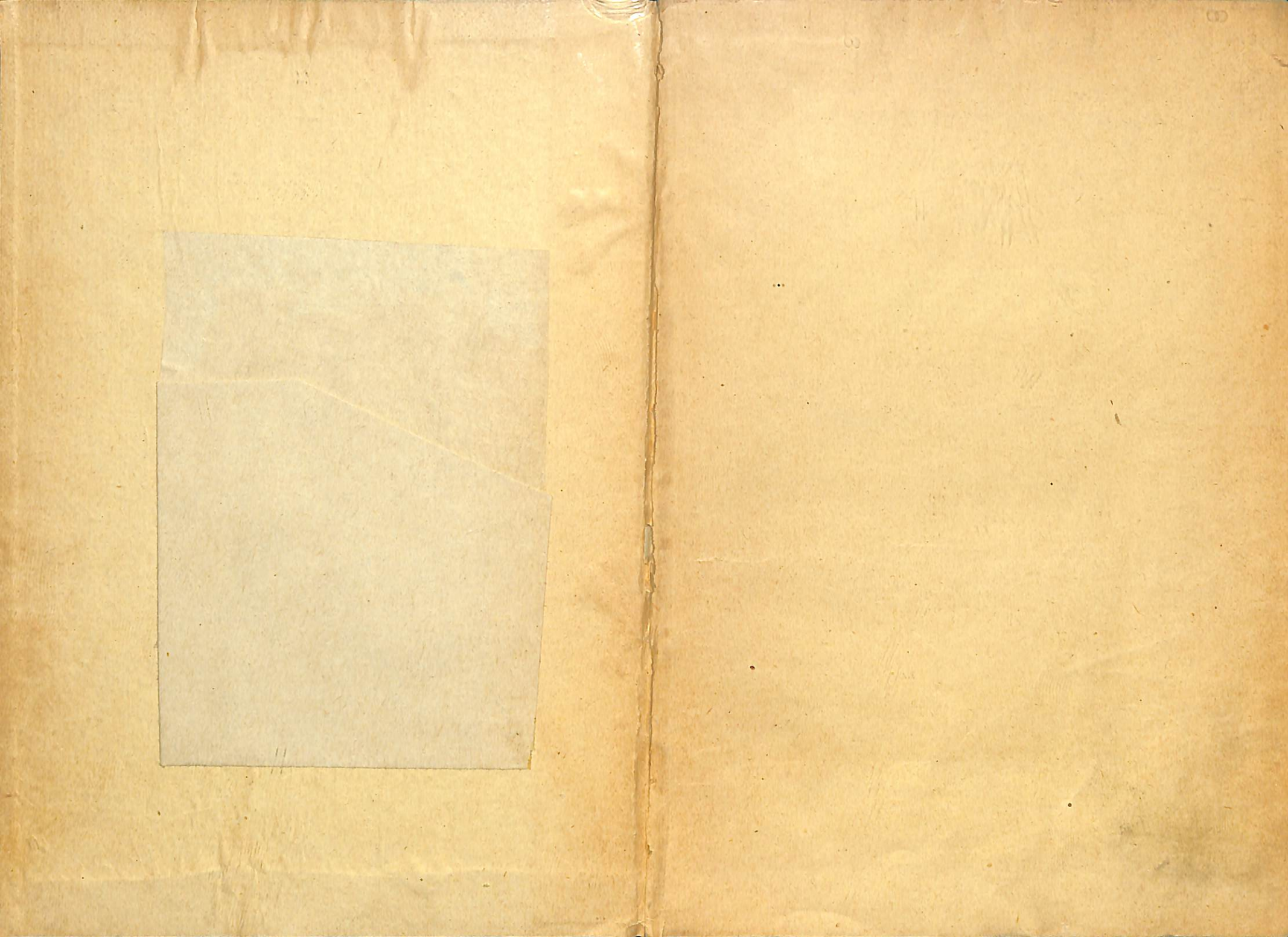
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.99

U-93

891.99
Ն-93

19 NOV 2011

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

ԿՄ. ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

№ X

1904

№ X

10 4-

ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻ ՉԷՄՔՈՒՄ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳՐՈՒԱԾՆԵՐ

ԳՐԱՄԱՏԻԱԿԱՆ ԷՏԻԻԳ ԳԱԻՍՈՒԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՁՈՐՍ ԳՈՐԾ.

Հեղ. Ա. Ք.

ԹԻՖԼԻՍ 1904 թ.

Տպար. Հնկ. Ս. Նազարեանցի «ՀԵՐՄԷՍ» Մաքար. փ. № 15.
(61)

ԳՈՐԾՈՂ Ա Ն Ա Ի Ն Բ

1. Կատարինէ Աշխարհեզեանց—այրի, կալուածատէր կին:
2. Մէջլումբէզ Մելիք Զարեանց—սրա հօրեղբայրը:
2. Սամսոնբէզ Մուրադբէզեանց—երիտասարդ կալուածատէր:
4. Լևոն Դաւթեանց—անտառային վարչութեան վերաբննիչ:
5. Գարեգին Արմաւեանց—գաւառական անտառապետ:
6. Եղիսաբէթ Արմաւեանց—սրա կինը:
7. Լուսի—Տիկին Արմաւեանցի բոյրը:
8. Անտառապետի Օգնական:
8. Արշակ Իւզբաշեանց—ուսում առած երիտասարդ, գիւղացի:
10. Սիմօն, Տիկին Աշխարհեզեանցի հինաւուրց ծառայ:
11. Գիւղացի ոմն:
12. Գիւղի գլխի:
13. Ծառայ—տիկին Աշխարհեզեանցի տանը:
14. Ծառայ—Արմաւեանցների տանը:
Գիւղացիներ և գեղջկուհիներ ամեն հասակի:

Անցքը պատահում է հայաբնակ գաւառում:

Առաջին գործողութիւնը Արմաւեանցների տանը, երկրորդ, երրորդ և չորրորդ գործողութեան երկրորդ պատկերը տիկին Աշխարհեզեանցի զղեակում, իսկ չորրորդ գործողութեան առաջին պատկերը՝ գիւղամէջում:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Բեմը ներկայացնում է Արմաւեանցի տան մի ընդարձակ սենեակ, որ կահաւորած է հասարակ կերպով: Խորքումը երևում է մի ուրիշ սենեակ, որի դռները բաց են: Կայ և մի ուրիշ դուռը ձախ կողմից, որտեղից՝ վարագոյրը բարձրանալիս, շտապով դուրս է գալիս Տ. Արմաւեանցը և դիմում է դէպի խորքի սենեակը: Դռան մօտ նրան պատահում են Լուսին և Սամսոնբէզը, որոնք աղմուկով և ծիծաղելով ներս են մտնում:—Լուսին հագին ունի երկարեզր դէիրա (ամաղօնկայ), որի փէշերը հաւաքած՝ ձգել է ձախ թևի վրա. աջ ձեռքին ունի ճիպոտ (խլիստ): Սամսոնբէզը հագին ունի կարճ բաճկոն, ոտներին բոտֆօրտ:

ՏԵՍԱՐԱՆ 1.

Տ. Արմաւեանց, Լուսի, Սամսոնբէզ:

Տ. Արմաւեանց. Հա՛, եկան . .

Սամսոնբէզ. Հիմա կըգան:

Լուսի. Նրանց թողինք կայարանում, իսկ մենք սրարչաւ հասանք այստեղ: (Առաջ են գալիս):

Սամսոնբէգ. Չմնացինք... կամ ճիշտն ասած՝ չուզեցինք տեսնել նրանց պաշտօնական հանդիպումը:

Լուսի. Դա շատ տաղտկալի բան է:

Սամսոնբէգ. Այնքան էլ հետաքրքիր չէ:

Տ. Արմաւեանց. Բայց, Լուսիկս, ասան տեսնեմ, ինչպիսի մարդ է, տեսքով է,

Լուսի. Այդ էլ հետաքրքիր չէր: Այնպէս չէ, Սամսոնբէգ:

Սամսոնբէգ. Ի հարկէ: Մարդ է, էլի, Աստուծոյ պատկերով. տարիքով մարդ է երևում:

Տ. Արմաւեանց. Գարեգինիս հետ միաժամանակ եղել է ճեմարանում:

Լուսի. Սակայն, քոյրիկս, փեսայ Գարեգինը նրա առաջ աւելի ծեր է երևում:

Սամսոնբէգ. Քայլուածքը հաստատ, նայուածքը խիստ ու հպարտ: Բայց մի բան որ ինձ շատ դուր եկաւ, այդ նրա կոկ ու մաքուր հագուստն էր: Ճամբորդի վրա կոկ հագուստը հագուագիւտ բան է:

Տ. Արմաւեանց. Իսկ քեզ, Լուսիկս, քեզ ինչ դուր եկաւ:

Լուսի. (ծիծաղելով). Ի՞նչ... ոչինչ... ինչ կարող էր դուր գալ: Սամսոնբէգը ճիշտ է նկատել—նրա իսկ հագուստը իմ աչքիս էլ ընկաւ... Ախ, հա, Սամսոնբէգ, մոռացայ ձեզ ցոյց տալու նրա մատի մատանին. մի խոշոր զմրուխտ... մի հիանալի ակը... մանաւանդ չորս բոլորքը շարուած բրիլեանտները. մի սքանչելի բան, որից խելքիս ծայրը գնաց... ան, ինչպէս շողշողում էին արևի տակ...

Սամսոնբէգ. Այդ ինչպէս նկատեցիք, օրիորդ:

ուրեմն բաւական ուշադիր էք եղել նրան... Ես ամենևին չնկատեցի:

Լուսի. Անկարելի էր չնկատել... Հէնց որ վագոնից մեկնեց փեսայ Գարեգինին իր ձեռքը, այն ժամանակ թէ զմրուխտը փալիւեց, թէ բրիլեանտները շողշողացին:

Տ. Արմաւեանց. Գարեգինը ծանօթացրեց քեզ նրա հետ:

Լուսի. Ո՛չ, Մենք ձիուց չենք էլ վեր եկել:

Սամսոնբէգ. Մենք նրանց դիտում էինք հեռուից:

Տ. Արմաւեանց. Ինչո՞ւ չմտեցաք... Դու, Լուսիկս, գոնէ դու մտենայիր:

Լուսի. Ախ, քոյրիկ, ասացի հետաքրքիր չէր նրանց պաշտօնական հանդիպումը: Վերջապէս ինչ մի ստիպողական բան կար որ այս լայն փէշերովս ի՞նչէի ձիուց և նորից նստէի: Հեշտ բան չգիտենաս: Առանց այդ էլ ճանապարհին անհանգիստ եմ արել Սամսոնբէգին, ձիու վրա վեր ու վար անելով ինձ:

Տ. Արմաւեանց. (Վախնցած): Ի՞նչ պատահեց:

Սամսոնբէգ. Ոչինչ... դատարկ բան՝ թամբը ծըռուել էր:

Տ. Արմաւեանց. Ախ... Որքան անզգոյշ ես... չէ որ կարող էիր վայր ընկնել քշելու ժամանակ... Աստուած է իմանում թէ ինչ կարող էր պատահել:

Լուսի. Ո՛հ, քոյրիկ, իզուր է երկիւղդ. ձիւստողին այդ տեսակ բաները չեն կարող վախեցնել:

Տ. Արմաւեանց. Դու էլ ձիւստող դարձար.

Լուսի. Չե՞ս հաւատում... Մէկ հարցրու Սամսոն-

բէգից, թէ ինչպէս եմ ես ձի նստում, ինչ համարձակութեամբ քշում, արշաւում եմ:

Սամսոնբէգ. Սիրելի է տեսնել օրիորդի վստահութիւնը:

Տ. Արմաւեանց. Մի օր շլինքը կը կտարէ:

Սամսոնբէգ. Ոչ, ո՛չ, երբէք... Օրիորդը սրտոտ է և համարձակ: Կարճ ժամանակում այնքան շուտով սովորեց ձի նստել և այնքան պինդ ու համարձակ է նստած, որ մի օր նշանաւոր ձի նստող կըլինի, կատարեալ ամազօն աղջիկ:

Տ. Արմաւեանց. Կատանկ էք անում:

Սամսոնբէգ. Ո՛չ, կատակ չէ. հաւատացնում եմ ձեզ: Տեսել եմ շատ կանանց և օրիորդներին, որոնք վախենում էին ձիուն մօտ գալ, ուր մնաց թէ նստէին նրա վրա: Իսկ եթէ վստահանում էին նստել՝ սրտատրոփ կուշ եկած, պինդ բռնում եին թամբի գլխից և եթէ ձին ստըը բարձրացնում էր ճանճ քշելու համար, նրանք լեղապատառ էին լինում և սաստիկ աղաղակ բարձրացնում: (Ամենքը ծիծաղում են): Ճշմարիտ եմ ասում... Օրինակ, հէնց մեր Կատեան, Տիկին Աշխարբէգեանցը... ինչ զալմաղալով ես նրան առաջին անգամ ձիու վրա նստեցրի:

Լուսի. Բայց հիմա, ինչպէս լաւ է արշաւում:

Սամսոնբէգ. Դուք, օրիորդ, նրանից պակաս չէք:

Տ. Արմաւեանց. Մե՛ծ բան է... Դէ՛հ, գնա՛, դէրիէդ փոխիր, ուր որ է կը գան... բայց ինչո՞ւ ուշացան... Դուք սրտեղ թողիք նրանց:

Սամսոնբէգ. Նրանք դեռ կայարանումն էին, երբ մենք հեռացանք:

Լուսի. Ես մի անգամ յետ նայեցի և տեսայ որ նստում էին կառքի մէջ:

Տ. Արմաւեանց. Ուրեմն հիմա կը գան... գնա՛ փոխիր դէիրէդ:

Սամսոնբէգ. Ես էլ կ'երթամ:

Լուսի. Սամսոնբէդ, չուշանաք, շուտ եկէք...

Սամսոնբէգ. Շուտ կը գամ: (Դուրս է գնում):

Տ. Արմաւեանց, Ի հարկէ կը գայ: Դէ՛հ, գնա՛, շտապիր... գիտես՝ կը հագնես այն կամրադոյն դէիրէդ, որ քեզ շատ է սազում:

Լուսի. Ինչո՞ւ համար... որ նրան դուր գամ: (Ծիծաղում է):

Տ. Արմաւեանց. Ինչ որ քեզ ասում եմ, այն արա:

Լուսի. (Ծիծաղելով դուրս է գնում): Գնում եմ... ցանկութիւնդ կը կատարեմ...

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

Տ. Արմաւեանց, սէնակ. յետոյ պ. Արմաւեանց

Տ. Արմաւեանց. Մտքուժս մի բան ծագեց... Ա՛խ, եթէ կարողանամ սրան համոզել, այն ժամանակ յոյսով եմ որ մենք էլ կ'ազատուենք այս արջի բնից:

Պ. Արմաւեանց. (Պաշտօնական համազգեստը հագին մտնում է խորքից):—Դու այստեղ ես եղել, իսկ ես փնտռում էի միւս սենեակներում:

Տ. Արմաւեանց. Ինչպէս երևում է բաւական քրտնել ես հանդիպելով մեծաւորիդ:

Պ. Արմաւեանց. Ո՛չ, ո՛չ, շատ գոհ եմ...

Տ. Արմաւեանց. Գոհ ես.. չեմ կարծում:

Պ. Արմաւեանց. Շատ սիրո վհանդիպեց ինձ, մինչև անգամ նախատեց որ դիմաւորել եմ պաշտօնական զգեստով. յիշեց մեր ընկերակցութիւնը ճեմարանում: Միով բանիւ շատ, շատ գոհ եմ:

Տ. Արմաւեանց. Գոնէ յայտնեցիր նրան վիճակիդ մասին. չգանգատուեցիր որ տարիներով փտեցինք այս դաւառում:

Պ. Արմաւեանց. Չարմանալի կին ես եղել, Լիզա, միթէ առաջին անգամից կարելի է խօսել այդ մասին:

Տ. Արմաւեանց. Չարմանալին դու ես, որ քո քաշուող բնաւորութեամբ յետ ես ընկել ընկերակիցներինդ: Ռոճիկդ նոյնն է, ինչ որ ստանում էինք մեր ամուսնութեան առաջին տարին: Այժմ այդ հասակդ ես հասել, երեսայքը մեծացել են. նրանց ուսում, կրթութիւն է հարկաւոր:

Պ. Արմաւեանց. Ժամանակ դուր գուն էլ... Աւելի լաւ կ'անես, գնաս պատրաստութիւն տեսնես որ կարողանանք նրան լաւ պատուել: Առանձին ուրախութեամբ ընդունեց հրուէրս այս երեկոյ մեզ մօտ անցկացնելու:

Տ. Արմաւեանց. Գրանք սովոր են քէֆ անել ուրիշի հաշուով... բայց չեն մտածում թէ մի դաւառական անտառապետ որտեղից պէտք է փող վերցնի, որ նրանց համար ինձոյք ու ճաշկերոյթ սարքէ... Գոնէ ասացիր որ ռոճիկդ աւելացնեն:

Պ. Արմաւեանց. Ախ, Տէր իմ Աստուած... դու միշտ պատրաստ ես կրկնել քո ախ ու ոխդ... Մարդը դեռ ոտք չէ դրել այստեղ, յարմար է արդեօք, ասս

ինձ, որ ես մի առ մի ներկայացնէի նրա առաջ դրու-
թիւնս:

Տ. Արմաւեանց. Ի հարկէ... Երբ կարիքը ստիպում է, պէտք է անել... Տեսնում ես՝ քանի չես ընկնում նրանց աչքին, նրանք քեզ չեն յիշում... փտեցինք, փտեցինք այս տարտարոս տեղում:

Պ. Արմաւեանց. Կծիկիդ ծայրը բաց արիր... է՛հ, ժամանակ չէ. գնա, տես անելիքդ:

Տ. Արմաւեանց. Հեշտ է ասել՝ տես անելիքդ.. մէկ նայիր թէ ինչ է նստել մեզ վրայ այս երեկոյեան ընթրիքը... Մեծ քաղաքից է, պէտք է շնորհքով հիւրասիրել, պէտք է աշխատել որ ժամանակն ուրախ անցկացնէ, որ գոհ սրտով գնայ, պէտք է ուրիշ հիւրեր հրաւիրել:

Պ. Արմաւեանց, (Չեղքը թափ ասլով,) Հարկաւոր է, հարկաւոր է...

Տ. Արմաւեանց. Պաշարեղէն ճարելու համար մարդիկ սար ու ձոր ընկան:

Պ. Արմաւեանց. (շուռ է գալիս:) Է՛հ...

Տ. Արմաւեանց. Թագա ձուկ գտնելու համար ձիաւոր մարդ ուղարկեցի հարեան դաւառը:

Պ. Արմաւեանց. հասկացիր վերջապէս, որ ընկերոջս եմ պատվում:

Տ. Արմաւեանց. Լաւ ընկեր է, որ հոգս չէ քաշում քեզ համար:

Պ. Արմաւեանց. (անհամբեր:) Բաւական է.. Գրնում եմ հազուստս փոխելու. (շուռ է գալիս զնալու):

Տ. Արմաւեանց. Եթէ մեզ համար չես ուզում մտածել, գոնէ աշխատիր Լուսիկի համար:

Պ. Արմաւեանց. (շուռ գալով:) Ի՞նչ...

Տ. Արմաւեանց. Ամուրի մարդ է, դիրքով, աստիճանով... դուցէ այն ժամանակ մենք էլ մի բաղդի հանդիպենք:

Պ. Արմաւեանց. Ի՞նչ... Ուզում ես ասել որ Լուսիկին ամուսնացնենք նրա հետ... Սամսոնբէգին ի՞նչ ես անում:

Տ. Արմաւեանց. Սամսոնբէգը խոտ կայ ու կայ: Փորձենք... աչքումս սրանից նա լաւ փեսացու է երևում:

Պ. Արմաւեանց. Դու գժուել ես, այ կին... Լուսիկի համար նա հայրացու է և ոչ թէ փեսացու... Ահա քեզ նոր միտք... ի՞նչ տեղից ծագեց գլխումդ: (Ժիծաղում է եւ ձեռքերը թափ տալով դուրս է գնում:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 3.

Տ. Արմաւեանց մէնակ.—յեսոյ Լուսի:

Տ. Արմաւեանց. Ի՞նչ կայ այստեղ ծիծաղելու: Զարմանալի են, Աստուած վկայ, տղամարդիկ: Իրանց մասին ես մտածում, ասում են՝ հարկաւոր չէ, ժամանակ չէ... Ուրիշի համար ես հոգում, հանաքի տեղ են դնում... Ի՞նչ փոյթ որ նա Լուսիկին ուզէ: Սամսոնբէգից աւելի դիրքով մարդ է: Ի՞նչ անենք որ տարիքով է... հիմա ո՞վ է դրան նայում: Ամեն մարդ աշխատում է աղջկան լաւ ու հարուստ տեղ տալ, հասակի տարբերութեան վրա չեն նայում: Քիչ են եղել այս տեսակ օրինակներ... Սամսոնբէգը վատ տղայ

չէ, հարուստ էլ է, բայց նա սրանից կատարեալ է. նա աւելի կը սիրէ իր կնոջը, տունը, տեղը... Այդ հասակի մարդիկ աւելի հաստատ ու հաւատարիմ են իրանց օջաղին... Բայց Լուսին կըզէ... ախր շատ է դրաւուած Սամսոնբէգից... Է՛հ, ոչինչ, Լուսիկը ջահէլ է, հեշտ է նրան համոզել...

Լուսի. (մտնելով:) Ահա և ես:

Տ. Արմաւեանց: Ի՛ւֆ, ի՛ւֆ, ի՞նչ սազ է գալիս քեզ դէիրան... Մէկ շուռ արի, տեսնեմ: (Լուսին շուռ է գալիս) ի՛ւֆ, հիանալի է, հիանալի... Ո՞ր տղամարդ չի դրաւուիլ քեզանից... բայց... առանց արի... այդ ի՞նչ է... ինչո՞ւ է այդքան քիչ վրայիդ ակնեղէնը:

Լուսի. Ինչոր հետս բերել եմ, այն էլ շինել եմ:

Տ. Արմաւեանց. Քիչ է... գնա իմիններից որը հաւանես, վերցրո՛ւ և շինիր... Չէ որ նա էլ է սիրում ակնեղէնները:

Լուսի. Ո՞վ... Սամսոնբէգը...:

Տ. Արմաւեանց, Ո՞հ, ո՞չ... մեր նորեկ հիւրը:

Լուսի: Այսինքն Գաւթեանցը:

Տ. Արմաւեանց. Հա՛, ի՞նչ է որ...:

Լուսի. (ծիծաղելով) Դու ի՞նչ տեղից դիտես թէ նա ակնեղէններ սիրում է:

Տ. Արմաւեանց. Դու չասացիր թէ տեսար նրա մատի վրա զմրուխտի մատանի. կը նշանակէ թէ նա էլ է սիրում ակնեղէններ... Ճաշակի զուգադիպում թիւն կայ քո և նրա մէջ:

Լուսի. (ծիծաղելով:) Ճաշակի զուգադիպում թիւն...:

Տ. Արմաւեանց. Հա՛, ի՞նչ ես ծիծաղում... Ճա-

շակի զուգադիպութեանը հետևում է և ուրիշ բան: Այսպէս է աշխարհիս բանը: Մի որ և իցէ չնչին զուգադիպութիւն պատճառ է դառնում երեւելի բանի մարդուս կեանքի մէջ:

Լուս. Քոյրիկ, կատակ ես անում:

Տ. Արմաւեանց. Ամենեւին. . . Ահա, տես, թէ ինչպէս պատահեցաւ իմ ու Գարեգինի ամուսնութիւնը: Մի օր նա եկել էր հայրիկի մօտ գործով: Խօսք ընկաւ զանազան կերակուրների մասին. նա ասաց թէ շատ է սիրում տապակած վառիկ. . . էհ, դու խոսք գիտես որ ես էլ եմ սիրում:

Լուս. Յետոյ:

Տ. Արմաւեանց. Յետոյ... յետոյ էլ ինչ... փոքր ժամանակից յետոյ մենք ամուսնացանք:

Լուս. Միմեանց չսիրելով:

Տ. Արմաւեանց. Սէրը մի այնպիսի բան է որ յետոյ ինքն իրան կը գայ. . . պէտք է աշխատել կեանքը դարձնել քաղցր ու հաճելի, սէրը քամակից կը գայ:

Լուս. Յետոյ կը գայ... ինչպէս թէ յետոյ կը գայ:

Տ. Արմաւեանց. Այնպէս, ինքն իրան:

Լուս. Իսկ եթէ ատելութիւն գայ:

Տ. Արմաւեանց. Այդպիսի բաներ դիւրեւեմ հանիր:

Լուս. Այդ ես չեմ հասկանում:

Տ. Արմաւեանց. Ի՞նչ տեղից կարող ես հասկանալ. . . ես քեզանից տասը—տասներկու տարով մեծ եմ, քեզանից աւելի փորձուած եմ և այդ տեսակ բաներ քեզանից աւելի լաւ եմ հասկանում: Օրինակի համար վերջորսւ իմ ու Գարեգինի կեանքը... Տեսնում ես՝ ինչ-

պէս քաղցր ենք ապրում... եթէ միքիչ հարուստ լինէինք, խոսք էլ աւելի քաղցր կը լինէր մեր կեանքը... Գաւթեանցի համար ասում են թէ շատ հարուստ է...

Լուս. Ձէ, քոյրիկս, եթէ մարդս բուռն կերպով չէ սիրում իր ընտրածին, սրտատրուփ չէ սպասում նրա գալուն, չէ խնդում նրա ներկայութիւնից, լաց չէ լինում նրա բացակայութիւնից, ուրիշ կերպ սէրը անհասկանալի է ինձ համար, եթէ նոյն իսկ միլլիօններ էլ իմ առաջ դիզած լինեն:

Տ. Արմաւեանց. Այդ տեսակ բաները գրքերում են գրուած. կեանքի մէջ գրանք չեն լինում... դու դեռ ջահէլ ես, չես հասկանում հարստութեան գինը, մարդու կ'երթաս, կ'իմանաս... արա մէկ լաւ մտածիր... է՛հ, բաւական է, արդէն միտնում է, հօրէս հիւրեր էլ կը գան, գնամ, հրամայեմ ճրագները վառեն: (Շտապով դուրս է գնում ձախ դռնով):

Լուս. Լիզան ինչ սր մտադրուել է... Սակայն չէ որ ասում էր թէ Սամսոնբէգը հարուստ կալուածատէր է... (Խորքից երեսում է Սամսոնբէգը) Ա՛խ, Սամսոնբէգ... (Առաջ է գնում): Շատ լաւ էք արել որ եկել էք ամենից վաղ:

(Ճառան լամպարը ձեռին մտնում է եւ դնում կլոր սեղանի վրա զահաւորակի առաջ. յետոյ մտնում է խորքի սենեակը եւ այնտեղ էլ է լուսատուրում):

ՏԵՍԱՐԱՆ 4.

Լուսի, Սամսոնբէգ.—յեսոյ Օգնականը:

Սամսոնբէգ. Չէ որ հրամայեցիք ինձ գալ ամենից վաղ...

Լուսի: Այո՛, այո՛, շատ լաւ արիք... Տեանենք, երբ կը բարեհաճի գալ մեր նորեկ հիւրը, որին պատուելու համար այսքան աշխատում ենք քոյրս ու փեսաս:

Սամսոնբէգ. Այդ բոլորը նրանք անում են իրանց օգուտի համար:

Լուսի. Ի՞նչ օգուտ:

Սամսոնբէգ. Չէ որ Գաւթեանցը փեսայիդ մեծաւորն է, որից նա կախումն ունի:

Լուսի. Ի՞րաւ... բաս ուրիշ ոչինչ..

Սամսոնբէգ. Աշխարհքի բանը այդպէս է.. երբ մէկից կախումն ունես, աշխատում ես նրան հաճոյանալ... Ուրիշ ինչ բան կարող էր ստիպել դրանց, բացի այն մտքից որ նրան սիրելի լինեն: Բաս մենք, օրիորդ, ինչպէս փառք չտանք Աստուծուն որ ազատ ենք և մեր կամքի տէրը... (Խորքից երեսում է Օգնականը:) Ահա՛, սա էլ է քծնում նրա առաջ հէնց այդ մտքով: —Շնորհաւորում եմ, պ. Օգնական, սպասած հիւրը եկաւ:

Օգնական. Ձեզ էլ աւետիս... Բարև, օրիորդ,

Լուսի. Բարև:

Օգնական. Ե՞րբ էք եկել քաղաքից:

Լուսի. Վեց օր կը լինի:

Օգնական. Վեց.. ուրեմն այն միջոցին, երբ ես

գնացել եմ անտառ գործով: Չանձրացար քաղաքի աղմուկից, շատ հասկանալի է: (Սամսոնբէգին:) Այո՛, պատուական Սամսոնբէգ, եկաւ սպասած հիւրը և թող ձեր ազգական ու հարեան տիկիներ ուրախանայ... նա է հետաքրքիր նրանով:

Սամսոնբէգ. Նա ինչ գործ ունի, քանի որ գիւղացիների վէճի համար է եկել: (Խորքից լսվում է ձայն, որ կանչում է Լուսիին) Օրիորդ, ձեզ կանչում են:

Լուսի. (սթափուած:) Ո՞ւմ, ինձ...

Սամսոնբէգ. Այո՛: (Նորից լսվում է ձայնը.)

Լուսի. Ա՛խ, քոյրս է կանչում... Ներեցէք, պարոններ: (Շտապով դուրս է գնում ձախ դռնից):

324-39

2/3

ՏԵՍԱՐԱՆ 5.

Սամսոնբէգ. Օգնական:

Սամսոնբէգ. Սխալվում էք, պ. Օգնական, տիկին Աշխարհեգեանցին բոլորովին չէ վերաբերում գործը: Դուք էք սկսել վէճը գիւղացիների հետ:

Օգնական, Ախր, չէ՞ որ գիւղացիների վէճը նրա սրտին շատ մօտ է: Վերջապէս, ինչո՞ւ թագցնել, կայ մէկը, որ նրան գրգռում է և այդ վէճը դարձնում է նրա համար հետաքրքիր:

Սամսոնբէգ. Ի՞նչ էք ուզում ասել..

Օգնական. Դուք էլ լաւ գիտէք, էլ ինչո՞ւ էք ինձ ասել տալիս:

Սամսոնբէգ. Խնդրեմ, խնդրեմ, հեռու մի՞ք դընալ. գիտեմ ձեր բնաւորութիւնը. կը սկսէք նրան գրպարտել:

Օգնական. Քաւ լիցի . . նրան զբարատելու իրա-
ւունք չունեմ . . Սակայն, Սամսոնբէգ, դուք գիտէք
որ ես մի դիտող ու փորձուած մարդ եմ և երբէք
չեմ սխալուել եզրակացութիւններիս մէջ . . Տիկին Աշ-
խարբէգեանի և երիտասարդ Իւզբաշեանի յարաբե-
րութեան մէջ նկատելի է, ինչպէս ասել ձեզ . . ոչ
թէ գաղափարական, այլ մի տեսակ երեւոյթ, որ նրա-
նից աւելի բարձր է ու նուիրական:

Սամսոնբէգ. (մէկուսի:) Երբ Կատեան սրա բե-
րանն էլ է ընկել, լաւ բան չէ:

Օգնական. (շարունակելով:) Մի տեսակ, գիտէք,
զգացմունքների համակրութիւն . . . Հնա, հնա . . . Ու-
ղիղ չէ ասածս:

Սամսոնբէգ. Շատ սխալ ու անհիմն եզրակացու-
թիւն է:

Օգնական. Կարելի է, սիրելի Սամսոնբէգ, շատ
կարելի է . . . Սակայն ես նրան չեմ դատապարտում . . .
քաւ լիցի, դա մի բնական պահանջ է:

Սամսոնբէգ. Տիկինը ընտրել է նրան իրան խոր-
հրդատու գիւղական գործերի մէջ, այդ հաստատ է . . .

Օգնական. Ձեւ վիճում, սիրելի Սամսոնբէգ, կա-
րելի է հէնց այդպէս էլ է . . . միայն հաւատացէք ինձ
որ խորհրդատուի դերը, հէյ, մարդու շատ հեռու է
տանու . . . Հիմի, օրինակի համար, օրինակի համար
եւ ասում, դուք օրիորդ Լուսինն ձի նստել էք սովո-
րացնում . . .

Սամսոնբէգ. Հնա, ինչ է որ . . .

Օգնական. Կարծեմ, թղթախաղ էլ էք սովորաց-
նում . . .

Սամսոնբէգ. Հնա, ինչ է որ . . .

Օգնական. Խորհրդատու և ուսուցիչ . . .

Քրար շատ մօտիկ են: (Ժիծաղում է:)

Սամսոնբէգ. (Ժիծաղելով:) Ի՞նչ անիրաւ մարդ
էք եղել . . .

Օգնական. Ա՛խր . . . մարդ կոյր պէտք է լինի,
որ չտեսնէ թէ ինչ է պատահում ակազկարայ շուրջը:
Ներեցէք, սիրելի Սամսոնբէգ, խօսքը տեղն եկաւ,
ասացի:

Սամսոնբէգ. Բաւական է, խնդրեմ. գիտեմ շատ
հեռու կը տանէ ձեզ այս խօսակցութիւնը:

Օգնական. Լռում եմ . . . (Փոքր լուրթիւն:)

Սամսոնբէգ, Լսեցէք, այդ ձեր մեծաւորը երկնք
ժամանակ կը մնայ այստեղ:

Օգնական. Գործից է կախուած:

Սամսոնբէգ. Բայց բաւական իրարանցում պատ-
ճառեց ձեզ:

Օգնական. Սովոր ենք այդպիսի բաներին, սիրելի
Սամսոնբէգ . . . Դրանց մենք լաւ ենք ճանաչում: Սկզ-
բում հարայ հրոց կը դցեն, վերջը կը ձանձրանան, կը
տխրեն, յետոյ էլ . . . կը փախչեն:

Սամսոնբէգ. Ո՛հ, միամիտ եղէք, մենք չենք թող-
նիլ որ նա տխրէ . . . Դուք ասացէք միայն, նա խա-
ղով է թուղթ:

Օգնական. Ձեւ իմանում . . . Հ՛ը, ախորժակդ սը-
րել էք . . .

Սամսոնբէգ. Շատ հետաքրքիր է . . . Եթէ խաղա-
լիս լինի, լաւ է, փոքր ինչ թափ կը տանք նրան:

Լսել եմ լաւ ոտճիկ է ստանում... փող էլ կ'ունենայ խնայած:

Օգնական. Ձեմ իմանում, սիրելի Սամսոնբէգ, չեմ իմանում... Երևի բաներդ բուրդ է:

Սամսոնբէգ. է՛հ... էլ միք հարցնիլ... Երևա- կայեցէք, տասն օր կը լինի, ինչ բաղդս թարսուել է: Նստում եմ այն մտքով որ տանեմ, հակառակի պէս տանուլ եմ տալիս:

Օգնական. Աբա մէկ օր նստեցէք այն մտքով որ տանուլ տաք, գուցէ բաղդը ժպտայ ձեզ...

Սամսոնբէգ. Երիծաղեցէք... Հէնց երէկ... տասն անգամ երրորդ թուղթը ինձ էր հասնում... ամեն անգամ 75 ուրբի: Ստում եմ խփիլ, խփում է... երկրորդ անգամ... խփեց... Երրորդ անգամ, էլի խփեց... Ես էլ կատաղեցի... տասն անգամ խփել տուի և 750 ուրբին սեղանի վրա դրի և վեր կացայ տեղիցս... Անիծեալ թուղթ...

Օգնական. Ո՞ւր էիք կատաղում... տեսաք որ թուղթը չի գալիս, թող իր ժամանակին վեր կենայիք, այդքան տանուլ չէիք տալ:

Սամսոնբէգ. Ախր, չէք իմանում... Երէկ հէնց դիմամբ նստեցի փորձելու օրիորդ Լուսիի բաղդը:

Օգնական. Օրիորդ Լուսիի բաղդը... Հա՛... հիմի հասկանալի է ձեր կատաղութիւնը... է՛հ, է՛հ, է՛հ, վարժապետ ու աշակերտուհի... տեսաք որ խօսքս կատարուեց... Ախր, չասացի ձեզ թէ ես դիտող մարդ եմ... ինչո՞ւ էիք ինձ նախատում... Հէ, սիրելի Սամսոնբէգ, ուղիղն ասացէք. հաւանում էք նրան... Ես...

Սամսոնբէգ. Ձեզ ինչ...

Օգնական. Ձէ, այնպէս հարցնում եմ... շատ հետաքրքիր է...

Սամսոնբէգ. Ոչ թէ հաւանում եմ, այլ պատրաստ եմ մինչև անգամ սիրահարուելու:

Օգնական. Գիտէի, գիտէի, որ այդպէս էլ կը լինէր:

Սամսոնբէգ. Ի՞նչ տեղից գիտէիք.

Օգնական. Վայ, կոյր խոմ չեմ... վերջապէս, ի՞նչ ասեմ ձեզ, գիտէի որ վերջ է վերջոյ կը սիրահարուէիք:

Սամսոնբէգ. Գիտէիք... վայ, սիրտս խոմ ներկարարի կարաս չէ:

Օգնական. Ներկարարի կարաս չէ, այլ... խնդրեմ չնեղանաք... քարվանսարայ է, ուր տուն ու դուրս անողներ շատ են լինում...

Սամսոնբէգ. (ծիծաղելով) Քարվանսարայ... ի՞նչ համեմատութիւն... ուղիղ ասեմ ձեզ՝ ես շուտ եմ ձանձրանում մի տեսակ բաներից... սիրում եմ փոփոխականութիւն, չէ որ հէնց կեանքը դրա մէջ է... բայց խոստովանում եմ ձեզ՝ օրիորդ Լուսին... դիտէք, մի ուրիշ տեսակ արարած է, ինչպէս ասեմ ձեզ... հրապուրիչ... գիտէք... այնպէս ասած... բոմբօշկան...

Օգնական. (ծնորքերը խաղացնելով) Այո՛, այո՛, այոպէս...

Սամսոնբէգ. (ծնորքերը խաղացնելով) Այո՛, այո՛... (խփում է նրա փորին) Գուք էլ պակաս չէք ինձանից... դիտեմ, դիտեմ ձեր հեշտասիրութիւնը... Հա՛, հա՛, հա՛, քարվանսարայ... Գնանք, գնանք այն սենեակը, կարծեմ հիւրերն եկան... Քարվանսարայ... (Եր-

կուսն էլ ծիծաղելով դիմում են դէպի խորքի սենեակը, որտեղից շտապով ներս է մտնում պ. Արմաւեանցը. սրանց հանդիպելիս Օգնականին պահում է, դիմելով դէպի ձախ դուռը:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 6.

Պ. Արմաւեանց. Օգնական:

Պ. Արմաւեանց. Բարև Սամսոնբէգ... գնացէք, հիւրերը ձեզ սպասում են:

Սամսոնբէգ. Եկան... ես էլ պատրաստ եմ... (դուրս է գնում:)

Պ. Արմաւեանց. Պարոն Նիկողայոս, սպասեցէք մի րոպէ (ձախ դռան մօտ) Գրիգոր, Գրիգոր, շուտ արն, թղթերը տար խաղացողների մօտ: (Յետ է գալիս:)

Ինչ անհամբեր մարդիկ են... մի փոքր չեն մտածում որ հիւր կայ գալու և կարելի է նա էլ է ուզում խաղալ...

Օգնական. Չեն ուզում ժամանակ կորցնել...

Պ. Արմաւեանց. Դեռ էլի ժամանակ կայ. նոր է մթնել օրը... Գուք ինչ արիք... տեղաւորեցիք:

Օգնական. Այո, տեղաւորեցի...

Պ. Արմաւեանց. Գճ է բնակարանից:

Օգնական. Երևի: Ոչինչ չասաց:

Պ. Արմաւեանց. Գոնէ կարգադրեցիք որ աչալուրջ լինեն, որ ամեն բան նրա ցանկացածի պէս լինի, որ ամեն բան շուտ ու արագ կատարուի:

Օգնական. Կարգադրեցի, օրքան այդ հնարաւոր

էր: Կարծեմ այնքան էլ պահանջող չի երևում:

Պ. Արմաւեանց. Գրանք այդպէս գիտեն: Սկզբում ոչինչ չեն ասում, բայց վերջը բոլոր պակասութիւնը մաղու երեսով են տալիս, քնթներիցը հանում:

Օգնական. Խոմ չէի ստեղծել այն, ինչ որ կարելի է ճափել մեծ քաղաքում... Ամբողջ աւանը տակն ու վրա արի... մէկից այս ուղեցի, միւսից այն և մի կերպով սարքեցի բնակարանը: Չի հաւանիլ, խոմ մեղաւոր չենք...

Պ. Արմաւեանց. Գործից խօսեց:

Օգնական. Ո՛չ մի խօսք... միայն ասաց որ վաղը մտադիր է անձամբ այցելել ու դիտել վիճելի տեղը:

Պ. Արմաւեանց. Հ՛ըմ, վաղը... սյդ էր պակաս... թոյլ չի տալ որ փոքր ինչ շունչ քաշենք... վաղը, վաղը... հը՛մ ինչ մի ստիպողական բան կայ:

Օգնական. Գիտեցիք երևում է որ շատ ճշգրտապահ ու պեղանտ մարդ պէտք է լինի: Արժան չի նստիլ մեզ վրա դրա այցելութիւնը:

Պ. Արմաւեանց. Դիմագրութիւնը սրտեղ էք սփռել:

Օգնական. Ինձ այդպէս է թվում:

Պ. Արմաւեանց. Շատ սխալվում էք: Ճշգրտապահ է, այո, ինչպէս որ պէտք է լինի ամեն մի ծառայող, սակայն պեղանտ չէ:

Օգնական. Տայ Աստուած... կարծեմ եկաւ:

(Մտքի սենեակում լսվում է ալմոններից առնալացած աղմուկը)

Պ. Արմաւեանց. Եկաւ... գնացէք ընդ առաջ:

(Վազում է դէպի ծախս դուռը:) **Լիզա, Լիզա, դճուրս եկ:** (Ժառանգ վազելով խորքի սենեակից:) **Հիւրը եկաւ:**

Տ. Արմաւեանց. (դուրս գալով:) **Եկաւ...** (դիմում է դէպի խորքը:)

Լուսի. (դուրս գալով:) **Լիզա, շտապիր...**

(Ամենքը շտապում են խորքի սենեակը: **Տ. Արմաւեանց** եւ **Լուսին** կանգնում են դռան մօտ: **Խորքում** պ. **Արմաւեանցը** հիրերի հետ ծանօթացնելուց յետոյ, առաջնորդում է **Դաւթեանցին** ներս, որտեղ ծանօթացնում է նրա հետ կնոջն ու քննուն:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 7.

Պ. Արմաւեանց, Տ. Արմաւեանց, Լուսի, Սամսոնբէգ, Դաւթեանց, Օգնական:

Տ. Արմաւեանց. **Համեցէք, պ. Դաւթեանց, այստեղ համեցէք:** (Յոյց է տալիս գահաւորակի վրա):

Դաւթեանց. **Մի նեղանաք, տիկին...** **Դուք նստեցէք այդտեղ, իսկ ես այստեղ, ձեր կողքին:**

(Ամենքը նստում են:)

Տ. Արմաւեանց. **Ճանապարհից յոգնած կը լինիք:**

Դաւթեանց. **Ո՛չ, ընդհակառակը թարմացայ, ծծելով ձեր երկրի մաքուր ու առողջարար օդը:**

Սամսոնբէգ. **Չեզ համար, ի հարկէ, նկատելի կը լինի, ապրելով միշտ բազմամարդ քաղաքում:**

Պ. Արմաւեանց. **Քաղաքում օդը ճնշուած է:**

Սամսոնբէգ. **Օդը, իրաւ, ճնշուած է, բայց որ-**

չափ հրապուրիչ է քաղաքային կեանքը իր բազմազան զուարճալիքներով:

Լուսի. **Այնտեղ կեանքը եռում է... չփփում ես պէս պէս մարդկանց հետ... միով բանիւ զգում ես որ ապրում ես:**

Դաւթեանց. **Ճշմարիտ է, սակայն այդ եռացող կեանքը այնչափ տաղտկալի է, որ երբեմն կարեւորութիւն ես զգում մի առժամանակ հեռանալ աղմկալից կեանքից եւ հանդատանալ բնութեան ծոցում, այսպիսի մի հրաշալի երկրում, որպիսին է ձեր աւանը, մանաւանդ նրա շրջակայքը:**

Սամսոնբէգ. **Մի՛թէ ծանօթ էք մեր երկրին:**

Դաւթեանց. **Տասն և վեց տարի սրանից առաջ՝ երիտասարդութեանս հասակում, անտառապետի օգնականի պաշտօնով, չափչփել եմ բոլոր շրջակայքը:**

Տ. Արմաւեանց. **Ո՛հ, այդ շատ վաղուց է եղել: Այն ժամանակից շատ բան փոխված կը լինի, շատ բան էլ գուցէ մոռացած լինիք:**

Դաւթեանց. **Բնութիւնը առհասարակ չէ փոխվում. բնակիչների մէջ, ի հարկէ, փոփոխութիւն կարող է լինել: Հէնց վերցնենք ձեր աւանի միակ եկեղեցին, որ այն ժամանակ հնութիւն չէր ներկայացնում... իսկ այժմ նա այն չէ... մամուսպատ... կիսաքանդ:**

Սամսոնբէգ. **Ուզում էք ասել որ պատիւ չէ բերում մեր աւանին այդ հանդամանքը:**

Պ. Արմաւեանց. **Աւանը անփոյթ է:**

Օգնական. **Տեղացիք ուրիշ շատ կարեւոր հոգսեր ունին:**

Սամսոնբէգ. Իբրև այս երկրի կալուածատէր կա-
րող եմ հաւատացնել ձեզ, որ բազմիցս արծարծել եմ
եկեղեցու նորոգութեան խնդիրը, սակայն ոչինչ չեմ
կարողացել անել: Ժողովրդի մէջ պակասել է ջերմե-
ռանդութիւնը:

Տ. Արմաւեանց. Երևի պատճառներ կան . . .

Դաւթեանց. Ինչ և իցէ, ցաւալի է այդ հանգա-
մանքը:

Պ. Արմաւեանց. (վեր կենալով): Իրաւ պատճառ-
ներ կան, սակայն դրանց քննութիւնը մեզ հետու կը
տանէր: Աւելի լաւ է զբաղուենք մեզ գաւառացիներ
ըիս համար սիրելի գործով: Պարոն Դաւթեանց, հիւ-
րերս փոքր ինչ անհամբեր գտնուեցին. ձեր գալուց
առաջ նստոտեցին թուղթ խաղալու, բայց և այնպէս
կարող եմ ձեզ համար էլ սարքել որ և է խաղ: Աբան,
Սամսոնբէգ . . .

Սամսոնբէգ. Պատրաստ եմ . . .

Դաւթեանց. Տարաբաղդաբար, ես թուղթ չեմ
խաղում:

Սամսոնբէգ. (վեր կենալով,) Չէք խաղում:

Լուսի. Մի՛թէ . . .

Պ. Արմաւեանց. Ուրեմն մինչև իրիկնահացը պէտք
է ձանձրանաք:

Դաւթեանց. Ո՛չ, ես ձանձրանալու առիթ չեմ
ուեննալ, քանի որ սիրելի տանտիկինը և շնորհալի
օրիորդը ինձ հետ կը լինեն: Դուք, ի հարկէ, թուղթ
չէք խաղում:

Տ. Արմաւեանց. Առ հասարակ խաղում եմ, բայց
այս անգամ ոչ:

Դաւթեանց. Ուրեմն այս անգամ պէտք է ձեզ
պատժեմ:

Տ. Արմաւեանց. Ո՛չ, ո՛չ, խնդրեմ, մի նեղանաք:

Սամսոնբէգ. Ուրեմն, դուք չէք խաղում, պարոն
Դաւթեանց . . . Ափսոս . . .

Դաւթեանց. Ես էլ եմ շատ ափսոսում որ խաղալ
չգիտեմ և այդ պատճառով տանտէրներին մեծ հոգս
եմ պատճառում:

Սամսոնբէգ. Իսկ ես խաղում եմ ամեն տեսակ
խաղ: Երէկ բաւական պատժուեցի, հարկաւոր է վրէժը
հանել: Օրիորդ Լուսի, այսօր էլ կը փորձեմ ձեր
բաղդը:

Լուսի: Ոչ, ո՛չ, հարկաւոր չէ . . . Տեսնում էք որ
բաղդս չէ օգնում ձեզ:

Սամսոնբէգ. Բայց և այնպէս, էլի կը փորձեմ:
Ի՞նչ կասէք, պարոն Դաւթեանց:

Դաւթեանց. Կատարեալ յաջողութիւն եմ ցանկա-
նում ձեզ:

(Պ. Արմաւեանց, Սամսոնբէգ, Օգնականը դուրս
են գնում:)

ՏԵՍՍԻՍԱՆ 8.

Տ. Արմաւեանց, Լուսի. Դաւթեանց:

Տ. Արմաւեանց. Մի՛թէ ձեզ մօտ թղթախաղ
չկայ:

Դաւթեանց. Ի՞նչպէս չկայ . . . Թուղթ խաղացողը
միշտ կարող է գտնել տեղ ու ժամանակ խաղալու:

համար: Պէտք է նկատել ձեզ, սիրելի տիկին, որ թըղթախաղը դառնում է սովորութիւն նրանց համար, որոնք չեն իմանում թէ ինչպէս անցկացնեն ժամանակը:

Տ. Արմաւեանց. ձշմարիտ էք ասում... Երբ խաղը չի սարքվում, ձանձրանում եմ և ճարահատեալ պասիանս եմ բաց անում:

Դարբեանց. Դուք, տիկին, զաւակներ ունիք, ձանձրանալու ժամանակ չէք ունենալ:

Տ. Արմաւեանց. Ո՛հ, մի ասէք, պ. Դաւթեանց, հէնց զաւակներիս հոգսը ինձ մեծ նեղութիւն է պատճառում: Ահա, նրանք արդէն այն հասակի մէջ են մտնում, որ հարկաւոր է նրանց ուսում տալ. բայց այստեղ, ինչպէս գիտէք, դպրոց չկայ:

(Այս ժամանակ պ. Արմաւեանցը երևում է խորքի սենեակից, մտնում է եւ մտնելու ճախ կողմի դռան, բաց է անում այն եւ յետոյ առաջ է գալիս:)

Պ. Արմաւեանց. Լիզա, դուրսը ինչ որ կարգադրութեան են սպասում: (Գնում է նորից խորքի սենեակը:)

Տ. Արմաւեանց, Իսկոյն: (Դաւթեանցին:) Ուղարկել նրանց քաղաք չեմ վստահանում և որ գլխաւորն է՝ մեծ ծախս է պահանջում, որ...

Պ. Արմաւեանց. (Խորքից:) Լիզա, կանչում են: (Հեռանում է:)

Տ. Արմաւեանց. (վեր կենալով:) Գնում եմ այս րոպէիս... (Դաւթեանին:) Սրանից կարող էք իմանալ, պ. Դաւթեանց, թէ սրբան ծանր է մեզ համար այստեղի ապրուստը... Առ այժմ ներեցէք... էլի ժամանակ կ'ունենանք այս մասին խօսելու: (Գնում է ճախ դռնով:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 9.

Լուսի, Դարբեանց:

Լուսի. Քոյրիկս, իրաւ, զրկուած է քաղաքային հրապոյրներից:

Դարբեանց. Ախր, օրիորդ, քաղաքն էլ ունի շատ պակասութիւններ:

Լուսի. Ո՛հ, ի՛նչ էք ասում... Մի՛թէ կարելի է համեմատել այս յետ ընկած տեղը քաղաքի հետ: Այնտեղի կեանքը, զուարճութիւնները... ս՛հ... Դուք յաճախում էք թատրոն, երեկոյթներ:

Դարբեանց. Թատրոն, այո՛... բայց երեկոյթներ այն ժամանակ, երբ տալիս են բարեգործական նպատակով, այն էլ ստիպողական, երբ հարկաւոր է լինում դնալ:

Լուսի. Մի՛թէ... իսկ ես այնքան սիրում եմ յաճախել... Ա՞խ, սրբան հրապուրիչ է այնտեղ... սրբան սիրելի է տեսնել նոր տարազի զուբսեր, աչքը շլացնող ակննդէններ, որոնք իրանց փայլով գերազանցում են երեկոյթի լուսաւորութիւնը:

Դարբեանց. Այո՛...

Լուսի. Քոյրս եթէ չլինէր այստեղ, ես երբէք չէի դալ այս աւանը:

Դարբեանց. Ո՛հ, ի՛նչ մեծ զոհաբերութիւն ձեր կողմից: Սակայն ի՛նչպէս էք անցկացնում այստեղ ձեր ժամանակը:

Լուսի. Աշխատում եմ գտնել որ և է զուարճու-

Թիւն: Սովորել եմ ձի նստել և ժամերով արշաւում եմ այս ու այն կողմը:

Դարբեանց, Դուք նկատել էք թէ որքան գեղեցիկ է այստեղի բնութիւնը:

Լուսի. Ուղիղ ասած, ես այնքան էլ չեմ հրապուրվում բնութիւնից: Բնութիւնը ինձ երևում է միատեսակ, տաղտկալի... նա չէ լարում զգացմունքներս:

Դարբեանց. Մի՛թէ... Սակայն, որքան գիտեմ, օրիորդները շատ գիւրդգած են: Օրինակի համար, մի՛թէ այստեղի ստուերախիտ անտառը, ուր արևի ճառագայթները հազիւ են թափանցում, ուր մի տեսակ անուշ հոտ է բուրում. մի՛թէ այս բոլորը չէ լարում ձեր զգացմունքները և չէ կազդուրում ձեզ:

Լուսի. Ո՛չ, ես անտարբեր եմ:

Դարբեանց. Գիտէ՞ք ինչ... կարծում եմ որ դուք ոչ թէ անտարբեր էք, այլ գիտել էք հարեանցի, անցողական. բայց եթէ ստիպէք ձեզ կենտրոնանալու նրա հրաշալիքների վրա, դուք է այն ժամանակ...

Լուսի. Ո՛չ, ո՛չ...

Դարբեանց. Յայն դէպս ես դժուարանում եմ հասկանալ ձեր անտարբերութիւնը,

Լուսի. Քանի որ նա անչարժ է և չէ խօսում սրտիս հետ, ինձ թվում է թէ նա մեռած է ու անախորժ: Այդ իսկ պատճառով հեռանում եմ շուտով այս երկրից և նորից ընկնում քաղաքային եռուն կեանքի մէջ:

Դարբեանց. Շատ լաւ... բայց ի՞նչ էք անում քաղաքում:

Լուսի. Ո՛հ, շատ բան... Յերեկը ինձ միշտ կը

տեսնէք զբօսներիս քաղաքի աչքի ընկնող փողոցներում: Սիրում եմ կանգնել երկար ժամանակ որ և է խանութի առաջ, ուր ի ցոյց են դրուած նորանոր ապրանքներ... մանաւանդ այցելում եմ ակնավաճառների կրպակները և գիտում գոյնզգոյն ակնեղէններ... Հէնց հիմա, աչքս չեմ հեռացնում ձեր այդ մատանուց... Հիանալի է, հիանալի:

Դարբեանց. Ո՛հ, որքան ամիսսում եմ որ չեմ կարող զարգարել ձեր գողարիկ մատը սրանով... Սա իմ անբաղդ մօրս միակ յիշատակն է, որ մնացել է ինձ...

Լուսի. Բայց ի՞նչ հրաշալի յիշատակ...

Օգնական. (մտնելով խորքից:) Օրիորդ Լուսի, Սամսոնբէգի բաղդը շուռ է եկել: Տեսէք թէ ինչքան փոշ է գիզուած նրա առաջ:

Լուսի. (վեր թռչելով:) Իրաւ... Գնամ տեսնեմ... Ձէ որ այսօր էլ փորձում է նա իմ բաղդը: (վազում է դէպի խորքը:)

ՏԵՍԱԲԱՆ 10.

Դարբեանց, Օգնական:

Դարբեանց. (վեր կենալով:) Դուք պատրաստել էք տուել անտառի երկու կտորի նախապիծը:

Օգնական. Այո, պատրաստ է:

Դարբեանց. Վաղը ցոյց կը տաք ինձ երկու կըտորն էլ: Զարմանում եմ թէ ինչու համար այդչափ ձգձգեցիք վէճը, մինչդեռ կարող էիք տեղն ու տեղը

վերջացնել առանց իմ միջամտութեան:

Օգնական. Այն կտորը, որի համար վիճում է ժողովուրդը, ի հարկէ, չարժէր այդքան դրագրութեան:

Գաւթեանց. (խիստ) Ուրեմն պարապել էք զուր ժամավաճառութեամբ և մեզ անհանգիստ արել:

Օգնական. Մեղաւորը Արմաւեանցն է, որ չի ուզում զիջանել ոչ մի պայմանով:

Գաւթեանց. Ժողովրդի հետ հարկաւոր է հաշտ լինել, այդ մեր վարչութեան սկզբունքն է... Իսկ դուք բանը հասցրել էք մինչև այնտեղ, որ նախարարին անհանգիստ էք արել մի այդպիսի չնչին բանի համար:

Օգնական. Գիւղի մէջ կան ազդեցիկ մարդիկ, որոնք դրդուում են ժողովրդին:

Գաւթեանց. Ովքեր, են դրանք:

Օգնական. Հէնց առաջինը տեղիս կալուածատէր տիկին Աշխարբէգեանցը, որին աջակից է գիւղից դուրս եկած մի տղայ:

Գաւթեանց. Եւ ձեզ համար ամօթ չէ որ չկարողացաք խափանել մի թոյլ կնոջ ազդեցութիւնը:

Օգնական. Դուք ինքդ կը տեսնէք որ տիկին Աշխարբէգեանցի հետ դիւրին չէ գործը գլուխ բերել: Նա յամառ է, իբրև սատանայ, և ոչ մի կերպով չի ուզում զիջանել...

Գաւթեանց. Ախր, նրան ի՞նչ... Նա խոտ չունի մասն ու բաժին:

Օգնական. Չունի, ճշմարիտ է, բայց ժողովուրդը գործում է նրա դրդմամբ:

(Խորքի սենեակում աղմուկ է ըսարձրանում: Այնտեղից ներս է գալիս տ. Աշխարբէգեանցը առաջնորդութեամբ տ. Արմաւեանցի. սրանց հետեւում են պ. Արմաւեանց եւ Լուսի:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 11

Գաւթեանց, Օգնական, Տ. Աշխարբէգեանց, Տ. Արմաւեանց, Պ. Արմաւեանց, Լուսի:

Տ. Արմաւեանց. Կատե՛ս, սիրելիս, ի՞նչ հիանալի սիւրպրիզ պատրաստեցիր ինձ համար...

Տ. Աշխարբէգեանց. Մի բոպէով եկայ այստեղ գործ ունէի. կարող էի միթէ քեզ չտեսած վերագառնալ:

Տ. Արմաւեանց. Ձեր մի բոպէն, հրաշալի տիկին, կը դառնայ ամբողջ երեկոյ, որ յոյս ունեմ կ'անցկացնէք մեզ հետ:

Տ. Աշխարբէգեանց. Ո՛չ, ոչ, անկարելի է...

Տ. Արմաւեանց. Քեզ համար երբէք անկարելի բան չի եղած, հիմա ի՞նչ պատահեց: (Առաջ են գալիս:) Խնդրեմ ծանօթանալ... Տիկին Կատարինէ Աշխարբէգեանց... պարոն Լևոն Գաւթեանց:

Պ. Արմաւեանց. Մեր պարոն քննիչը, որ պէտք է մեզ հաշտեցնէ:

Տ. Աշխարբէգեանց. Մենք միշտ հաշտ ու բարեկամ ենք եղել, պարոն Արմաւեանց, բայց և այնպէս ուրախ եմ ծանօթանալու պարոն Գաւթեանցի հետ:

Տ. Արմաւեանց. Բրա՛ւօ... Տեսա՛ր, Գարեգին,

այստեղ էլ յաղթեց քեզ բարեկամուհիս:

Պ. Արմաւեանց. Յաղթում է, ամեն տեղ յաղթում ... այդ մի արժանաւորութիւն է:

Տ. Աւիսարբէգեանց. Ո՛չ, այդ արժանաւորութիւն չէ... աւելի լաւ է ասել՝ արդարութիւն է... Ա՛հ, բարև, պարոն Օգնական, ինչպէս էք...

Օգնական. Շնորհակալ եմ, տիկին, ինչպէս միշտ...

Տ. Աւիսարբէգեանց. Շատ ուրախ եմ... բայց ես պատճառ ունիմ ձեզանից դժգոհ լինելու. մի շաբաթ մեր կողմերում էք եղել և ինձ չէք յիշել...

Օգնական. Ներեցէք, տիկին, ես շատ զբաղուած էի:

Տ. Աւիսարբէգեանց. Մեր երկիրը այնքան ամայի է որ հիւրի այցելութիւնը դարադրուի է համարվում:

Պ. Արմաւեանց. Սակայն, տիկին, մենք մեր պաշտօնի պատճառով այնքան ստէպ ենք լինում ձեր կողմերում, որ կարող ենք ի շարք գործ դնել ձեր հիւրասիրութիւնը:

Լուսի. Տիկին, այս անգամ փետայ Գարեգինը յաղթեց ձեզ,

Պ. Արմաւեանց. Յաղթեցի՞... ո՛չ, ո՛չ, այդպիսի մի բան չեմ մտածել... ընդհակառակ, ես միշտ պատրաստ եմ ինձ յաղթուած համարել սիրելի տիկնոջ առաջ: (Օգնականին): Պարոն Նիկողայոս, խնդրեմ շարունակէք խաղս՝ դուրսը ես գործ ունեմ: (Պ. Արմաւեանց եւ Օգնականը դուրս են գնում խորքի սենեակը:)

Դաւթեանց, Տ. Արմաւեանց, Լուսի, Տ. Աւիսարբէգեանց: (Տ. Արմաւեանց եւ Լուսին այս տեսարանի միջոցին մի քանի անգամ տուն ու դուրս են անում:)

Տ. Արմաւեանց. Յաղթութիւնը վերջ ի վերջոյ միշտ կնոջ կողմն է լինում, այնպէս չէ, պ. Դաւթեանց: Դաւթեանց. Նայելով թէ ինչ գործի մէջ:

Տ. Արմաւեանց. Այնտեղ, որտեղ տղամարդը թուլագիրտ է ու անվստահ, գործի յաջողութեան համար հարկաւոր է կնոջ միջամտութիւնը:

Տ. Աւիսարբէգեանց. Սիրելի Լիզա, դու ուզում ես ասել որ եթէ մի գործ սկսուած է կնոջ ձեռքով, նա առաջ կը տանէ յամառ տոկունութեամբ:

Տ. Արմաւեանց. Հէնց այդպէս է.

Դաւթեանց. Այո՛, կան կանայք, որոնց սկսած գործը պսակվում է յաջողութեամբ:

Տ. Արմաւեանց, Ուրեմն եթէ կինը ուզենայ, կարող է առաջ տանել գործը՝ դիմադրելով բոլոր արգելքներին:

Դաւթեանց. Եթէ նրա սկսած գործը արդար է, ի հարկէ: Անարդար գործը՝ ում ձեռքով էլ սկսած լինի, կը մնայ անարդար:

Տ. Աւիսարբէգեանց. Բոլորովին համաձայն եմ...

Դաւթեանց. Այս էլ պէտք է ձեզ ասեմ, թէ կինը այնքան քնքուշ ու զգայուն արարած է, որ երբէք չի վստահանալ միջամտել անարդար գործին: (Նստում են՝ Տ. Աշխարբէգեանցը գահաւորակի վրա, Դաւթ-

եանցը նրա մօտ քաղկաթոռի մէջ: Տ. Արմաւեանցը կանգնած է փոքր ժամանակ, յետոյ հեռանում է, նոքից մօտենում կամ դուրս է գնում միջին դռնից: Լուսին կանգնած է կամ շրջում է սենեակում:)

Լուսի. Արդար և անարդար գործը դժուար է որոշել: Այն՝ ինչ որ մէկի համար արդար է, միւսի համար կարող է լինել անարդար:

Դաւթեանց. Սիրելի օրիորդ, եթէ մի գործ վնասում է ուրիշին, ոտնակոխ է անում մէկի իրաւունքը, մինչև անգամ պատիւը, համարվում է անարդար, Այս դէպքում մարդկանց համակրութիւնը չի կարող լինել նրա կողմը, ով աշխատում է առաջ տանել այդպիսի գործ:

Տ. Աւետարեղեանց. Այն էլ պէտք է ասել, որ կինը ամեն գործի չի միջամտում և միայն այն դէպքում է միջամտում երբ իրօք տեսնում է որ արդարութիւնը ոտնակոխ է լինում:

Տ. Արմաւեանց. Եւ այն ստիպողական դէպքերում, երբ կարիքը անհրաժեշտ է դարձնում այդ անելու: Այնպէս չէ, պ. Դաւթեանց:

Դաւթեանց. Ճիշտ է... կարիքը շատ ստիպողական կողմեր ունի:

Տ. Արմաւեանց. Ճիշտ է, ճիշտ... Ներեցէք, մի րոպէով կը հեռանամ ձեզանից... (Գնում է, ծանապարհին Լուսին կրան տակը վերցնում եւ մի կողմ քաշելով:)

Լուսի, գնանք, հրամայիր հացը պատրաստեն, ժամանակ է արդէն:
(Երկուսն էլ դուրս են գնում:)

Տ. Աւետարեղեանց. Դուք շատ ճիշտ նկատեցիք

որ միւսի անգամ կնոջ մէջ լինում է հաստատ կամք ու տոկունութիւն: Երևի այն էլ գիտէք, թէ՛ սրբան արգելքներ կան նրա առաջ, որոնց պատճառով նա չի կարողանում ազատօրէն իրադործել իր դիտաւորութիւնները:

Դաւթեանց. Սիրելի տիկին, այդ արգելքները մենք ենք ստեղծում:

Տ. Աւետարեղեանց. Ինչպէս... միթէ ձգտելով մի որոշ նպատակի և հանդիպելով արգելքների, ես ինքս եմ նրանց ստեղծում... Ո՛չ, իրանք իրանց են առաջ դալիս հակառակ մեր կամքի:

Դաւթեանց. Ո՛չ, դուք ինքներդ չէք ստեղծում, այլ առաջ են դալիս ձեր երևակայութեան մէջ:—Ա՛յ պարզեմ ձեզ... Շատ անգամ մի նախապաշարմունք ձեզ յետ է մղում կատարելու մի այնպիսի գործ, որ կարող էր մեծ ծառայութիւն անել թէ՛ ձեզ և թէ՛ հասարակութեան:

Տ. Աւետարեղեանց. (Մտածմունքի մէջ:) Իրաւ... Սակայն մենք անգոր ենք...

Դաւթեանց. Ընդ հակառակն... հէնց այդտեղ դուք պէտք է ցոյց տաք ձեր կամքի ոյժը... Հասարակական բարոյագիտութիւնն ինչքան էլ շողախուած լինի նախապաշարմունքով, այնու ամենայնիւ մենք պարտական ենք տալ նրանց այս կամ այն ուղղութիւնը: Երբ բնութեան տարրերի դէմ մարդկային միտքը հնարաւոր գտաւ մաքառելու, միթէ նախապաշարմունքի դէմ կռիւր դժուար է, քանի որ մենք ենք նրանց ստեղծել և ուրեմն մենք էլ պէտք է խափանենք նրանց մեր ազատ կամքով:

S. Աւթարբէգեանց. Այնու ամենայնիւ այդ բանք
այնքան էլ գիւրին գործ չէ:

Դաւթեանց. Սխարվում էք, տիկին:

S. Աւմաւեանց. (ժամելով:) Կատեա, թիկնապահ
Սիմօնդ եկաւ: Ես նրան ճանապարհ կը դնեմ, իսկ
դու կը մնաս մեզ մօտ:

S. Աւթարբէգեանց. Ո՛չ, ո՛չ, վաղը կարեօր գործ
ունեմ ասնա:

S. Աւմաւեանց. Գիշերով ինչպէս կ'երթաս. կա-
րելի է իրիկնահացը ուշ վերջանայ: Տես, դեռ էլի խա-
ղում են, յայտնի չէ թէ երբ կը վերջացնեն:

S. Աւթարբէգեանց. Ո՛չ, անկարելի է... իսկ
իրիկնահացի համար շնորհակալ եմ... դու գիտես որ
ես չեմ ընթրում:

S. Աւմաւեանց. Այստեղ էլ ես ուզում խօսքդ
առաջ տանել. (դուրս է գնում):

S. Աւթարբէգեանց. (ծիծաղելով:) Ինչպէս միշտ...

Դաւթեանց. Հիմի ուշ է, տիկին, գնալ գիւղ:

S. Աւթարբէգեանց. Սովոր եմ... Առ հասարակ
չեմ վախենում, բանի որ, ինչպէս ասում է Լիզան,
թիկնապահօ հետս է:

Դաւթեանց. Մի հասարակ գէտք էլ կարող է ձեզ
վախեցնել:

S. Աւթարբէգեանց. Շուրջը խաղաղ մարդիկ են
ապրում և ինձ ճանաչում են:

Դաւթեանց. Ամառ-ձմեռ միշտ ապրում էք գիւ-
ղում:

S. Աւթարբէգեանց. Միշտ:

Դաւթեանց. Եւ դուք չէք ձանձրանում:

S. Աւթարբէգեանց. Երբէք... Ամբողջ օրերով
պարապում եմ գիւղական գործերով, գիշերները կար
եմ անում կամ կարդում: Աշակերտական նստարանից
սիրել եմ կարդալ և գիրքը եղել է իմ անբաժան
ընկերս:

Դաւթեանց. Բաղաք չէք յաճախում:

S. Աւթարբէգեանց. Հազուադիւս գէտքերում,
երբ կարիքը ստիպում է:

Դաւթեանց. Մեծ անձնագոհութիւն է...

S. Աւթարբէգեանց. Սովորել եմ, պ. Դաւթեանց...
Մինչև անգամ կարիք չեմ զգում քաղաքային աղմկա-
լից կեանքի մէջ: Մի-մի անգամ միայն, երբ լսում եմ
թէ քաղաքում եկել է երևելի երաժիշտ, գնում եմ
նրան լսելու:

Դաւթեանց. Սիրում էք երաժշտութիւն:

S. Աւթարբէգեանց. Շատ... Մոռացայ ասել, որ
դրքերի հետ անբաժան ընկերս է նաև դաշնամուրը:

Լուսի. (ժամելով խորքից:) Սամսոնբէգի բաղդը
սկսել էր ժպտալ, բայց հիմի նորից թարսուել է...
սկսում է տանուլ տալ:

S. Աւթարբէգեանց. Նա սովոր է, սիրելիս:

Լուսի. Ախր, նա իմ բաղդն է փորձում:

S. Աւթարբէգեանց. Այդ ցաւալի է, իրաւ: (Դաւթ-
եանցին:) Դուք ծանօթացնէք Սամսոնբէգի հետ:

Դաւթեանց. Այստեղի կալուածատիրոջ:

S. Աւթարբէգեանց. Այո... նա իմ դրացին է և
մօտիկ աղգական: Շատ բարի երիտասարդ է: Մտաւ
դինւորական ծառայութիւն, բայց շուտով թողեց և
այժմ կառավարում է իր կալուածքը:

Լուսի. Հեծելազօրքի մէջ էր և հիանալի ձի է նստում:

Դաւթեանց. Օրիորդ, նա սովորացրեց ձեզ ձի նստել:

Լուսի. Այո... Արժէ տեսնել թէ ինչպէս ենք երկուսովս արշաւում,

Տ. Աւխարբէգեանց. Այո, իմացել եմ:

Լուսի. Երէկ թէ միւս օրը դժի պէս չափ տուինք ձեր տան մօտով, ուզում էինք ձեր ուշադրութիւնը գրաւել, բայց դուք, կարծեմ, տանը չէիք...

Տ. Աւխարբէգեանց. Այո, գնացել էի գիւղ... պարոն Դաւթեանց, դուք, երեւի, շուտով կ'այցելէք մեր գիւղը. հաւատացած եմ ինձ չէք մոռանալ:

Դաւթեանց. Մեծաւ ուրախութեամբ կ'այցելեմ ձեզ: Ինձ լաւ յայտնի է ձեր դղեակը. շատ անգամ եղել եմ այնտեղ: Միտս է մի փոքրիկ դետակ քերում է ձեր պարտիզի մի կողքը, որի երկարութեամբ իմ ժամանակ տնկեցին մատաղ թեղիներ:

Տ. Աւխարբէգեանց. Այդ մատաղ թեղիները այժմ դարձել են բարձրաբերձ ու ստուերախիտ ծառեր:

Լուսի. Այդտեղ—տիկինը շինել է տուել մի հիանալի հովանոց:

Դաւթեանց. Եւ այդ հովանոցի տակ դուք անձնատուր էք լինում ձեր խոհերին... Ո՛հ, որքան երջանիկ էք...

Լուսի. Ի՞նչ երջանկութիւն է նստել մեն մենակ, մտածել ու մտածել... ախր, չէ՞ որ դա տաղտկալի բան է:

Տ. Աւխարբէգեանց. Տաղտկալի է, ասում ես,

Լուսի, միշտ ու հանապաղ մտածելը... սակայն ինչ արած, հոգիս, երբ այդ է վիճակուել ինձ:

Դաւթեանց. Մի տիկնոջ, մանաւանդ ձեր խոհերը պէտք է որ երջանիկ լինեն:

Լուսի. Չեմ կարծում որ երջանիկ լինի միշտ մտածել՝ թէ այս տարի հունձը ինչպէս է, առատ է թէ պակաս անցեալ տարուանից... Երբ լինում ես տիկնոջ մօտ նրա խօսակցութիւնը պարոն Արշակի հետ միշտ այդ է լինում:

Տ. Աւխարբէգեանց. (Ժիծաղելով:) Լուսին միշտ ձանձրանում է ինձ մօտ... ես չեմ կարողանում սրան զբաղեցնել: Օրիորդը չի սիրում ո՛չ ծաղիկներ և ո՛չ երաժշտութիւն: Ուրիշ զուարճութիւն որ սրան դուր է գալիս ինձ մօտ չկայ:

Լուսի. Երեւակայեցէք, պ. Դաւթեանց... մի օր ես և Սամսոնբէգը շտապով արշաւում ենք գէպի տիկինը, որ ընկերանայ մեզ և մի փոքր պտոյտ անէ շրջակայքում... Տեսնում ենք՝ տիկինը պ. Արշակի հետ խորը զբաղուած է մի ինչ որ ծրագիր կազմելով... Ի՞նչ էր այն... հա՛... գիւղացիների մտաւոր և նիւթական բարեկեցութեան կազմակերպութիւն... քիչ մնաց փրթկայինք... գիւղացիների համար ուսումնարան, լսարան, ընթերցարան և այլն և այլն... Լսեցէք՝ գիւղացիների համար...:

Տ. Աւխարբէգեանց. Դուք երկուսդ ծիծաղում էք, բայց և այնպէս կ'աշխատեմ կապել ձեզ այդ գործի հետ...

Լուսի. Ի՞նչ... Ո՛չ, ո՛չ, ինդրեմ ինձ ազատ ա՜նէք...

Տ. Արմաւեանց. (խորքից մտնելով:) Թուղթ խաղացողները մեզ համար չեն մտածում: Երևի ձանձրացել էք, պարոն Դաւթեանց:

Դաւթեանց. Ամենին... գուցէ տիկինը...

Տ. Աւելարբեգեանց. Մենք այնպէս զբաղուեցանք խօսակցութեամբ, որ ժամանակն աննկատելի անցաւ: Լուսի. Քոյրիկ, պարոն Դաւթեանցը դիւղից էր խօսում, որ ինչպէս գիտես, շատ հաճելի է տիկնոջ համար:

Տ. Արմաւեանց. Շատ ուրախ եմ որ չէք ձանձրացել:

Դաւթեանց. Տիկինը այնքան բարի է որ եթէ ձանձրանայ էլ չի ասիլ:

Տ. Աւելարբեգեանց. Այո՛, ճշմարիտ եմ ասում որ ձանձրանալու առիթ չունեցայ: (Փոքր ինչ մտածելուց յետոյ վեր է թռչում:) Գնալու ժամանակ է:

Տ. Արմաւեանց. Ո՛ւր, ո՛ւր, անկարելի է, շուտով խաղը կը վերջացնեն:

Տ. Աւելարբեգեանց. Ո՛չ, ո՛չ, սիրելի Լիզա... ուշ է արդէն: Ես սովոր եմ վաղ քնել և վաղ վեր կենալ: Յետաւթին, պարոն Դաւթեանց: Յուսով եմ արժանի կը համարէք տեսնելու ինձ դգեակիս մէջ:

Դաւթեանց. (վեր կենալով:) Կ'աչխատեմ...

Տ. Աւելարբեգեանց. Ուրեմն ցտեսութիւն... վաղուանից հէնց ես տանն եմ... Լիզա, Լուսի, չմոռանաք ինձ... (Շտապով դուրս է գնում. նրան հետեւում են Տ. Արմաւեանց և Լուսի:

ՏԵՍԱՐԱՆ 13.

Դաւթեանց.—մենակ:

Ո՛րքան նազելի արարած է... Սա կարող է ներշնչել կեանք ծերերին, հոգի տալ երիտասարդներին... Ի՛նչքան մտերմաբար վերաբերուեց ինձ... Քծնում էր իմ առաջ գործի պատճառով... բայց ինչո՞ւ համար մի բառ անդամ չասաց այն շարաբաղդ վէճի մասին... Ո՛չ... այդ քնքուշ էակի մէջ չկար նենգութեան նշոյլ... Նա պարզ էր, ինչպէս նրա վճիտ ծով աչքերը, անկեղծ էր, իբրև մանուկ:

ՏԵՍԱՐԱՆ 14.

Դաւթեանց, Պ. Արմաւեանց, յետոյ Տ. Արմաւեանց:

Պ. Արմաւեանց. (մտնելով:) Թռաւ մեր նախշուն թիթեռնիկը... Չնկատեցիք, պարոն Դաւթեանց, թէ սրբան պօեղիա կայ այդ շնորհալի կնոջ մէջ:

Դաւթեանց. Այո՛, շատ հետաքրքիր կին է...

Տ. Արմաւեանց. (մտնելով:) Ո՞վ, ո՞վ, Կատեան:

Պ. Արմաւեանց. Այո՛, բարեկամուհիդ...

Տ. Արմաւեանց. Համեցէք, պ. Դաւթեանց, իրիկնահացը պատրաստ է: (Դաւթեանցնը առաջարկում է սրան իր թելը:) Ափսո՛ս որ չմնաց... եթէ նրան մօտիկ ծանօթանաք, կը տեսնէք որ նա աւելի հետաքրքիր կին է, քան կարծում էք... Համեցէք... (Դիմում են դէպի խորքի սենեակը:)

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Բեմը ներկայացնում է Տ. Աշխարհեգեանցի տան առաջ պարտեզը, ուր ամեն ուրեք կան մարդեր ծաղիկներով: Չախ կողմում կայ մի հովանոց: Բեմի խորքում երևում է վանդակապատ դուռը, որ բացվում է գեպի դուրս փողոցը: Այ կողմից մի բանի աստիճաններով կայ սանդուխ, որ տանում է տան ներսը:— Վարագոյրը բարձրանալիս Տ. Աշխարհեգեանցը նստած հովանոցում կազմում է ծաղիկներից փունջ: Սամսոնբեգը կանգնած է նրա մօտ:

ՏԵՍԱՐԱՆ 1.

Տ. Աշխարհեգեանց, Սամսոնբեգ:

Տ. Աշխարհեգեանց. Չես ուզում ասել ինձ թէ ինչն էս քիթդ կախ արել: Այդ քեզ սազ չի գալիս:

Սամսոնբեգ. (ըժգոհ) Է՛հ...

Տ. Աշխարհեգեանց. Այս անգամ, երևի, շատ ես տանուլ տուել:

Սամսոնբեգ. (Չարացած:) Ե՞րբ եմ տանուլ տուած փողի համար տխրել, որ այս անգամ տխրէի:

Տ. Աշխարհեգեանց. Հապա, ի՞նչ բան կարող էր

յուսահատեցնել քեզ... քեզ, Սամսոնիդ, որ միշտ գոհ ես եղել կեանքից:

Սամսոնբեգ. (Փոքր ինչ հեռանում է հովանոցից եւ նորից մտննալով, համարեա կիսաձայն:) Լուսին գնացել է քաղաք:

Տ. Աշխարհեգեանց. Օհօ... Սամսոն... դու ես... Ինչպէս երևում է այս անգամ շատ ես հրապուրուել... Շատ և շատ ուրախ եմ քեզ համար:

Սամսոնբեգ. Այն, իրաւունք ունիս... այս անգամ հրապոյրս անկեղծ է... Սակայն հէնց սկզբից հանդիպում եմ արգելքի:

Տ. Աշխարհեգեանց. Ո՞ւմ կողմից:

Սամսոնբեգ. (նստելով:) Հէնց այդ բանն է որ մութ է ինձ համար... Այն երեկոյից յետոյ, նա միշտ մռայլ ու տխուր էր... Հարցնում եմ պատճառը, չի ասում. մինչև անգամ, կարծես, խուսափում էր ինձանից: Հարցրի քրոջից, փեսայից, նրանք էլ մի ուրոջ բան չասացին: Երէկ գնացի նրանց մօտ, ինձ յայտնեցին, թէ ինչ որ ստիպողական պատճառով գնացել է քաղաք:

Տ. Աշխարհեգեանց. Կարելի է այդպէս էլ լինի:

Սամսոնբեգ. Ոչինչ ստիպողական բան չի կարող լինել... Ախր, վաղուան համար որոշել էինք կազմել պիկնիկ անտառի մէջ «կաթնաղբիւրի» մօտ: Նա ինքն էր մտածել այդ և այնքան հրապուրուած էր այդ մտքից, որ ինչ էլ պատահէր, յետ չէր կանգնելու նրանից:

Տ. Աշխարհեգեանց. Կարելի է հայրը կամ տանընդերից մի ուրիշը հիւանդացել է:

Սամսոնբէգ. Եթէ մի այդպիսի բան լինէր՝ կասէին . . . Հէնց առաջինը տիկին. Արմաւեանցը կը վազէր . . . Ձէ, չէ, ոչինչ ստիպողական բան չկայ . . . գըլուխ կասկածանքով լիքն է . . . չեմ իմանում ի՞նչ բանի վերագրել նրա շտապով հեռանալը այստեղից: (Վեր է կենում անհանգիստ:)

Տ. Աւխարբէգեանց. Կաւ է . . . շատ էլ մի մտածիր: Ես մի կերպով կ'իմանամ ամեն բան . . . Վեր առ այս փունջը և դիր ամանի մէջ: (Տալիս է փունջը Սամսոնբէգին, որ դնում է ամանի մէջ:)

Սամսոնբէգ. Հեշտ է ասել՝ շատ էլ մի մտածիր . . . Թէ կարողանայիր սրտիս մէջ նայել, այդ չէիր ասիլ . . .

Տ. Աւխարբէգեանց. Սամսոն, Սամսոն, կարող էի միթէ նոյն իսկ երևակայել թէ դու, բօն վիվանդ, կարող էիր այդքան շուտ ընկնել սիրոյ փորձանքի մէջ:

Սամսոնբէգ. Ինչո՞ւ համար . . . միթէ սիրտս մեռած կամ անզգայ է:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ո՛չ, ես այդ չէի կարծում . . . ընդ հակառակը՝ ես միշտ այն էի ասում որ քեզ պէս անհող մարդը մի օր կը զգայ և չարաչար կը զգայ սիրոյ մաշող տանջանքը . . . փաստը ակներև է . . . Հիմա տեսնում ես թէ ինչ մեծ հողս ու տանջանք է պատճառում սէր ասած բանը. տեսնում ես թէ սրչափ յուսահատական մտքեր է զարթեցնում նա մարդու մէջ. զգում ես անձամբ սիրոյ լափող կրակը . . . Դու ծիծաղում էիր այն ժամանակ . . . հիմա հաւատում ես որ ուղիղ էր խօսքս:

Սամսոնբէգ. Քո վերաբերմամբ ես նոյն համոզմունքն ունիմ, ինչ որ բազմիցս քեզ կրկնել եմ . . . Քո

սէրը, եթէ միայն անկեղծ է, մի անբնական երևոյթ է, որ չէ սաղում ո՛չ քո գիրքին և ո՛չ քո անուան:

Տ. Աւխարբէգեանց. (սառը:) Սէրը չի ճանաչում ո՛չ դիրք և ո՛չ անուն:

Սամսոնբէգ. (նստելով:) Սխալվում ես . . . Ահա քեզ էլի բացատրեմ . . . ինչ որ դու մտածել ես, այդ հակառակ է այն շրջանին, որին դու պատկանում ես. Այդ քայլում մեղանից ոչ ոք չի կարող քեզ համարկրել: Քո շրջանի և քո շրջանից դուրս մարդկանց կարող է միայն ծիծաղ պատճառել:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ . . . միթէ մենք մարդ չենք . . . միթէ մենք զրկուած ենք մեր ցանկացածը ազատօրէն կատարելու իրաւունքից:

Սամսոնբէգ. Ո՛չ, ես ասել եմ և նորից կրկնում եմ որ դու պարտական ես հաշիւ ու համար տալ այդ բանի մէջ քո շրջանի մարդկանց:

Տ. Աւխարբէգեանց. Դա մի նախապաշարժունք է, որ դու և քեզ հետ շատերը կրկնում են իրանց բռնութիւնը ծածկելու համար . . . Ինչո՞ւ էք ինձանից հաշիւ ու համար պահանջում և թոյլ չէք տալիս ինձ ևս նոյնը անել, երբ . . .

Սամսոնբէգ. (ընդհատելով վեր է թռչում:) Կատեա, մի նորօգիլ այն, ինչ որ անցել գնացել է:

Տ. Աւխարբէգեանց. Հէնց այդտեղ է իմ իրաւունքը . . . Այժմ, երբ ես ամեն բան փորձել եմ, ոչ ոք իրաւունք չունի բռնանալու ինձ վրա դատակարգային յիմար նախապաշարժունքներով:

Սամսոնբէգ. Սխալվում ես, ոչ թէ միայն քո շրջանի մարդիկ այդպէս են դատում, այլ և քո շրջա-

նից դուրս անձինք... Մէկ տես, լսիր ու համոզուիր թէ ի՞նչ են ասում... Օգնականը բաւական է որ քո մասին տարածէ ամեն տեսակ բանբասանքներ: Այն օրը հէնց դրա մասին էր խօսում ինձ հետ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ես ինձ ազատ ու բարձր եմ համարում այդ տեսակ բանբասանքներից... Բամբասանքներից թող նա վախենայ, ով կեղծութեամբ է գործում... կրկնում եմ՝ ես ազատ եմ, ազատ այդ ամենից:

Սամսոնբէգ. Դու երբէք քեզ ազատ չես կարող համարել. իսկ եթէ դու կամենում ես կտրել քո յարաբերութիւնը թէ մեզ հետ և թէ դրսի մարդկանց հետ, այդ ուրիշ բան է:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ես դադարի ու ծածուկ չեմ գործել և դուք ամենքդ պէտք է հաշտուէիք այդ մտքի հետ:

Սամսոնբէգ. Եթէ մերոնք մատների արանքների միջով էին նայում Իւղբաշեանցի քեզ մօտ ստէպ դալու վրա, յուսով էին որ ձեր մէջ միայն մի դադար փար կայ, այն է՝ օգնել գիւղացիներին...

Տ. Աւխարբէգեանց. (ընդհատելով:) Այդպէս էլ իմացէք...

Սամսոնբէգ. Եթէ միայն այդէս է... բայց փաստեր կան, որ ուրիշ բան են ասում... Ախ, եթէ միայն կասկածէին որ ձեր յարաբերութիւնը այդ դադարի սահմանից անցնելու է, իմացած կացիր, որ կարող էին վերջ դնել այդ բանին:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ի՞նչ իրաւունքով:

Սամսոնբէգ. Այն իրաւունքով որ այդ անհաւա-

սար կապը հակառակ է մեր ընտանեկան աւանդութիւններին և վիրաւորական մեղանից ամեն մէկի համար: Ես մինչև անգամ սոսկում եմ այն մտքից որ երեկուայ մեր դաշպարը պէտք է մեղքեց տան փեսայ դառնայ: Ո՛հ, սոսկալի է, սոսկալի...

Տ. Աւխարբէգեանց. (նախատելով:) Մամսոն, ես երբէք չէի հաւատալ որ դու էլ կարող ես լինել այն կարծիքի, ինչ որ ընդհանուր է հին սերունդի համար... Միևնոյնը լսում եմ տատիցս, հօրեղբօրիցս... Միթէ դու, երիտասարդ տեղովդ, պէտք է ձայնակից լինես նրանց և ունենաս նրանց պէս փտած համոզմունքներ... Ախ, որքան, որքան անբաղդ եմ... (Վեր է կենում եւ մի ուրիշ փունջ տանում է դնելու ամանի մէջ:)

Սամսոնբէգ. Դու՛ ինքդ ես մեղաւոր... դու քո երեւակայական ազատութեամբ կամենում ես ստեղծել այնպիսի կեանք, որին իբնէ սովոր չես... Հեռանալով մեր շրջանից, չես կարող մօտենալ նորին... Լաւ կըսիր արած քայլդ: Յտեսութիւն: (Շտապով դուրս է գնում պարտէզի դռնից:)

Տ. Աւխարբէգեանց. (սառն:) Յտեսութիւն...

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

Տ. Աւխարբէգեանց—միայն:

(Երկար ժամանակ շրջում է մտածմանց մէջ, կանգնում է, նորից շրջում:)—Կեանքիս նոր շրջանի մէջ մարդ չկայ որ փարատէր ցաւս, թեթևացներ մո-

լորեալ վիճակս... (Նստում է հովանոցի տակ եւ վերցնելով ծաղիկը ջղածու փերթում է թերթիկներ:) Միթէ դասակարգային տարբերութիւնը կարող է արդեւք լինել. նրանք սոսկում են որ երեկուայ ռաչպարը դառնալու է մելիքենց տան փեսայ... Սակայն այսպէս է. կայ առիթ սոսկալու համար... կեանքի մէջ, իրաւ, այդ տեսակ մի իրողութիւն մարդիկ դատապարտելի են համարում... սակայն ինչու համար... Մի տարի է այդ երիտասարդը գրաւել է ուշադրութիւնս իր խոհեմ ու ուշիմ գործունէութեամբ. մի տեսակ համակրութիւն եմ տածում նրա գաղափարներին. սիրելի է ինձ լսել նրա կրակոտ ու վառվռուն խօսքերը. ոհ, սրչափ համոզեցուցիչ են և վստահելի... սակայն... (ընկնում է խոր մտածմանց մէջ: Այս ժամանակ Տ. Արմաւեանցը շտապով իջնում է տան կողմի սանդուխներէց:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 3.

Տ. Աւխարբէգեանց. Տ. Արմաւեանց:

Տ. Արմաւեանց. Կատեա, սիրելիս, դու այստեղ ես եղել:

Տ. Աւխարբէգեանց. (ընդ առաջ զնալով:) Ո՛րքան ուրախ եմ որ ինձ մտաբերեցիր: (Համբուրվում են: Տ. Արմաւեանցի ձեռքը ընձած տանում է եւ նըստեցնում է հովանոցի տակ:) Ե՛կ, եկ, սիրելիս, նստենք այստեղ. այստեղ աւելի հով է:

Տ. Արմաւեանց. Գարեգինը գալիս էր այստեղ գործով, ես էլ եկայ: Ասացի. բարեկամուհուս էլ կը

տեսնեմ և տեղնուտեղը կ'առնեմ տան համար հարկաւոր պաշար: Մեր աւանում ամեն բան թանգ է, կրակի գին ունի:

Տ. Աւխարբէգեանց, Դու և պ. Գարեգինն էլ կը մնաք ինձ մօտ ճաշի:

Տ. Արմաւեանց. Կը մնանք, անպատճառ կը մընանք:

Տ. Աւխարբէգեանց. Լուսին քեզ հետ չէ:

Տ. Արմաւեանց. Ոչ... Նա քաղաք գնաց:

Տ. Աւխարբէգեանց. Հն, զորդ Սամսոնն ասաց...

Ինչ է պատահել... տանը խոմ հիւանդ չկայ:

Տ. Արմաւեանց. Ոչ, փառք Աստուծոյ, ամենքը առողջ են... բայց խոմ գիտես Լուսիկի խռովկան բնաւորութիւնը... մի խօսք ասացի նրան, խռովեց ու շտապով փախաւ:

Տ. Աւխարբէգեանց. Սամսոնը շատ է զարմացել... մանաւանդ որ այս քանի օրերում նա կամեցել է անտառում պիկնիկ կազմել:

Տ. Արմաւեանց. Այդ... այդ բանը ինձ աւելի է զայրացնում... Չէ որ այդ պիկնիկը պէտք է լինէր ի պատիւ Դաւթեանցի... էլի լաւ է որ նրան այդ մասին վաղօրօք ոչինչ չենք ասել, թէ չէ իսպառ խայտառակութիւն կը լինէր... Ի դէպ, այսօր Դաւթեանցն էլ կը լինի քեզ մօտ ճաշի:

Տ. Աւխարբէգեանց. Նա էլ կը լինի, պ. Արշակն էլ:

Տ. Արմաւեանց. (Դժգոհութեամբ:) Դու էլ մարդ գտար նրա հետ նստացնելու... պարոն Արշակը ո՛չ քո և ո՛չ նրա շրջանի մարդ չէ:

Տ. Աւխարբէգեանց. Իրաւ... իսկ ես կարծում

եմ որ նրանց մէջ կայ միայն հասակի տարբերութիւն... երկուսն էլ լրջամիտ, խելօք, կրթուած...

Տ. Արմաւեանց. Կատեա, Կատեա... զարմանում եմ քեզ վրա... միթէ կարելի է դրանց համեմատել... Գաւթեանցը մարդ է, կատարեալ մարդ... Ուղիղ ասած, սկզբում նրան չհաւանեցի. կարծեցի գոռոզ, հպարտ կը լինի, ինչպէս մի պաշտօնեայ, որ արագ հասնում է բարձր աստիճանի... բայց սխալուեցի... շատ ուղղամիտ, ծանրաբարոյ մարդ է... Ա՛խ, ինչ լաւ փեսացու է...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ո՞ւմ համար...

Տ. Արմաւեանց. (Ժպտալով:) Ո՞ւմ համար... հէնց թէկուզ քեզ համար:

Տ. Աւսարբէգեանց. (Ժիծաղելով:) Ինչէր ես ասում սիրելիս...

Տ. Արմաւեանց. Նա հիացած է քեզանից. շատ է գովում քեզ:

Տ. Աւսարբէգեանց. Յետոյ...

Տ. Արմաւեանց. Յետոյ այն, որ շատ լաւ էք դրատել իրար... լի սրտով ողջունում եմ և օրհնում սկըսած գործք...

Տ. Աւսարբէգեանց. (Լրջօրէն:) Սիրելի Լիզա, դու գիտես որ ես պարզախօս ու անկեղծ մարդ եմ... թոյլ տուր քեզ նկատելու որ շատ ու շատ սխալվում ես... Գաւթեանցն, իրաւ, շատ համակրելի և արժանաւոր մարդ է, բայց նա չէ իմ իզեալը:

Տ. Արմաւեանց. Ափսոս... Ա՛հ, եթէ միայն կարելի լինէր, մեծաւ ուրախութեամբ կը համաձայնէի որ Լուսին նրան ուղէր... Գու չգիտես, Կատեա, թէ

ինչ տեսակ ապագայ է սպասում նրան...

Տ. Աւսարբէգեանց. Լուսիկին էլ, ինձ էլ թո՛ղ, որ մենք մեր սրտի ուզածն ընտրենք:

ՏԵՍԱՐԱՆ 4.

Տ. Աւսարբէգեանց, Տ. Արմաւեանց, Իւզբաւեանց:

Իւզբաւեանց. (Վանդակապատ դռնից շտապով մտնելով:) Տիկին, որպի՛սի դժբաղդութիւն... Ոսկանենց Գիքօն անտառում փայտ կտրելիս սաստիկ վիրաւորել է իր ոտը... Սիմօնին իսկոյն ուղարկեցի սկզբնական օգնութեան համար, իսկ ես վազեցի այստեղ դեղերի համար:

Տ. Աւսարբէգեանց. (Շփոթուած վեր է կենում:) Ա՛հ, խեղճ մարդ...

Տ. Արմաւեանց. Երևի առանց հրամանի փայտ է կտրելիս եղել, Աստուածն էլ նրան պատժել է... Ախ, թէ որքան չարչարանք են պատճառում այդ տղէտ գիւղացիները իմ խեղճ Գարեգինին:

Տ. Աւսարբէգեանց. Ոչ, Լիզա, պարոն Արշակը ամեն ժամանակ հոգում է թէ հրամանի և թէ նրանց միւս գործերի համար... Ա՛խ, խեղճ մարդ...

Տ. Արմաւեանց. Ոհ, մեծ բան է եղել որ վիրաւորել է... Արժէ միթէ դրա համար մորմոքուիլ...

Տ. Աւսարբէգեանց. Լիզա... դու չես իմանում... բազմամարդ ընտանիքի տէր է. նա է միակ նրանց ապրուստ տուողը:

Իւզբաւեանց. Ամեն մարդ ընդունակ չէ իմանա-

լու գիւղացու ցաւն ու դարդը... Շտապեցէք, տի-
կին...

Տ. Աւստինացի. Իսկոյն... տանըցիք իմա-
ցան...

Իւզրաւեանց. Հիմա իմացած կը լինին:

Տ. Աւստինացի. Գնանք, Լիզա, գիւղ, մխի-
թարեանք խեղճերին:

Տ. Աւստինացի. Կը դնամ... միայն ուրիշ գոր-
ծի համար:

Տ. Աւստինացի. Ինչպէս կ'ուզես... (զնալով):
Պարօն Արշակ, մի փոքր սպասեցէք, իսկոյն կ'ուղար-
կեմ: (Գնում է սանդուխներով դէպի տուն):

ՏԵՍԱՐԱՆ 5.

Տ. Աւստինացի, Իւզրաւեանց:

Տ. Աւստինացի. Գիւղացին ծանր է վիրաւորուած:
Իւզրաւեանց. Շատ է հետաքրքրում ձեզ:

Տ. Աւստինացի. Ինչպէս չէ... Վերջապէս ինչ էք
քիթներդ կախել... Անբաղաճաւարութիւն է ձեր
կողմից: Ձեզ բան եմ հարցնում, չնորքով պատասխա-
նեցէք...

Իւզրաւեանց. Ձեր ներկայութեամբ արդէն տիկ-
նոջը եղելութիւնը պատմեցի:

Տ. Աւստինացի. Ուրեմն իմացէք՝ ինչ որ տիկնոջ
է վերաբերում, ինձ շատ է հետաքրքրում, այդ պատ-
ճառով էլ հարցրի:

Իւզրաւեանց. Ձի երևում:

Տ. Աւստինացի. Մի ուրիշ բան ևս հետաքրքրում
է ինձ... Ասացէք, խնդրեմ, Դաւթեանցը նրան յա-
ճախ է այցելում:

Իւզրաւեանց. Հարցրէք դռնապանից:

Տ. Աւստինացի. Միայն դռնապանից... Բայց,
գիտէք որ կայ մէկը, որ հսկում է նրա ամեն քայլին...
Դուք չէք իմանում թէ ով էր այն մարդը, որ երե-
կոյեան դարանամուտ էր եղած այս պարտէզի դռան
մօտ:

Իւզրաւեանց. Հարցրէք նրա թիկնապահից:

Տ. Աւստինացի. Այսինքն ձեզանից...

Իւզրաւեանց. Ես նրա թիկնապահը չեմ:

Տ. Աւստինացի. Ո՛հ, գիտեմ... դուք ձգտում էք
աւելի բարձր պաշտօնի... Հա՛, հա՛, հա՛... Հազիւ թէ
ձեզ այդ յաջողի...

Իւզրաւեանց. Երևի ձեզ է ընտրել միջնորդ...

Տ. Աւստինացի. Այդ ձեր գործը չէ... դարա-
նամուտ... Ֆի... ինչպէս շփոթուել է այն պատուա-
կան մարդը...

Իւզրաւեանց. Շփոթուել է... Հա՛, հա՛, հա՛...
Գող՝ սիրտը դող...

Տ. Աւստինացի. Ներեցէք... դողունի չէր նրա
արածը... նրանք թեանցուկ ձեմելիս են եղել պար-
տէզի մէջ, հասել են այն դռանը և որպէս զի շուտ
հասնի տուն, Դաւթեանցը դուրս է եկել այդ դռնից:

Իւզրաւեանց. (Ինքն իրան): Թեանցուկ...

Տ. Աւստինացի, Այ՛, թեանցուկ... Միասին փունջ
են եղել կազմելիս այս հովանոցում... երկար ժամա-
նակ զրուցելով՝ աննկատելի կերպով մուլթն ընկել է:

Իւզբաւեանց. (մի կողմ:) Այդպէս էի կարծում:
Տ. Արմաւեանց. (շարունակելով:) Եւ այդ պատ-
ճառով ընտրել է կարծ ճանապարհ:

Իւզբաւեանց. Կարծ ճանապարհ...

Տ. Արմաւեանց. Տեսնում էք հիմա, որ կարծ ճա-
նապարհը գիւրին է հասցնում մարդուս իր նպատա-
կին.... Այն որ զօրապետն է եղել որ ասել է՝ եկայ,
տեսայ, յաղթեցի: Դուք, պարոն, կիմանաք դոնէ
պատմութիւնից:

Իւզբաւեանց. (զրգոտած:) Դուք, տիկին, այն էլ
կիմանաք որ կարծ ճանապարհը խորդուբորդ է... Դը-
ժուար չէ մարդու համար սայթաքուել:

Տ. Արմաւեանց. Բայց նա անցաւ անվտանգ:

Իւզբաւեանց. Հաւատացնում եմ, տիկին, որ
վտանգաւոր է... կուժը միշտ ջուր չի բերել:

Տ. Արմաւեանց. Հիմի այլ ևս ոչ է... կուժը գլու-
րուեց՝ գտաւ իր խուփը...

Իւզբաւեանց. Մինչև գտնելը քարին կը դիպչի,
կը կոտորուի:

Տ. Արմաւեանց. Հանգիստ եղէք, պարոն Արշակ,
նա այն խեցաօր չէ որ կոտորուի... կոտորուող կժեր
որոնեցէք ձեր գիւղի բրուտի մօտ...

Իւզբաւեանց. (յուզուած:) Այն էլ հասկացէք,
տիկին, որ ապագան պատկանում է գիւղին... նա
պարունակում է իր մէջ կենարար ոյժ, որ պէտք է
սթափեցնէ ձեր քաղաքացիների լքեալ սիրտն ու թըմ-
րած ուղեղը... Գիւղացին իր հուժկու բազումների
չնորհիւ և իր քրտնաջան աշխատանքով նեցուկ է ձեր
քայքայած ու զեխ կեանքի համար... Դուք, տիկին,

այժմ ծաղրում էք գիւղացուն, նրա շէնքս ու կազմը,
բայց հաւատացէք որ նա յաղթանակով դուրս կը տա-
նի իր գլուխը և իր բազումներով կը հեռացնէ ճա-
նապարհից ամեն խոչընդոտն... Գլխովս եմ երդվում,
որ այդպէս է: (Մտնում է ծառան փաթեթը ձեռին.
Իւզբաւեանցը շտապով դիմում է դէպի նրան եւ խլում
նրա ձեռքից փաթեթը:) Տնւր ինձ... Սհահ, տիկին...
դուք այստեղ երազեցէք երջանիկ օրեր, իսկ ես կեր-
թամ օգնելու հայրենակցիս: (Շտապով հեռանում է
պարտէզի խորքը: Ծառան ծաղկամաններ տանում է
դէպի ներս:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 6.

Տ. Արմաւեանց. — մէնակ:

Տրեխաւոր գիւղացի... ինչ վստահ էլ խօսում
է... Մի փոքր այրուբենի հոտ է առել և յանդգնում է
մեծ-մեծ խօսել... Անտաշ գիւղացու գլուխը ինչ
տեսակ յոյսեր կարող է արծարծել: Բայց հարկաւոր
է մի-մի անգամ սրա գլխին սառը ջուր ածել, որ իր
չափը ճանաչէ... Այդքան էլ երես տալ կը լինի սը-
րան... Բոլորը, բոլորը Կատեայի մեղն է... Բայց նա
իր հալը կը տեսնէ. Սամսոնը գրել է Կատեայի հօր-
եղբորը ամեն բան և նա խոստացել է գալ... Նա մի-
այն կարող է տեսնել այս ամբարտաւան գիւղացու
գատաստանը... Ո՛հ, որքան փոխուել է աշխարհը:
(Գնում է դէպի սանդուխը. այս ժամանակ ներսի դու-

որ աղմուկով բացվում է. դռան շեմքում երեսում է
Զարեանցը:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 7.

Տ. Արմաւեանց, Զարեանց:

Զարեանց. (սանդուխի գլխից:) Գնացել է... Այս
ինչ նոր կարգեր է հնարել իմ եղբօր աղջիկը... Մե-
լիքին ոչ ոք չէ դիմաւորում:

Տ. Արմաւեանց. (խորը գլուխ տալով:) Բարե էք
եկել, մելիք...

Զարեանց. (նրան նկատելով, իջնում է:) Հա...
դուք էլ այստեղ էք մէնակ... Երեակայեցէք, գիւղ
է գնացել... Մէկ չի մտածում թէ մարդ կարող է
գալ հիւր... Ահա, դուք էլ եկել էք և նրան չէք
տեսնում... . . .

Տ. Արմաւեանց. Հա, հա, մելիք... գնացել է...
մարդ մէկ հարցնէ թէ ինչ հարկաւորութիւն կար գը-
նալ գիւղ, այն էլ մի ինչ որ վիրաւորածին օգնելու
համար:

Զարեանց. Գիտեմ, գիտեմ... բոլորը գիտեմ...
բոլորը այն լակոտի բան է:

Տ. Արմաւեանց. Ո՛ւՓ, լակոտ ասացիք ու պըր-
ծաք... գլուխներս դանդ առաւ... նա է հիմի դա-
ռել գիւղի մելիքը. ինչպէս կուզէ, այնպէս է խաղաց-
նում գիւղացիներին... . . .

Զարեանց. Նրան սկիօզ ստրօյ պէտք է դցել... . . .

Տ. Արմաւեանց. Հա, հա, մելիք. ես ձեզանից

պակաս չեմ տանջվում. մեր խելօք, պատուասէր Կա-
տեան ընկել է այդ աչպարի ազդեցութեան տակ.
Նրան էլ է խաղացնում, ինչպէս կուզէ... Քանի քանի
անգամ զգուշացրել եմ նրան, խնդրել եմ ձեռք քա-
չել նրանից, չէ լսում:

Զարեանց. Չէ լսում... ես կը բղաւեմ նրա ա-
կանջին որ լսէ:

Տ. Արմաւեանց. Այսօր հէնց այդ մտքով էի եկել
այստեղ. աւանում արդէն բացարձակ խօսում են թէ
Կատեան ուզում է նրան... . . .

Զարեանց. Խօսում են... . . .

Տ. Արմաւեանց. Եկել էի, որ աշխատեմ հանել
նրա գլխից այդ տղայի անունը և մի ուրիշի համար
գրաւեմ նրա սիրտը:

Զարեանց. Ո՛վ է այդ ուրիշը... . . .

Տ. Արմաւեանց. Ա՛հ, մելիք, չէք իմացել... Մեզ
մօտ անտառի գործով եկած է այստեղ Գարեգինիս
ընկերը... մի շատ խոհեմ, մեծ աստիճանի հասած
պաշտօնեայ որ եկած օրից յափշտակուեց Կատեային
տեսնելով. նա միշտ այն է կրկնում թէ երջանիկ մարդ-
կը լինի նա, ով որ կը կապէ իր կեանքը նրա հետ:
Այնքան, այնքան հրապուրուած է, մելիք, որ ասելը
դժուարանում եմ... . . .

Զարեանց. Ո՛վ է դա, ինչ ազգից է:

Տ. Արմաւեանց. Լեռն Դաւթեանց... Գարեգի-
նիս ընկեր է, միասին են աւարտել ճեմարանը...
բայց իր լրջութեամբ ու խոհեմութեամբ ահա հիմի
հասել է բարձր պաշտօնի:

Զարեանց. Դաւթեանց... հէնց գիտենաս լսել

եմ դրա մասին. այդ աղբանուհով մէկին լաւ ճանաչում էի . . . Դաւթեանց . . . Ստեփան Դաւթեանցի սրբին խոմ չէ:

Տ. Արմաւեանց, Հն, հն, մելիք, հէնց նա է . . .

Չարեանց. Ես նրա հօրը ճանաչում էի . . . նա մի շատ բարի ու ազնիւ մարդ էր. լաւ պաշտօնի մէջ էր, բայց մեռաւ աղքատութեան մէջ:

Տ. Արմաւեանց. Է՛հ, մելիք, հօր. ազնուութիւնը ժառանգել է դա . . . բայց ի՛նչ մեծ ուճիկ է ստանում, փառք ու պատուի մէջ է. նրա մէկ խօսքը հերիք է, որ Գարեգինիս տեղափոխեն մի այլ, աւելի բարձր տեղ . . . Ուղիղ ասեմ ձեզ, մելիք, ձեզանից չեմ ուզում թագցնել, որ եթէ քոյրս Սամսոնրէզից դրաւուած չլինի և տարիքով մեծ լինի, ես ինձ բաղդաւոր կը համարէի նրան ինձ փեսայ դարձնելու . . .

Չարեանց, Բայց ի՛նչ է ասում Կատեան:

Տ. Արմաւեանց. Է՛հ, մելիք, մի փոքր առաջ էլ ձեզ ասացի, որ այն ուսուցարի ազգեցուցիւնը այնքան զօրեղ է որ ոչինչ չէ ուզում լսել . . . Թնդ ինձ ասում է, որ ես իմ սրտի ընտրածը ուզեմ . . . Սրտի ընտրածն էլ այդ տրեխաւոր գիւղացին է:

Չարեանց. Սկզբ ստրոյ նրա սրտի ուզածին . . . ես նրան այստեղից աքսորել կը տամ . . . ինչպէ՛ս է համարձակվում մելիքենց հարսի վրա աչքը բռնել . . .

Տ. Արմաւեանց. Ո՛հ, թէ մի այդպիսի բան պատահի, իսպառ խայտառակութիւն կը լինի հինաւուրց օջախի համար:

Չարեանց. Անպատճառ աքսորել կը տամ . . . Ա՛յ, դու գեադն . . .

Տ. Արմաւեանց. Այո՛, միակ ելքը այդ կը լինի. այն ժամանակ Կատեային էլ համոզել հարկաւոր չի լինի: Ուզէ, չուզէ Դաւթեանցին կը խոստանայ իր ձեռքը . . . Մնաք բարով, մելիք:

Չարեանց. Գնում էք . . . Կատեային չէք սպասում . . .

Տ. Արմաւեանց. Ճաշին կը դամ . . . Հիմա կուգեմ գիւղ գնալ . . . մեր տարաբաղդ աւանում ոչինչ չի ճարվում. ամեն բան կրակի գին ունի: (Խորը զըլուխ տալով գնում է:) Ապա տեսնենք, տրեխաւոր գիւղացի թէ այս առիւծի ճանգից անց ես դուրս պրծնում . . . (դուրս է գնում սանդուխներով:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 8.

Չարեանց մէնակ. յետոյ Սիւսն:

Ստիպել, ո՛չ թէ համոզել: . . . Ես մէկ զինուոր մարդ եմ, երկար-բարակ խօսել չեմ սիրում . . . Մէկ, երկու, վերջացաւ՝ ուզել Դաւթեանցին և բնաստ . . . Դաւթեանց . . . հն, շատ լաւ էի ճանաչում նրա հօրը . . . հիմի միայն միտս չէ թէ որտեղ եմ տեսել նրան. բաւական է որ նրա որդին այդ բարձր աստիճանի է հասել . . . (Տեսնելով Սիւսնին, որ մտնում կ պարտէզի խորքից:) Ա՛ա . . . գեանդա . . . ես քեզ ցոյց կը տամ . . . սկզբ ստրոյ կանցկացնեմ քեզ . . . Այս ի՛նչ տեսակ կարգեր ես հնարել . . . Ես, մելիքս, դալիս եմ, ոչ ոք ինձ գիմաւորող չկայ . . . Մերացել ես, խելքդ կորցրել ես . . .

Սիմօն. (Պատկառանքով ձեռքը համբուրելով.)
Բարով էք եկել, մեղք: . . .

Չարեանց. Ո՞ր էիր, որտեղ է կատեան:

Սիմօն. Մեղքը ապրած կենայ, գիւղն էինք դը-
նացել . . .

Չարեանց. (ծաղրելով:) Գիւղն էինք դնացել . . .
Մեղքը ձեզ մօտ հիւր է գալիս, դուք գնում էք
գիւղ . . . մի ինչ որ աչպարի հետ սազ ու բազ էք
սարքում . . . Սկզբ ստրոյ քեզ, քաւթառ: Մեղքենց
հարսին, մեղքենց աղջկան քեզ պահ ենք տալիս, քեզ,
օջախի հին գեադային, որ աչքդ վրէն ունենաս, իսկ
նա ինչ որ գիւղացի տղայի աղգեցութեան տակն է
ընկել . . . Ո՞վ է այն տղան, որ ազգիցն է . . .

Սիմօն. (Շփոթուած:) Ո՞ր տղան . . .

Չարեանց. (ծաղրելով:) Ո՞ր տղան . . . քաւթառ
աղուէս, իբր թէ չես իմանում: Ում հետ հէնց հիմի
գնացիք գիւղ վիրաւորածին օգնելու համար . . .

Սիմօն. Իւզբաշի Պետի տղան էր, մեղքը ապրած
կենայ:

Չարեանց. Ի՞նչ գործ ունի նա Մեղքենց դար-
բասում . . . ինչու նրա ոտը այս տանից կտրել չտուիր . . .
Ս. հ, դու քաւթառ, դու էլ ես միացել նրա հետ և
իմ խեղճ երեխիս խելքահան արել . . .

Սիմօն. Մեղքը ապրած կենայ. ես գործից խա-
բար չեմ, թէ ինչ էք հրամայում . . .

Չարեանց. Ա՛յ, դու քաւթառ աղուէս . . . խա-
բար չես. հապա, մէկ քեզ ու քեզ հարց չտուիր թէ
ինչու համար է այդ գեղի լակոտը այստեղ շուտ շուտ
գալիս: Դու կարծում էիր թէ ինձանից թագ կը կե-

նայ, ես ոչինչ չեմ իմանայ . . .

Սիմօն. Նա գալիս էր խանութի հրաւերով. խա-
նութը գործից խորհուրդ էր հարցնում:

Չարեանց. Ապա, մենք մեռանք, մենք ոչինչ, որ
նրանից խորհուրդ էր հարցնում . . . Այս օրուանից
քեզ այստեղից կը վաճտեմ, քաւթառ անասուն . . . (Չա-
րացած ման է գալիս, քարծրածայն աղաղակելով:)
Դուրս, դուրս, կորիր աչքիցս . . .

ՏԵՍԱՐԱՆ Տ.

Տ. Աւխարբէգեանց, Չարեանց, Սիմօն.

Տ. Աւխարբէգեանց. (Երեւում է սանդուխների
գլխին:) Հօրեղբայր . . . (Շտապով իջնում է նւ ընկ-
նում Չարեանցի գիրկը.) Ո՛հ, որքան ուրախ եմ . . .

Չարեանց. (ընքոյշ) Կատեա, սիրելիս, տուր ինձ
մէկ լաւ համբուրեմ քեզ: (Համբուրում է ծակատից:)

Տ. Աւխարբէգեանց. Դուք եկել էք և ինձ ոչինչ
չեն ասում . . . Սիմօն, ինչո՞ւ վազ չտուիր ինձ իմաց
տալու . . . Հօրեղբայրս, քանի ամիս է ձեզ չեմ տեսել . . .

Չարեանց. Անի՛ճեալ պաղաղքէս ինձ տանջում
է . . . տասը ամիս է, հն, տասը ամիս է քեզ չեմ տե-
սել . . . իմացայ որ եկել էիր ինձ տեսնելու . . . բայց ես
գիւղ էի գնացել . . . Ապա, ապա մէկ լաւ քեզ նայեմ . . .
Ախ, Կատեա, հէնց գիտենաս լղարել ես . . . հն, է՛նչ
է, սուղիդ է . . .

Տ. Աւխարբէգեանց. Ոչ, հօրեղբայր, ձեզ այդպէս
է երևում . . .

Զարեանց. Ոչ, իմ ծերացած աչքերս մի ինչ որ անբնական բան նշմարում ենք մէջ... Ախ, կատեա, կատեա, հօրեղբորիցդ ծածկում ես... Անպատճառ, անպատճառ մի որ և իցէ միտք քեզ շատ է նեղացնում...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ոհ, հօրեղբայր, հաւատացնում եմ... Մի փոքր յոգնել եմ... գիւղ էի գնացել... մէկ խեղճ գիւղացի կացնով իր ոտը վերաւորել էր... գնացի նրան օգնութեան...

Զարեանց. Գիւղացի, հը՛մ, գիւղացի, գնացիր օգնելու... դու, ինչ է, հաքիմ ես, թէ գթութեան քոյր... վերաւորել է... Չհանդամը նրանց դլուխը թէ վերաւորել է. քեզ ինչ փոյթ... Տես, յոգնել ես... չարժէ այդ գեադանների համար մորմոքուելը... նրանք լաւութիւն չեն հասկանում:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ահ, հօրեղբայր, նրանք անբաղդ են... նրանց համար հոգս տանող չկայ...

Զարեանց. Աւելորդ է քո մասնակցութիւնը... նրանք իրանք իրանց գլխին առանց քեզ էլ ճար ու դարման կանեն... Այդ թողնենք... ես քեզ հետ շատ բան ունիմ խօսելու...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ես էլ ունիմ, հօրեղբայր... բայց դուք ճանապարհից յոգնած կը լինիք... գնանք, մի փոքր հանգստացէք, մինչև որ ճաշն էլ պատրաստ կը լինի...

Զարեանց. Այդ շատ լաւ բան ասիր... Դէհ գնանք... էհ, քաւթառ, գնան, պատրաստիր ջուր լուացուելու համար:

Սիմօն. Իսկոյն, մելիքը ապրած կենայ: (Առաջ է

գնում եւ դուրս է գնում սանդուխտի դռնից:)

Զարեանց. Ես այդ քաւթառ աղուէսին մի լաւ շշպրեցի...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ինչո՞ւ համար, հօրեղբայր...

Զարեանց. Ինչո՞ւ համար... Հը՛մ... որովհետև ծերացել է, քուացել է և շատ բան ինչ որ պատահում է այստեղ չի տեսնում... (Տ. Աւխարբէգեանցին ձախ ձեռքով զրկած առաջ է գնում:) Ինձ իմաց չէ տալիս թէ այստեղ եկել է մի հազուադիւս հիւր, լաւ բարեկամիս որդին, որի համբաւը հասել է ամեն ուրեք...)

Տ. Աւխարբէգեանց. Հօրեղբայր, դուք ասում էք Իւղբաշեանցի մասին. իրաւ է, շատ հազուադիւս երիտասարդ է...

Զարեանց. Ի՞նչ... Իւղբաշի Պետի տղան... նա ինչ գեադա է, որ նրա մասին խօսեմ... Ոչ, սիրելի դաւալս, ես սովորութիւն ունիմ խօսել ինձ լայեղ մարդկերանց մասին... Ես ասում եմ Գաւթեանցի, Գաւթեանցի մասին... (Դուրս են գնում սանդուխտի դռնից:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 10.

Դարեանց, պ. Արմաւեանց, Օգնական:

(Երևում են վանդակապատ դռան մօտ եւ խօսակցելով մտնում են ներս:)

Դարեանց. Իզուր էք այդքան չարչարուել:

Պ. Արմաւեանց. Տեղը որոշուած է կապալի համար և կարող է լաւ արդիւնք տալ:

Դաւթեանց. Բայց և այնպէս չի կարելի զրկել ժողովրդին նրա միակ ապրուստից: (Օգնականին) Դուք ասում էք որ նրանց միակ ապրուստը տաւարից է: Օգնական. Այո՛:

Դաւթեանց. Ուրեմն շատ հիմնաւոր է նրանց պահանջը... Վաղը նշանակել եմ ժողով գաւառապետի նախագահութեամբ. թո՛ղ ժողովուրդն իր ներկայացուցիչների բերանով փաստաւոր հիմունքներ բերէ իր ուղածի մասին:

Պ. Արմաւեանց. նրանց ուղածը մեզ լաւ յայտնի է:

Դաւթեանց. Այնու ամենայնիւ պէտք է ձեռակերպել պաշտօնապէս... կը կազմենք օրագիր և այնուհետև կը գործենք օրինական ճանապարհով:

Պ. Արմաւեանց. Ես դարձեալ պնդում եմ որ իմ օրոշած կտորը բոլորովին բաւարար է նրանց համար:

Դաւթեանց. Շատ գովելի է ձեր եռանդը արքունական կալուածների վերաբերմամբ, բայց և այնպէս հարկաւոր չէ պնդել ձեր ասածի վրա: Այսօր պ. Օգնականի հետ մանրամասնօրէն քննեցի ձեր օրոշած կտորը: Տեղը թէ նեղ է և թէ մեծ մասամբ ծածկուած ճահիճով: Այնպէս չէ՛, պ. Օգնական:

Օգնական. ճիշտ է:

Դաւթեանց. Ուրեմն և անպէտք նպատակի համար:

Օգնական. Բոլորովին անպէտք...

Դաւթեանց. Դէհ, ուրեմն էլ հարկաւոր չէ երկարաբանել... կազմենք ղեկուցագիր... Սակայն, խնդրեմ, պարոններ, այս մեր խօսակցութիւնը թո՛ղ

մնայ մեր մէջ: Հաւանական է որ կենտրոնական վարչութիւնը համոզուի մեր առաջարկի մէջ, բայց և այնպէս մինչև որ վերջնական վճիռ չստանանք, հարկաւոր է գաղտնապահ լինել, որպէս զի ժողովուրդը զուր յոյսեր չտածի և նրան աւելորդ գրգիռ չպատճառենք:

Պ. Արմաւեանց. Ուրեմն կարծում էք որ վարչութիւնը կարող է մերժել:

Դաւթեանց. Ո՞վ է իմանում... Ասենք թէ մերժեց. ինչո՞ւ համար զուր յոյսերով կերակրենք ժողովրդին... Ժողովուրդի հետ գործ ունենալու ժամանակ հարկաւոր է շատ զգոյշ լինել... Ի դէպ, գրել էք գաւառապետին որ վաղը ներկայ լինի:

Օգնական. Այո՛, գրել եմ:

Դաւթեանց. Շատ լաւ... Ուրեմն... հն, մոռացայ... խնդրեմ ուղարկեցէք ինձ վէճի վերաբերեալ գործը:

Օգնական. Իսկոյն կուղարկեմ... էլ ուրիշ գործ չունիք:

Դաւթեանց. Կարծեմ ոչ... ցտեսութիւն: (Մեկնում է ձեռքը Օգնականին, որ դուրս է գնում:)

Պ. Արմաւեանց. Ես էլ կ'երթամ:

Դաւթեանց. Դուք ո՞ւր էք գնում. չէ՞ք ճաշում մեզ հետ:

Պ. Արմաւեանց, Չգիտեմ, ինչպէս կ'ուղէ տիկինս: Դաւթեանց. Նա ո՞ւր է այժմ:

Պ. Արմաւեանց. Անպատճառ գիւղում շրջելիս կը լինի... նա օրինակելի տանտիկին է: Հէնց որ դալիս է գիւղ, հաւաքում է ամեն տեսակ պաշարեղէն—ձու, հաւ-ճիւ... կատարեալ առօրեայ պրօզա... հակա-

ուակ նախշուն թիթեռնիկի պօէզիայի...

Դարթեանց. Հահ, հահ, հահ... նախշուն թիթեռնիկ... շատ լաւ անուն էք դրել... Ի դէպ, ասացէք, ինդրեմ, թիթեռնիկդ չէ գտել այստեղ իր համար ծաղիկ...

Պ. Արմաւեանց. Ո՛չ, ո՛չ... մեր ճահճոտ անտառի ծաղիկները անուշ հիւթ չեն պարունակում...

Դարթեանց. Սակայն այն երիտասարդ Իւզբաշեանցը...

Պ. Արմաւեանց. Ո՛հ, միամիտ եղէք... նա միայն տիկնոջ գործակից ու գաղափարակից մի անձնաւորութիւն է, գիւղից դուրս եկած աղայ է, թէև ստացել է փոքրիկ կրթութիւն:

Դարթեանց. Իրաւ...

Պ. Արմաւեանց. Հաւատացնում եմ... ես կ'երթամ տիկնոջս պտտելու: Յտեսութիւն: (Դուրս է գնում):

ՏԵՍԱՐԱՆ 11.

Դարթեանց—մէնակ. յետոյ Իւզբաշեանց:

Դործակից... գաղափարակից... Շատ հետաքրքիր է... Սակայն այդ երիտասարդի յարաբերութիւնը տիկին Աշխարբէգեանցի հետ շատ է աչքի ընկնում... Որչափ կոպիտ է նա ինձ հետ, այնչափ քնքշանում է տիկնոջ ներկայութեամբ... Սիրում է այդ պատանին, թէ յարգում է իր համախօհ տիկնոջ... Դժուար լուծելու հարց է, թէև աւանում տարածուած

է նրանց մասին ամեն տեսակ բամբասանքներ... Տիկինը շատ դուրական անձնաւորութիւն է... ո՛հ, եթէ ինձ ախոյեան պէտք է հանդիսանայ մի այդ տեսակ կենսառատ երիտասարդ... այն ժամանակ պէտք է յոյսներս կարենք... Մի՛թէ գիւղում չկայ աղջիկ, իր նման ժիր, աշխատասէր որ դրաւէր նրա սիրտը. մի՛թէ մի այդպիսին աւելի երջանիկ չէր անինրա կեանքը, քան տիկին Աշխարբէգեանը... բայց... (Պարտէզի խորքից երևում է Իւզբաշեանցը, որ տեսնելով Դարթեանցին թագ է կենում ծառի տուելից:) Ահա նա... նորից հսկում է ինձ... թագ կացաւ... Ոչ, պէտք է արգելել դրան այդ տեսակ արարմունքը: (Իբր թէ զբոսնելով, ժտննում է ծառին:) Ա՛հ, պարոն Իւզբաշեանց, դուք այստեղ էք եղել...

Իւզբաշեանց. (Առաջ գալով:) Ի՞նչ էք կամենում:

Դարթեանց. Ինձ թվում է որ խորշում էք ինձանից:

Իւզբաշեանց. Ձեզանից խորշելու պատճառ չունիմ... մենք համարեա թէ ծանօթ էլ չենք... Վերջապէս մեր մէջ չկայ ոչինչ առնչութիւն:

Դարթեանց. (Ժպտալով:) Գուցէ կայ...

Իւզբաշեանց. Ոչինչ, ոչինչ չի կարող լինել... Դուք մի ժամանակաւոր այցելու էք այստեղ, որ վաղը թէ միւս օրը թողնելու էք մեր երկիրը և գնալու ձեր գործին: Իսկ ես շատ տեսակ նուիրական կապերով կապուած եմ գիւղիս հետ:

Դարթեանց. Հէնց ձեր այդ յարաբերութիւնը գիւղի և նրա բնակիչների հետ ինձ շատ սիրելի է և հետաքրքիր:

Իւզբաշեանց. Մի՛թէ... կասկածում եմ...

Գաւթեանց. Հաւատացէք... Այդ մի հազուադիւտ երևոյթ է մեր մէջ, որ մի ուսում առած պատանի, որին կարող էր վիճակուել լաւ ապագայ, նուիրելէ իր բոլոր մտաւոր և բարոյական ոյժերն իր հայրենակիցներին: Կրկնում եմ, շատ հազուադիւտ երևոյթ է:

Իւզբաւեանց. Ի՞նչն է արդելում ձեզ նոյնը անել, փոխանակ չափչփելու այս խաւար երկիրը:

Գաւթեանց. Որովհետեւ ես ծնուել եմ քաղաքում: Բայց եթէ դէպք պատահի, մի ըոպէ էլ չէի մնալ քաղաքում... Գիտէք, եթէ ես իրաւունք ունենայի, կը քշէի քաղաքներից այն ուսում առած երիտասարդներին, որոնք դիւղից են դուրս եկած և որոնք բազմորոնելու համար դատարկ ու սին յոյսերով թափառում են քաղաքից քաղաք գործ ճարելու համար: Քաղաքներում առանց նրանց էլ շատ կան գործողներ... Ինչ պէս տեսնում եմ դիւղում շատ բան կայ անելու... Թող այստեղ գործեն, բարձրացնեն իրանց հայրենակիցների մտաւոր հարիզոնը և լաւացնեն նրանց տնտեսական դրութիւնը... Այս պատճառով սիրելի է ինձ տեսնել ձեզ այստեղ գործի մէջ... Սիրում էք ձեր հայրենիքը, այնպէս չէ...

Իւզբաւեանց. Այո՛, սիրում եմ... սիրում եմ այս հաստաբուն ծառը (ծնոքով խիում է՝ մօտակայ ծառի ընին), որ մատակարարում է ինձ կեանք ու ապրուստ և որը չեմ փոխիլ ոչ մի երջանկութեան հետ:

Գաւթեանց. Սիրում էք և նրանց, որոնք սիրահար են այդ տեսակ կեանքին:

Իւզբաւեանց. (Շփոթուած). Ի՞նչ էք ուզում ասել:

Գաւթեանց. Ներեցէք, ձեր յարաբերութեան մէջ ինձ հետ ես նկատում եմ մի տեսակ անխոհեմութիւն: Այս բանը ինձ կասկածելի է թվում... Ձէ որ ես էլ սիրահար եմ այդ կեանքին... մենք երկուսս էլ ուսումնասիրել ենք դիտութեան մի և նոյն ճիւղը թէև տարբեր շրջաններում: Ի՞նչու էք վերաբերվում ինձ այդչափ սառն ու կասկածոտ...

Իւզբաւեանց. Կրկնում եմ՝ մեր ուղիները տարբեր են, մեր նպատակները հակառակ են... դուք եկել էք այստեղ խանդարելու մեր անդորրութիւնը, մեր խաղաղ կեանքը:

Գաւթեանց. Սխալվում էք... եթէ ակնարկում էք անտառի վէճի հարցը, այն ժամանակ կ'ասեմ ձեզ որ ընդհակառակն՝ եկել եմ կանոնաւորելու ձեր և կառավարութեան յարաբերութիւնը... Բայց, ինձ թվում է որ ձեր սառը վերաբերմունքը ինձ հետ դրանից չէ առաջացած, այլ մի ուրիշ պատճառից:

Իւզբաւեանց. (Շփոթուած—արագ). Ոչինչ պատճառ չի կարող լինել...

Գաւթեանց. Տեսնենք... Հեռու չէ այն ըոպէն, երբ ամեն բան կը պարզուի:

Իւզբաւեանց. Գուք մեծ կարծիք ունիք... ձեր յանձնարարութեան վրա մեծ յոյսեր էք տածում. կամենում էք դրանով առաջ տանել նրանից դուրս և ամեն բան: Միամիտ եղէք, կան արթուն աչքեր որ հսկում են ամեն բանի վրա:

Գաւթեանց. Ես այդ փորձով գիտեմ:

Իւզբաւեանց. (Խիստ եււարճ). Գուք իրաւունք չունիք կասկածելու ինձ վրա... չափազանցում էք

եղելութիւնը և այս մասին խայտառակ կերպով տարածում էք ամեն կողմը... Ձեզ, պարոն, այդ բանը արժան չի նստիլ... Ժամանակով դուք կ'իմանաք թէ ում հետ ունիք դործ... Իսկ առ այժմ ցտեսութիւն... (Ջայրացած գնում է պարտէզի խորքը):

Դարբեանց. (Նրա ետեւից նայելով). Սէրը կուրացրել է սրան... բայց մի թէ չքնաղ տիկինը հրապուրուած է նոյնպէս սրանից:

ՏԵՍԱՐԱՆ 12.

Տ. Աւխարբէգեանց. Դարբեանց:

Տ. Աւխարբէգեանց. (Իջնելով սանդուխներից). Ա՛հ, պ. Դաւթեանց, դուք էք եղել այստեղ և մենակ... Հապա այն ում հետ էիք այնքան բարձր խօսում:

Դարբեանց. (Համբուրելով ձեռքը): Ճշմարիտ է, մենակ չէի... Ինձ հետ էր Իւզբաշեանցը:

Տ. Աւխարբէգեանց. Իւզբաշեանցը...

Դարբեանց, Այո՛, նա... էլի նոյն վատ տրամադրութեան մէջ:

Տ. Աւխարբէգեանց. Մի դատապարտէք նրան... Հաւատացէք որ նրա կռակտ արտաքինի տակ աղնիւզ գագմունքներ կան:

Դարբեանց. Գիտեմ, գիտեմ, տիկին... Լսեցի այսօրուայ նրա քաջագործութիւնը... Իրաւ, սիրելի է տեսնել մի ուսում առած պատանի, որ նուիրուած

է իր հայրենակիցների շահերին: Ո՛հ, սրբան նախանձում եմ գրան:

Տ. Աւխարբէգեանց. Այնպէս չէ... Ես ինքս յարգում եմ նրան՝ այդ յատկութիւնների համար... Գնանք, նստենք հովանոցի տակ մինչև որ մեզ կը հրաւիրեն ճաշի...

Դարբեանց. (Իր թելը տալով). Գնանք, նստենք ձեր երջանիկ խոհերի վայրում: (Նստում են): Դուք երէկ, սիրելի տիկին, սկսեցիք մի հետաքրքիր պատմութիւն, որ տարաբաղդաբար չկարողացաք վերջացնել:

Տ. Աւխարբէգեանց. Այո՛, չկարողացայ... Ա՛հ, ինչ անեմ... Ես ի բնէ անվստահ եմ և չեմ համարձակվում հաւատալ ամենքին անպայման:

Դարբեանց. Սակայն խոստացաք լրացնել այսօր:

Տ. Աւխարբէգեանց. (Փոքր ժամանակ լռութիւնից յետոյ). Պ. Դաւթեանց, խնդրեմ չնախատել ինձ, եթէ միանգամից չկարողանամ պարզել այն, ինչ որ վաղուց հետէ զբաղեցնում է ինձ... Այսքան տարուայ մենակութիւնը, ինչպէս ասել եմ, դարձրել է ինձ անվստահ, կասկածոտ... Կեանքը եղել է ինձ համար մի շարք հալածանք... 17 տարեկան հասկում ամուսնացրել են ինձ մի անծանօթ մարդու հետ:

Դարբեանց. Անծանօթ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Այո՛... մեր հայրերը խօսք էին տուել իրար մեզ ամուսնացնել և կատարեցին իրանց խոստումը՝ չհարցնելով մեր համաձայնութիւնը:

Դարբեանց. Նահապետական սովորութիւն, որ առաջացել է տգիտութիւնից:

Տ. Աւխարբէգեանց. Սակայն արժան չնստաւ ինձ

վրա այդ սովորութիւնը... Ամուսինս թէև բարի ու ազնիւ մարդ էր, բայց միշտ հիւանդ և վերին աստիճանի թոյլ կազմուածքի տէր: Դեռ չբոլորած մեր ամուսնութեան երկրորդ տարին, նա մեռաւ... մնացի նրա հօր—սկեսրայրիս հոգացողութեան տակ... նա անասելի չար մարդ էր...

Դարբեանց, Ո՛հ, ես ճանաչում էի նրան... Մարդարբէզը մի օտարօտի մարդ էր... Գիշերները մի աժդահայ թիկնապահի ուղեկցութեամբ պտտում էր անտառի մէջ և սարսափ էր ազդում ժողովուրդի վրա...

Տ. Աւսարբէգեանց. Այդ մարդը աւելի շուտ զգուանք պատճառեց ինձ, քան թէ հրապոյր... Մենակութիւնից ես դարձայ հետզհետէ անձնապաստան... մարդ չկար մօտս, որի առաջ բաց էի արել սիրտս, հոգիս... Սակայն նա էլ մեռաւ... այն ժամանակ մենակութիւնս կատարեալ եղաւ... Դուք տեսնում էք թէ սփքեր են ինձ շրջապատում... միթէ կարելի է հաւատ ընծայել դրանց, բացուել դրանց առաջ... Դրանք աւելի ճշող ու չարախօսներ են, քան թէ մտերիմներ...

Դարբեանց. Այո՛, ես այդ գիտեմ...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ձեր ականջին էլ է հասել... փառք Աստուծոյ...

Դարբեանց. Ուշ միք դարձնիլ, տիկին...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ո՛հ, ես ինձ շատ բարձր եմ համարում նրանց բամբասանքներից...

Դարբեանց. Ուրեմն ուղիղ չէ...

Տ. Աւսարբէգեանց. Լսեցէք ինձ... Որքան եղաւ

ուրախութիւնս, երբ ես իմ այս կեանքիս շէմքում հանդիպեցի ձեզ... Ահա՛, ասացի ինձ ու ինձ՝ այն ուղղամիտ մարդը, որին կարող եմ վերաբերուել ամենայն վստահութեամբ...

Դարբեանց. (Զգացուած). Հաւատացէք, տիկին, որ իմ մէջ կը գտնէք ձեր որոնած սրտակից ու մտերիմ բարեկամը... Ես տածում եմ գէպի ձեզ անհուն յարգանք... ու...

Տ. Աւսարբէգեանց. (Սեղմելով նրա ձեռքը). Մի րոպէ անգամ չեմ կասկածում... Դուք ներշնչեցիք իմ մէջ այն, որից զրկել է ինձ ճակատագիրս... Մի թոյլ, բազմազուրկ այրի կնոջ ձգտումները յայտնի կը լինեն ձեզ...

Դարբեանց. (Մի կողմ). Տէր Աստուած... հաւատում...

Տ. Աւսարբէգեանց. (Շարունակելով). Ասացի՛ իմ նոր կեանքիս շէմքում կամենում եմ դիմել ձեր խորհրդին... Երեկուանից շատ եմ մտածել այն մի խօսքի մասին, որ յայտնեցիք ինձ մենակութեանս համար: Ձեր դիտողութիւնը կապ ունէր այն մի շարք խորհրդածութիւնների հետ, որ մի տարուց ի վեր տանջում են ինձ... Այո՛, թէև ես միշտ գտնում եմ գործ ցրուելու մտածմունքներս, սակայն մենակութիւնս ինձ շատ է նեղացնում... Միթէ կարելի է փախչել աշխարհից քսան և վեց տարեկան հասակում... Բնաւորութեամբ ես ուրախ եմ, զգում եմ որ ծնուած չեմ յաւիտեանս այրի մնալու ու ինձ ու ինձ հարց եմ տալիս՝ պէտք չէ արդեօք վաղ թէ ուշ կրկին ամուսնանալ...

Դաւրեանց. ճշմարիտ էք ասում... մենակու-
թիւնը ուրախալի չէ, մանաւանդ վատ է ձեզ նման
շնորհալի տիկնոջ համար:

Տ. Աւսարբէգեանց. Ես արդէն բացատրեցի ձեզ
թէ որքան անաջող էր առաջին ամուսնութիւնս...
կրկնել նոյն սխալը, նշանակում է անցեալից օգուտ
չքաղել... Սակայն, հասարակութիւն, ազգականներ,
մարդկային նախապաշարմունք...

Դաւրեանց. Դրանք իմ կարծիքով չպէտք է ար-
դելեն ձեզ, քանի որ դուք ցանկանում էք կապել ձեր
ապագան ձեր սրտի ընտրած մարդու հետ:

Տ. Աւսարբէգեանց. Ձեզ նման խելացի, լրջա-
միտ մարդու կարծիքը դրաւական է իմ ապագայիս
երջանկութեան համար.. (Վեր է թռչում). Ո՛հ, որքան
բազում եմ որ պատահեցի ձեզ...

Դաւրեանց. (Վեր կենալով). Ես ձեզ, սիրելի
տիկին, ճանաչեցի միանգամից և հողուս մէջ մեծ տեղ
բռնեցիք...

Տ. Աւսարբէգեանց. Սակայն ես չեմ կամենում
մաքառել մենակ նախապաշարմունքի դէմ... Առաջս
կանգնած է մի արդելք. սրան աւելանում է մի նորը...
հօրեղբայրս... որ հէնց այսօր եկաւ և դուք առիթ
կունենաք նրա հետ ծանօթանալու...

Դաւրեանց. (Յուզուած). Ո՛չ մի արդելք, թէև
այդ լինի ձեր հօրեղբոր կողմից չի կարող ձեզ խոչըն-
դոտ լինիլ իրագործելու ձեր ցանկութիւնը...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ուրեմն... Սակայն, պ.
Դաւթեանց, պէտք է զգոյշ լինել... հարցը շատ փա-

փուկ է և վերաբերում է մի կեանքի, որ խոստանում
է լինել երջանիկ..

Դաւրեանց. Այլապէս գործելը յիմարութիւն կը
լինի...

Տ. Աւսարբէգեանց. Այս էլ պէտք է ձեզ ասեմ,
պ. Դաւթեանց, որ հօրեղբայրս եթէ ձեզ անձամբ չի
ճանաչում, ձեր հօրը լաւ ճանաչելիս է եղել...

Դաւրեանց. Աւելի լաւ... դա հարթում է մեր
ճանապարհը..

Տ. Աւսարբէգեանց, Ուրեմն...

Դաւրեանց. Տուէք ինձ ձեռքը, շնորհալի տիկին,
այնտեղ, ուր հարցը վերաբերում է վատահելի գոր-
ծին, ոչ մի կասկած չի կարող լինիլ... (Վերցնում է
տիկնոջ երկու ձեռքը եւ համբուրում է:)

ՏԵՍԱՐԱՆ 13.

Տ. Աւսարբէգեանց, Դաւրեանց, Տ. Արմաւեանց:

Տ. Արմաւեանց. (Մտնելով պարտէզի դռնից).
Սիրելի է, սիրելի է տեսնել ձեզ, երկուսիդ այդչափ
մտերմացած... Գիտէի, որ իմ սիրելի կատան կը
դրաւէ ձեր ուշադրութիւնը...

Դաւրեանց. (Մի կողմ). Այս շատախօս կինը
կարող է ծուռ մեկնել ամեն բան:

Տ. Աւսարբէգեանց. Ա՛խ, Լիզա, վերջապէս եկար:
Այս րոպէիս այն էի մտածում որ Սիմօնին ուղարկեմ
ձեզ կանչելու: Ո՞ւր է պարօն Գարեգինը...

Տ. Արմաւեանց. Գարեգինը հիմի կը գայ:

Գաւթեանց. Տիկինը, իրաւ, ժամանակին եկաւ... Այն իմ անկեղծ յարգանքը, որ այս բոպէիս յայտնում էի ձեզ, վերաբերում է և սրան. դուք երկուսդ միատեսակ քաղցրացրիք իմ ներկայութիւնը այս օտար երկրում: Տուէք ինձ ձեր ձեռքը, սիրելի տիկին, որ յայտնեմ ձեզ էլ իմ անկեղծ շնորհակալութիւնը: (Վերցնում է Տ. Արմաւեանցի ձեռքը եւ համըռում է):

Ծառայ. (Ներս մտնելով). Ճաշը պատրաստ է: (Դուրս է գնում):

Տ. Աւխարբէգեանց. Պատրաստ է... Ուրեմն գնանք և սպասենք միւս հիւրերին... Համեցէք, պ. Գաւթեանց, Լիզն, գնանք...

Տ. Արմաւեանց. Այս բոպէիս... Մէկ տեսնեմ թէ ինչո՞ւ ուշացաւ Գարեգինը: Այստեղ, հէնց քո տան մօտ գիւղացին պահեց նրան, գործ ունէր: (Անհանգիստ այս ու այն կողմն է ընկնում):

Տ. Աւխարբէգեանց. Կը գայ ուրեմն շուտով... Գնանք...

Տ. Արմաւեանց. Դուք գնացէք, ես էլ կը գամ. մի խօսք ունեմ նրան ասելու:

Տ. Աւխարբէգեանց. Միայն չուշանաս... հօրեղբայրս խոմ գիտես անհամբեր մարդ է... Համեցէք, պ. Գաւթեանց: (Նրանք թեանցով դիմում են դէպի սանդուխը եւ երկուսն էլ ներս են մտնում):

Տ. Արմաւեանց մենակ. յետոյ Պ. Արմաւեանց.

Ինձ չէք խաբիլ... ամեն բան տեսայ... Պրծած է, պրծած բան է... Հնչ թէ լաւ եղաւ որ մեղքը իր ժամանակին եկաւ... թէ չէ այդ յամառ կնոջ ով կարող էր խեղճի բերել... Յուսով եմ որ Կատեան մեզ կը յիշէ, կը գնահատէ մեր բարեկամութիւնը և կը ստիպէ իր ամուսնուն բարեխօսելու մեզ համար... Վերջապէս մենք կ'ազատուենք այս արջի բնից... Հնչ թէ լաւ եղաւ... Մէկն էլ է չի երևում որ յայտնեմ այս նոր համբաւը... սիրտս ճաքվում է... Ո՞ւր է Գարեգինը... Հնչ թէ նա էլ կուրախանայ... մեր բաղդը ինքն իր օտով եկաւ... (Նրեւում է պ. Արմաւեանցը վանդակապատ դռան մօտ:) Դէ՛հ, արի, արի շուտ է՛հ...

Պ. Արմաւեանց. (Առաջ գալով). Հն, միքիչ ուշացայ ճաշին...

Տ. Արմաւեանց. Ծնորհաւորում եմ... մենք շուտով կ'ազատուենք այս տարտարոս տեղից...

Պ. Արմաւեանց. Ի՞նչպէս...

Տ. Արմաւեանց. Տեսնում ես՝ էլի ես, թէ չէ դու ինչ շնորհք ունես: Կապրենք մեծ քաղաքում... կը ստանանք աւելի ուժիկ. կ'ընդարձակենք մեր նիստ ու կացը... մեր սրգկերանց լաւ ուսում կը տանք... մէկ խօսքով կ'ապրենք այնպէս, ինչպէս ապրում են մարդիկ:

Պ. Արմաւեանց. Լաւ... այդ սրտեղից աղջիկ պարոն...

Տ. Արմաւեանց. Ա՛խ, Գարեգին, թէ գիտենաս

նրքան ուրախ եմ... Այս բոլորիս մարդ ուղարկիր, որ հեռագիր տան Լուսիկին: Թող գայ այն խոռովանը... Ի զուր, ի զուր նրա սիրտը կտարեցի... Խեղճ Սամսոնբէգն էլ ուրուականի պէս ման է գալիս, երեսին գոյն չունի...

Պ. Արմաւեանց. Ա՛յ կին, մէկ հասկացրո՛ւ ինձ թէ ինչ ես ասում:

Տ. Արմաւեանց. Վա՛յ, մի՛թէ դեռ չեմ ասել... ուրախութիւնից մոռացայ... Նոր լուր, լաւ լուր, ուրախալի լուր... Եթէ Լուսիկինը չեղաւ, փոյթ չէ... Թող նա Սամսոնբէգին գնայ. նրան շատ է հաւանում...

Պ. Արմաւեանց. Լուսիկ, Սամսոնբէգ, նոր պաշտօն, քաղաք... Ի՛հ հ, ասո՛ւ կարգին, ինչ է պատահել...

Տ. Արմաւեանց. Երբ որ մարդ իր համար չէ հոգում, թող որ ուրիշը մտածէ... Ես կատեային կ'ասեմ որ յիշէ մեր բարեկամութիւնը, որ ստիպէ իր ամուսնուն աղատել մեզ այս աքսոր տեղից...

Պ. Արմաւեանց. Ա՛յ կին... ցնդուել ես, ինչ է... ինչ կատեան, ինչ ամուսին:

Տ. Արմաւեանց. Հապա չեմ ասել... Ի՛հ, դու ոչինչ չես տեսնում, ոչինչ չես նկատում... Պարապիր պաշտօնական գործերովդ, մաշիր կեանքդ, քեզ գին դնող չկայ... բայց ես մի բոլորում ամեն բան սարքեցի:

Պ. Արմաւեանց. Ի՛հ հ, կին, դու իսպառ ցնդուել ես: (Շուտ է գալիս որ գնայ): Առանց այն էլ քաղցած էի, քո խօսքերից քաղցս աւելի սաստկացաւ...

Տ. Արմաւեանց. (Պահելով նրան). Ո՛ւր ես գընում... Թող փոքր ինչ մենակ մնան, աղաների պէս իրար գուրգուրեն:

Պ. Արմաւեանց. Ո՛ւր, ինչ... սովբեր են այդ աղաները...

Տ. Արմաւեանց. Կատեան և Դաւթեանցը... նրանք ամուսնանում են:

Պ. Արմաւեանց. Ի՛նչ... ինչ տեղից իմացար:

Տ. Արմաւեանց. Այս բոլորիս ես վրա հասայ, երբ Դաւթեանցը համբուրում էր Կատեայի ձեռքը և խոստանում էր զոհել իր կեանքը նրա համար:

Պ. Արմաւեանց. Ճշմարիտ...

Տ. Արմաւեանց. Ինքս ես իմ աչքով տեսայ... Ո՛հ, նրքան մտերիմ էին... Ախր չէի ասում որ դըրանց մէջ մի բան կը պատահի... Կատարուեց խօսքս թէ չէ...

Պ. Արմաւեանց. Անիրաւ, հապա ուր էիր հալածում խեղճ Լուսիկին:

Տ. Արմաւեանց. Լուսիկը թէ կատեան, մի և նոյն է... Ես հասայ նպատակիս... կ'աղատուենք, կ'աղատուենք այստեղից:

Պ. Արմաւեանց. Ուրեմն պրծած բան է... Հապա Իւղբաշեանցը... Հիմի հասկանում եմ թէ այսօր ինչու էր հարցնում Դաւթեանցը նրանց յարաբերութեան մասին:

Տ. Արմաւեանց. Թող հիմի խրոխտանայ այն անտաշ գիւղացին թէ ինչ կը նշանակէ ձգտիլ կին ունենալու ազնուական տոհմից... Մեղքը կարող էր այդ մարսել... Վերջապէս հասկացրեց Կատեային նրա սխալ քայլը: (Պարտէզի խորքից երեսում է ռզը աշնանցը):

Պ. Արմաւեանց. Ահա, նա էլ գալիս է... Ասե՛նք նրան:

Տ. Արմաւեանց. Ախր նա էլ է հրաւիրուած ճաշի... Ասե՛նք, ասե՛նք, թո՛ղ ինքն իր աչքով տեսնէ իր խայտառակութիւնը.

ՏԵՍԱՐԱՆ 15.

Տ. Արմաւեանց, Պ. Արմաւեանց, Իւզբաւեանց:

Պ. Արմաւեանց. Լսեցի՛ք նոր համբաւ, պարոն Իւզբաւեանց:

Իւզբաւեանց. Գիտե՛մ, Մելիքը եկել է...

Պ. Արմաւեանց. Ոչ, գրանից աւելի հետաքրքիր համբաւ...

Տ. Արմաւեանց. Հիմի տեսնենք թէ ձեր բրուտի շինած կուժն է ամուր, թէ մեր քաղաքացիների կազմած ու շինած գործը... Գոռոզաբար խօսելը յատուկ է միայն նրան, ով վստահ չէ իր անձի վրա... Չէ որ դուք ձգտում էիք մելիքի հարսին ուղել... Այժմ գնացէք վերև, ձեր աչքով տեսէք թէ ո՛ւմն է նա նուիրել իր սիրտը, իր հոգին... Դաւթեանցին, Դաւթեանցին... (Շուռ է գալիս զնալու). Արի, Գարեգին, երևի մեզ սպասում են ճաշի... Լսեցի՛ք, պարոն Իւզբաւեանց, իմ նազելի Կատեան ուզում է Դաւթեանցին. (Գնում է):

Իւզբաւեանց. (Շուարած նայում է կամ մէկին, կամ միւսին): Ի՛նչպէս...

Պ. Արմաւեանց. Այս բոպէիս մեր աչքի առաջ

Դաւթեանցը առաջարկութիւն արաւ տիկին Աշխարբէգեանցին և նա սիրով ընդունեց... Մելիքն էլ օրհնեց նրանց:

Տ. Արմաւեանց. (Շուռ գալով): Ոչ թէ սիրով, այլ մի բան էլի աւելի... Նրանք սրտանց համբուրուեցին... Դաւթեանցը խոստացաւ չինայել իր կեանքը նրա համար... Հէնց այստեղ, այստեղ... Չէք հաւատում... Եկէ՛ք, տեսէք և ուրախացէ՛ք... Արի, Գարեգին: (Բարձրանում է սանդուխներով եւ դուրս է գնում):

Պ. Արմաւեանց. Այո, վերջացած, պրծած բան է... Հոգևով չափ ուրախ եմ երկուսի համար էլ... Է՛հ, ինչ եղաւ, եղաւ... Չէք գալիս... Ես շատ քաղցած եմ... (Գնում է նոյն մանապարհով):

ՏԵՍԱՐԱՆ 16.

Իւզբաւեանց—մենակ:

(Երկար ժամանակ մտածմանց մէջ լինելուց յետոյ). Վերջացաւ... Չքացան իմ քաղցր երազներ... իմ ապագայ երջանիկ կեանքը... Բոլորը, բոլորը խորտակուեց այս մի քանի օրուայ մէջ: Այսուհետև ի՛նչ գին ունի իմ կեանքը... Բայց մի՛թէ ուղիղ է... մի՛թէ այլ ևս չպէտք է փայփայեմ իմ երազած կեանքը... Մի՛թէ մեղաւոր եմ որ ծնուել եմ գիւղացի... մի՛թէ գիւղացու սիրտը այնպէս չէ բաբախում, ինչպէս որ բաբախում է քաղաքացու սիրտը... Հապա, Աստուած, ի՛նչու ձգեցիր սրտիս մէջ այս կրակը, որ

իմ անքուն գիշերներիս միակ երջանիկ յոյսն ու սփոփանքն էր... կարելի է խաբոււմ են Արմաւեանցները... կարելի է ստոյգ չեն հասկացել... դրանք սովոր են եղելութիւնը յեղաշրջել... Անպատճառ, անպատճառ այդպէս կը լինի... Իսկ եթէ ուղիղ է...

Ծառայ. (Մտնելով). Պարոն Արշակ, ձեզ սպասում են ճաշի:

Իւզբաւեանց. Ճաշի... (Փոքր ժամանակ մտածելուց յետոյ). Լաւ. (Ժառան ուզում է գնալ). Սպասիր... Այնտեղ, այնտեղ... Ինչ տեսար... Ինչ են ասում...

Ծառայ. Մելիքը բարկանում է որ ճաշը ուշացաւ...

Իւզբաւեանց. Միթէ ուշ է... Ա՛խ... Հո՛ւ, հո՛ւ, ուշ է...

Ծառայ. Ասեմ թէ կը դաք...

Իւզբաւեանց. Հո՛ւ... Սպասիր... (Մտածելուց յետոյ). Հո՛ւ, հո՛ւ, ասո՛ւ թէ կը գամ: (Ժառան դուրս է գնում). Կ'երթամ, կ'երթամ... Ի՛նչ կայ որ... Գիւղացին չպէտք է վհատի. նա արձակ, համարձակ պէտք է դիմաւորէ իր առաջ դրած բոլոր պատահարներին. նա պարտաւոր է բաց աչքով տեսնել ու լսել իր դատավճիռը, իրան որոշած վիճակը... Կ'երթամ, կը տեսնեմ ամեն բան... Ա՛խ, ա՛խ, սիրտ իմ գիմաչիւր... (Շտապով գնում է դէպի սանդուխներ):

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐՐՈՐԴ

Տիկին Աշխարհէգեանցի տան առանձնասենեակը: Չարեանցը՝ խալաթը հագին, ծխամորչը ձեռքին, թէկընկած է թախտի վրա: Սիւսնը հեռու—մօտիկ կանգնած է:

ՏԵՍԱՐԱՆ 1.

Չարեանց. Սիւսն:

Չարեանց. Ասում ես թէ բէշիք քերթմա է արած: Սիւսն. Հրամանքիս, մելիք:

Չարեանց. Ո՞ւմ հետ:

Սիւսն. Մեր գիւղի Հանէսի աղջկայ հետ:

Չարեանց. Այդ ո՞ր Հանէսն է:

Սիւսն. Գօգօրենց Հանէս կասեն, որ հիմի գիւղի սուղիա է:

Չարեանց. Հո՛ւպա, ինչու չէ պսակում:

Սիւսն. Տղան ասում է, մելիքը ապրած կենայ, թէ աղջիկը ուսում չունի, ես, ասում է, անուսում աղջկայ հետ չեմ պսակուի:

Չարեանց. Տօ՛, շան լակոտ, ասո՛ւ, դու իբր թէ մեծ ուսումով ես որ գիւղի աղջկան էլ չես հաւան

կենում... Հնապա, աչք ունի մեղիքենց հարսի վրա, հնա... Ես նրան նշանց կը տամ... Հնապա, գիւղի պապական օրէնքը ուղում է խախտել... Ժողովուրդը ինչ է ասում:

Սիւսոն. Ժողովուրդը ինչ պէտք է ասի: Չեն ուղում նրա խաթրին գիպչել, թէև նրա աղ ու հացով դուրս եկած է... նրա փողով ուսում առած...

Չարեանց. Ո՞նց թէ նրա փողով...

Սիւսոն. Ախր, Պետին որ մեռաւ, այդ տղան Ռուսէթում գիր էր կարդում այն ժամանակ... Իւզբաշի Պետին շատ ողորմած մարդ էր, գիւղի համար իր գլուխը յետ դրած ունէր... Այն տարին խօլերայ էր... փախչողը փախաւ գիւղից, Իւզբաշին իր ընտանիքով մնաց գիւղում ու խօլերայով բռնուածներին պահում, նրանց համար հօգս քաշում... Վերջը ինքն էլ բռնուեց ու մահացաւ...

Չարեանց. Յետոյ...

Սիւսոն. Գիւղը նրա արած ծառայութիւնը չմոռացաւ. Ռուսէթում կարդացող նրա տղին իրանից փող էր ուղարկում, բալբամ մարդ դառնայ, գիւղի համար օգտակար լինի:

Չարեանց. Հնապա, ինչո՞ւ է քրքրվում... ինչո՞ւ համար ժողովուրդին անպատիւ անում և նրա դրած օրէնքը չէ կատարում:

Սիւսոն. Մեղիքը ապրած կենայ, մենակ այդ բանում հակառակում է, թէ չէ ամեն բանում իր գեղին ծառայութիւն է անում: Որին օգնում է դատաստանում գործ եղած ժամանակ, որին—սովրացնում է տաւարը ոնց պահելը. որին ինչ... հիմի էլ այս ան-

տառի վէճի մէջ ձեռքից եկածը չէ խնայում, որ այս վէճը գիւղի օգտին վճռուի... Այդ պատճառով գիւղը նրա անունով է երգվում... Նրա առած ծառայութիւնը տեսնելով ժողովուրդն էլ շատ չէ պնդում, թէև Հանէսը իւզբաշուն գանգատ է տուել:

Չարեանց. Կանչիր ինձ ձօռ Հանէսին... իւզբաշուն էլ կանչիր... Պապական օրէնքն է, պէտք է կատարուի... Երբ է եղել որ բէշիք-քերթմա եղածները չպսակուեն... Ե՞ղած է. հարցնում եմ քեզ:

Սեւոն. Հրամանքիս, եղած չէ:

Չարեանց. Թէ եղած չէ, հնապա հարկաւոր է որ կատարուի... Խեղբին զօր է տալիս, որ ասում է թէ ուսում առած եմ, անուսումին չեմ ուզի... Այդ որ ասում է, դրանով ում պէտք է դարմացնի... Հնապա գիւղի աղջկերքը պէտք է տանը նստեն, իրանց մուրադին չհասնեն: Բէշիք-քերթմա է եղած Հանէսի աղջկայ հետ, ուղէ չուզէ պէտք է կատարէ պապական օրէնքը: Այս է իմ կտրական հրամանը:

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

Չարեանց, Սամսոնբէգ, Սիւսոն:

Սամսոնբէգ. (Մտնելով). Բարի լոյս, մեղիք, այդ ինչ հրաման ես արձակում:

Չարեանց. Երևակայիր, այն շան լակոտը, Իւզբաշի Պետի տղան սուղիա Հանէսի աղջկայ հետ բէշիք-քերթմա է եղած, նա էլ նազ ու թող է անում:

Սամսոնբէգ. (Սիւսոնին): Սօփայի հետ:

Միսօն. Հրամանքիս, բեգ:

Սամսոնքէգ. Վայ... այ նրա վիզը կոտորուի... այնպիսի սիրուն աղջկայ հետ ուզում են նրան պսակել, նա էլ նազ ու թող է անում:

Չարեանց. Ոնց որ տեսնում եմ, Սամսոն, դու էլ ես աչքդ տնկել նրա վրէն:

Սամսոնքէգ. Վայ, մելիք, եթէ դու էլ տեսնես, հաւատացած եմ որ ծերութեանդ ժամանակ քեզ էլ դուր կը դայ:

Չարեանց. Ա՛յ, դու անամօթ...

Սամսոնքէգ. Հաւատացնում եմ, մելիք, մէկ այնպէս սիրուն աղջիկ է, մէկ այնպէս, մելիք, որ... Հը՛մ... Աստուած վկայ, մելիք, երկու աչք էլ ուրիշը կուզես նրան մտիկ տալու համար. այնպիսին է որ հէնց ջէյրան լինի կասես...

Չարեանց. Մնն կաց, լաքաթա...

Սամսոնքէգ. (ծիծաղելով). Հն, հն, հն... ինչ ես բարկանում, դա շատ բնական բան է... գեղեցկութիւնը գրգռում է մեր նեարդերը, յափշտակում է մեր երեւակայութիւնը...

Չարեանց. Սամսոն, սիրտ չունեմ հանաքներիդ համար. գինջ կնց:

Սամսոնքէգ. Լաւ, մի բարկանար... Մէկ ասած թէ ինչո՞ւ չէ ուզում այն գեղեցիկ աղջկան... հապա ինչ է ասում:

Չարեանց. Ես նրան ցոյց կը տամ թէ ինչ է նշանակում չէ ուզում... Ա՛յ, կանչել եմ Հանէսին, գիւղի իւղբաչին էլ կը դայ, տեսնեմ, նրանք ինչ են ասում: Չի ուղի, կը յամառի, կուզենայ իրա խօսքը դուրս

տանի, ժողովուրդի վճիռով գիւղից քշել կը տամ:

Սամսոնքէգ. Քշել էր հարկաւոր, դրանից աւելի լաւ առիթ կար, բայց Դաւթեանցը պաշտպանեց:

Միսօն. (Մի կողմ). Հիմի այդ բանը գցիր սրա ականջը:

Չարեանց, Ի՞նչ բանի համար պաշտպանեց:

Սամսոնքէգ. Ախր, գիւղում ժողով կար անտառի վէճի մասին գաւառապետի ներկայութեամբ: Ժողովուրդից ընտրած էր այդ Պետի տղան Արշակը, որ պէտք է նրա դատը պաշտպանէր... Սա իրան այնպէս անվայել է պահել, այն տեսակ կոպիտ պատասխաններ է տուել Դաւթեանցի հարցերին որ խեղճ մարդը ապշած է մնացել: Գաւառապետը ուղեցել է դրա համար արձանագրութիւն կազմել նահանգապետին ներկայացնելու, բայց Դաւթեանցը այնքան վեհանձն է գտնուել, որ խնդրել է ուշադրութիւն չդարձնել նրա այդ անպատշաճ վարմունքի վրա:

Չարեանց. Տես, տես... Ա՛յ, դու գեւորա... անխր, դու նրա ոտի պճեղին էլ արժանի չես, համարձակվում ես նրան անպատուել: Յետոյ:

Սամսոնքէգ. Յետոյ ոչինչ... Արմաւեանցը ինձ ասաց թէ Դաւթեանցը Կատեայի պատիւը պահելով ներեց նրան այդ վարմունքը...

Չարեանց. Կատեան ինչ գործ ունի այստեղ:

Սամսոնքէգ. Չէ որ Կատեան այդ տղային յարգում է...

Չարեանց. Դու էլ ինչ յիմար յիմար դուրս ես տալիս... ինչ է նշանակում յարգում է: Ո՞վ է նա, որ Կատեային յարգէ կամ չյարգէ:

Սամսոնը բեգ. Ախր, մեղք, դու այդ պատճառով չէ որ եկել ես այստեղ... Տեսնում ես ինքդ թէ որքան կամակոր է և ոչ ոքի մասին բացի դրանից լսել չէ ուղում:

Զարեանց. (Բարկացած վեր է կենում). Այս բոլորը քո մեղն է, քաւթառ աղուէս... դու որ աչքդ վրէժ ունենայիր, այս բոլորը չէր պատահի... Արի, հագցրու շորերս... Մէկ գնամ տեսնեմ թէ ինչ եմ անում: (Բարկացած դուրս է գնում):

Սիւսն. (Գնալով). Դու էլ ուր էիր գցում սրա բերանը այս բանը:

ՏԵՍՍՐԱՆ 3.

Տ. Աւիսարբէգեանց. Սամսոնը:

Տ. Աւիսարբէգեանց. (Շտապով մտնում է). Սամսոն, դու ես եղել այստեղ...

Սամսոնը բեգ. Ախր, Կատեա, Կատեա, ուր էիր գնացել, քեզ այստեղ փնտրում էի և ճարը կտրած եկայ մեղքին տեսնելու և նրա հետ ժամանակ անցկացնելու:

Տ. Աւիսարբէգեանց. Գիւղ էի գնացել վերաւորածին այցելելու համար: Հն, ինչ է պատահել...

Սամսոնը բեգ. Ուրախութիւն, ուրախութիւն... Տիկին Արմաւեանցը հեռագիր է քաշել Լուսիկին, որ վերադառնայ. նա էլ պատասխանել է թէ այս երեկոյեան գնացքով գալու է... Լսեցիր, լսեցիր Կատեա, գալիս է...

Տ. Աւիսարբէգեանց. Վերջապէս երեսդ փայլեց, թէ չէ ինչի նման էիր այս բանի օրը... Ծանր էր քեզ վրա նայել:

Սամսոնը բեգ. Հէշտ է միթէ մնալ անգիտութեան մէջ... Հաղար ու մէկ մտքեր անց ու դարձ էին լինում գլխիս մէջ: Մէկ մէկ յիշում էի բոլոր հանգամանքները և չէի կարող ինձ հաշիւ տալ թէ արդեօք ես եմ առիթ տուել նրան այստեղից անակնկալ փախչելու համար:

Տ. Աւիսարբէգեանց. Վերջապէս իմացար թէ ինչ էր պատճառը:

Սամսոնը բեգ. Ո՞րտեղից կիմանայի... Ես գոնեա ոչինչ մի այնպիսի բան չեմ ասել կամ արել որ ինձանից նեղանար... Արմաւեանցներն էլ չեն ասում... Մէկ թո՛ղ դայ, ամեն բան կ'իմանամ նրանից:

Տ. Աւիսարբէգեանց. Սամսոն, դու նրան շատ ես սիրում:

Սամսոնը բեգ. Ո՛հ, շատ, շատ կատեա:

Տ. Աւիսարբէգեանց. Ի՞նչպէս, ինչպէս ես սիրում... մի թագցնիր ինձանից... Ապա մէկ ասա... Արի, նստենք, պատմիր... (Երկուսն էլ նստում են):

Սամսոնը բեգ. Ուղիղն ասեմ քեզ, սկզբում նրա վրա մինչև անգամ ուշադրութիւն չէի դարձնում... առանձին դժգոհութեամբ ընդունեցի նրա առաջարկութիւնը սովորացնել նրան ձի նստել... Սակայն յետոյ մտերմացայ այնքան որ նրա ներկայութիւնը ինձ համար պահանջ դարձաւ. առանց նրան ես տրլում էի...

Տ. Աւիսարբէգեանց. (Մի կողմ). Նոյնը և ինձ

հետ էր պատահում... (Բարձր). Յետոյ, յետոյ, Սամսոն, ասո՛ւ, ասո՛ւ ինդրեմ...

Սամսոնը. Յետոյ... նկատեցի որ նա էլ ինձ է համակրում... Մի՛թէ դու չէիր տեսնում որ նա սկսեց յաճախ դալ իր քրոջ մօտ... դրանից առաջ տարին մէկ երկու անգամ եթէ դար, այն էլ մեծ բան էր:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ճշմարիտ է... Յետոյ...

Սամսոնը. Երբ տեսնում էի որ նա չէր գալիս, ինքս էի դնում քաղաք: Ամբողջ օրերով մենք միասին էինք լինում: Մի խօսքով հետզհետէ մտերմացանք:

Տ. Աւխարբէգեանց. Յետոյ նա քեզ յայտնեց որ սիրում է քեզ:

Սամսոնը. Մի՛թէ հեշտ է աղջկայ համար այդ բանը... բայց նրա վերաբերմունքը ինձ հետ ցոյց էր ցուցիս որ համակրում է ինձ:

Տ. Աւխարբէգեանց. Դու էլ չես ասել թէ սիրում ես:

Սամսոնը. Չեմ ասել... բայց հիմի անպատճառ կ'ասեմ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Մի՛թէ դու այնքան վստահութիւն ունես որ բացարձակ ասես թէ սիրում ես իրան...

Սամսոնը. Վայ... քանի որ սիրում եմ, ինչու չեմ ասիլ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Իսկ եթէ դու սխալ հասկացած լինես և նա քեզ մերժէ, ինչ կանես...

Սամսոնը. Մերժէ... այն ժամանակ... (ընդունցքը դնելով ճակատին). հըպ... և վերջացաւ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ախ... Սամսոն, ինչ ես ասում... մի՛թէ կարելի է...

Սամսոնը. Վախեցա՛ր... Հանգիստ կաց, այդ չի պատահիլ և դու այս քանի օրս կը տեսնես որ ես նրան առաջարկութիւն կ'անեմ և ամեն բան կը վերջանայ, էլ համբերութիւն չունիմ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Լսիր, Սամսոն, ինչպէս կ'անես նրան առաջարկութիւնդ...

Սամսոնը. Այդ հանգամանքից է կախուած... Հն, ինչու ես ինձ հարց ու փորձ անում... դու արդէն այդ բանը փորձով գիտես... Մոռացայ քեզ շնորհաւորեմ, կատեա... Ներքի որ ուշացրի... Լուսիկի գալը այնքան ուրախացրեց ինձ որ քիչ մնար մոռանում էի... Շնորհաւորում եմ, շնորհաւորում եմ... շատ, շատ լաւ բան ես մտածել...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Վեր կենալով). Ի՛նչ... ինչ ես շնորհաւորում...

Սամսոնը. Որ քեզ Գալթեանցն առաջարկութիւն է արել և դու սիրով ընդունել ես (Վեր է կենում):

Տ. Աւխարբէգեանց. (Դժգոհ). Ո՞վ ասաց քեզ այդ յիմար բանը...

Սամսոնը. Յիմար... ուրեմն ուղիղ չէ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Հարցնում եմ ո՞վ ասաց քեզ...

Սամսոնը. Տիկին Արմաւեանցը... Բայց նա այդ բանը արդէն համարում է վճռած ու վերջացած:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ուրեմն նա է տարածել այդ յիմար լուրը... Ախ, Աստուած, երբ կ'ազատուեմ դրանցից:

Սամսոնբէգ. Բայց դիտես, Կնտես, այդ շատ լաւ բան է... Մեղիքն էլ է նրան շատ հաւանում... Ասում է՝ իսկ և իսկ մեր շրջանի մարդ է նա...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Խիստ). Սամսոն... էլի սկսեցիր... վերջապէս մինչև երբ պէտք է ինձ հաւածէք, կրկնելով այդ դասակարգային նախապաշարմունքը...

Սամսոնբէգ. Սակայն ես համոզուած եմ որ նա չի մերժիլ, եթէ դու այդ բայն անես:

Տ. Աւխարբէգեանց. (Խիստ). Սամսոն, խնդրում եմ վերջ դնես այդ բանին:

Սամսոնբէգ. Այ ասեմ թէ ինչո՞ւ... Այսօր տիկին Արմաւեանցը Գարեգինից լսած մի նոր լուր հաղորդեց, թէ Դաւթեանցը մտադրուել է զիջանել և տալ գիւղին ցանկացած կտորը:

Տ. Աւխարբէգեանց. Անկարելի է...

Սամսոնբէգ. Քեզ հաւատացնում եմ... միայն խնդրեմ ոչ ոքի չասես, որովհետև սա մի գաղտնիք է և ես խօսք եմ տուել տիկին Արմաւեանցին ոչ ոքին չասել... Բայց քեզ ասում եմ, որովհետև դէպք եղաւ... Եւ դիտես թէ ինչո՞ւ է ուզում զիջանել... քեզ յարգելով ու...

Տ. Աւխարբէգեանց. Լռիր, Սամսոն...

Սամսոնբէգ. Ինչո՞ւ ես բարկանում...

Տ. Աւխարբէգեանց. Որովհետև դու տակից գլխից ես խօսում... Դու լաւ դիտես որ ինձ այդ բանը դուր չէ գալիս...

Սամսոնբէգ. Գիւղատնտես մարդ է... Գործերդ կը կառավարէ... դու չես որ գանդատվում ես թէ

կառավարիչներդ քեզ խաբոււմ են, սխալ հաշիւ են ներկայացնում: (Հարեւան սենեակից լսվում է քարձոր ձայն) Այս ի՞նչ ձայներ են... Մէկ տեսնեմ թէ ինչ տուր ու դուքոց է այնտեղ: (Շտապով դուրս է գնում հարեւան սենեակը: Չայները սաստկանում են):

Տ. Աւխարբէգեանց. (Այլայլուած). Տէր Աստուած, ի՞նչ է պատահել... Արշակի ձայն է... ախր նա էլ Սամսոնի պէս դիւրագրգիւ է... Զլինի՛ մի փորձանք է արել իր գլխին: (Սաստիկ շփոթուած ու անհանգիստ մտնելով է միջին դռան). Սիմօն, Սիմօն, վազիր օգնութեան...

ՏԵՍԱՐԱՆ 4.

Տ. Աւխարբէգեանց. Սիմօն:

Սիմօն. (Մտնելով). Ի՞նչ կը հրամայէք...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ի՞նչ կայ դուրսը... այս ում ձայներ են...

Սիմօն. Մեղիքի մօտ են մեր գիւղից Հանէսը և Խզբաշին... Արշակն էլ այնտեղ է...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ինչո՞ւ համար են եկել:

Սիմօն. Մեղիքը կանչել էր մի գործի համար:

Տ. Աւխարբէգեանց. (Ինքն իրան). Ի՞նչ գործ կարող էր ունենալ նրա մօտ: (Այլայլուած մտնելով է ծախ դռան եւ յետ է գալիս). Սիմօն, դնա՛ կաց այնտեղ... Հօրեղբայրս անհամբեր մարդ է... Արշակն էլ դիւրագրգիւ է... Մի փորձանք չը պատահի... Սիմօն, ի՞նչ ես կանգնել, դնա՛, ասում եմ քեզ: (Անհանգիստ դրուժեան մէջ):

Սիմօն. Ախր, խանում... ոչինչ չի կարող պատահել... գործի համար էր կանչել... Այ, էլ ձայն չէ լսվում, վերջացրել են գործը...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ախ... (Նստում է յուսահատուած: Սիմօնը փոքր ժամանակ նրան նայելուց յետոյ, գլուխը շարժելով դուրս է գնում միջին դռնից):

ՏԵՍԱՐԱՆ 5.

Տ. Աւխարբէգեանց.— միայն:

Երևի խեղճը յուսահատուել է, լսելով այն ստոր բամբասանքը որ Լիզան աջ ու ձախ տարածում է իմ և Դաւթեանցի մասին... Երևի եկել է հօրեղբորս մօտ իր ցաւը նրան յայտնելու... բայց ինչո՞ւ համար գնաց նրա մօտ... ինչո՞ւ ինձ չի գիմում որ բաց անեմ նրա աչքերը... Միթէ Սամսոնի չափ վստահութիւն չունի որ բացարձակ գայ խոտտովանի ինձ իր սէրը, որ ընկնեմ նրա գիրկը, բաց անեմ սիրտս, հօգիս... Ե՞ս առաջինը անեմ այդ քայլը... Ո՛չ, ո՛չ, այդ անկարելի է... չեմ կարող... էլ ո՞ւր գնամ... ո՞ւմ ասեմ ցաւերս... Դաւթեանցի վրա յոյս ունէի, որ կը միացնէ նրան ինձ հետ... բայց նա այնքան է զբաղուած անտառի հարցով, որ ժամանակ չէ գտնում ինձ մօտ գալու... Երկու օր է չեմ տեսել... Ասեմ հօրեղբորս... (Վեր է կենում եւ ուզում է մօտենալ ձախ դռան, որտեղից դուրս են գալիս Զարեանց եւ Իզրաէլացիները):

ՏԵՍԱՐԱՆ 6.

Տ. Աւխարբէգեանց, Զարեանց, Իզրաէլացիները:

Զարեանց. (Բարկացած մտնելով). Ե՛կ եկ... Ահա այստեղ է գիւղի տիրուհին, թո՛ղ սա անէ քո դատաստանը:

Իզրաէլացի. (Յուզուած մտնելով). Իմ դատաստանը իմ խղճմտանքն է որով ղեկավարվում եմ ամեն գործում և ամեն տեղ:

Զարեանց. Բայց և այնպէս դու չես պրծնիլ մարդկային դատաստանից որ գործում է ամեն անգամ: Այդ դատաստանը տուած է Աստուածանցի ժողովուրդին և սրա դրած օրէնքից ոչ ոք չի կարող խուսափել: Ուսում առած ես ձեռնում, այս էլ պարտական ես հասկանալ: (Նստում է):

Տ. Աւխարբէգեանց. (Այլայլուած). Ի՞նչ է, հօրեղբայր, ի՞նչ է պատահել:

Զարեանց. Ես լսել եմ, որ դու, սիրելի Կատեա, այս գիւղի տղային երես ես տուել այնքան որ իր չափը կորցրել է...

Տ. Աւխարբէգեանց. Հօրեղբայրս... (Մօտենում է նրան եւ նստում է նրա կողքին):

Զարեանց. Մի հակաճառիր, այդ երևում է ամեն բանից:

Իզրաէլացի. Դուք, մելիք, չէիք կարող ոչինչ տեսնել...

Զարեանց. Որ դու, գիւղի տղայ, բէշիքքերթմա ես եղած Հանէսի աղջկայ հետ սո՛ւտ է... Չէ որ դու

ինքդ այս բոսկէս լսեցիր իրան Հանէսից և ձեր գիւղի
իւզբաշուց:

Իւզբաւեանց. Ամեն մարդ պարտական է կար-
գադրել իր ապագան այնպէս, ինչպէս ինքն է ցան-
կանում և ոչ թէ ստիպելով նրան անել այն, ինչ որ
նրա սրտովը չէ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Այդ հանգամանքում պարօն
Արշակը իրաւացի է...

Զարեանց. Ի՞նչ... Ուրեմն դ՞ու էլ սրա մտքի
ես... Հնապա պապական օրէնքը... Երգումը որ
տուած են այս մասին ծնողները... այս բոլորը պէտք
է ստնակոխ լինի քո կարծիքով...

Տ. Աւխարբէգեանց. Այդ օրէնքն էլ, այդ եր-
գումն էլ առաջ են եկած ծնողների անզգուշութիւ-
նից և անհեռատեսութիւնից. ինչո՞ւ համար մարդիկ
պէտք է տուժեն դրանից:

Զարեանց. Երբ դու, գիւղի տիրուհի, այդ տե-
սակ մտքերով ես ուզում կառավարել, այն ժամանակ
զարմանալի չէ, որ այս և սրա նման գեադաները
ունին իրաւունք գլխիդ վրա նստելու:

Իւզբաւեանց. Մեղիք...

Տ. Աւխարբէգեանց. Հօրեղբայր... ինչու ես
վիրաւորում սրան:

Զարեանց. (Ծաղրելով). Ի՞նչու ես վիրաւորում...
Հնապա սրա հասցրած վիրաւորանքը ամբողջ գիւղին
դու ոչինչ բանի տեղ չես գցում...

Տ. Աւխարբէգեանց. Հօրեղբայր... գիւղը գիտէ
և սա... մեր ինչ բանն է խառնուել դրանց գոր-
ծում...

Իւզբաւեանց. Գիւղը անզօր է անել այն ինչ որ
սրտովս չէ...

Զարեանց. Մի՛թէ... հն, հն, հն, ինչ պարզա-
միտ ես եղել... գիւղը վեր կենայ—գերանը կը կոտ-
րէ... Ա՛նզօր է, հն, հան...

Իւզբաւեանց. Միայն փտած գերանը... բայց
քանի որ գերանը զօրաւոր է, նա կը դիմադրէ...

Զարեանց. (Տ. Աշխարբէգեանցին): Ա՛յ, ա՛յ...
տես, տես ինքդ թէ քո ցանած սերմերը ինչ պտուղ
են տալիս... (Իշխանեանցին). Դու քեզ երեւակայում
ես զօրաւոր, դու կ'ուզես դիմադրել ժողովրդին...
դու ուզում ես ոտի տակ տալ նրա ծէսն ու օրէնքը
և ազստամատութեամբ գործել... այդ քեզ չի յաջո-
ղուի... Բաւական է այն որ քո կոպիտ վարմունքի
համար Դաւթեանցը վեհանձնութեամբ քեզ ներել է...
Ժողովրդին հասցրած վիրաւորանքը քեզ չեն կարող
ներել... Հնակացար... Ազատամիտ իրան ձեռացնողին
և ժողովրդի մէջ կարգ խանդարողին մեզ մօտ չեն
սիրում... Հէ... քչում են հեռու:

Տ. Աւխարբէգեանց. Հօրեղբայր... այդ ինչ
սպառնալիք ես տալիս սրան... մի՛թէ կարելի է...
Խնդրում եմ, հօրեղբայր, գլխիցդ հանել այդ բանը,
կրկնում եմ մեզ չէ վերաբերում դրանց գործը և իրա-
ւունք էլ չունինք խառնուելու...

Զարեանց. Սկզբ ստրոյ սրան... Ասել եմ սրան
և դարձեալ քո ներկայութեամբ կրկնում եմ որ սա
պէտք է ուղի Հանէսի աղջկան համաձայն իրանց ծնող-
ների խոստման և երգման... Ապա թէ ոչ...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Ընդհատելով). Ապա թէ ոչ...

Չարեանց. Ես չեմ խնայիլ ոչինչ որ այդ բանը սրան ստիպեմ անելու. իսկ հակառակ դէպքում կանեմ այն, ինչ որ ձեռքիցս կը դայ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Հօրեղբայր, միթէ դուք այդ բանը կ'անէք...

Չարեանց. Կ'անեմ և չեմ ամաչի...

Տ. Աւխարբէգեանց. Հօրեղբայր, խնդրում եմ, աղաչում եմ ձեռք վերցնել այն բանից որ մեր անուանու պատուին վայել չէ... Կրկնում եմ, հօրեղբայր, որ մեր բանը չէ խառնուել սրանց ընտանեկան յարաբերութիւնների մէջ, որ առաջացել է նախապաշարմունքից...

Չարեանց. Նախապաշարմունք... հն, հն, հն... մի քանի ըրպէ սրանից առաջ միևնոյնը սա ասաց... Հն, հն, նախապաշարմունք... Ուրեմն, դու էլ այն կարծիքի ես, որ ժողովրդի դրած ձէսն ու օրէնքը նախապաշարմունք է: Լաւ, թող այդպէս լինի... բայց այդ քո ասած նախապաշարմունքը պէտք է որ կատարուի...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Վեր կենալով). Եթէ այդպէս է, հօրեղբայր, ուրեմն ես, ինչպէս գիւղի տիրուհի, այդ բանին արգելք կը դնեմ...

Չարեանց. (Հեզօրէն): Օհո... ճրտեղից է հասել քեզ այդքան քաջութիւնը... (Խիստ). Ոչ գիւղի տիրուհին և ոչ ոք իրաւունք չունի արգելել կատարելու Աստուածանից դրած օրէնքը... Երկուսովդ այս բանը լաւ հասկացէք...

Ծառայ. (Մտնելով). Պարոն Գալթեանցն է...

Տ. Աւխարբէգեանց. Խնդրիր դահլիճը, այս բո-

պէիս կը դամ: (Ծառան դուրս է գնում):

Չարեանց. Ես կընդունեմ նրան... Գու այստեղ կնց... մէկ լաւ հալիւր քրա ականջը, ինչ որ ասացի, յետոյ դուրս եկ դահլիճը: (Դուրս է դնում աջ դռնից):

ՏԵՍՍՐԱՆ 7.

Տ. Աւխարբէգեանց. Իւզբաւեանց:

Իւզբաւեանց. Տիկին, մեղքի սպառնալիքը առանց պատճառի չէ: Սրան, երեւի, թշնամացրել են իմ դէմ...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Նստելով). Նստեցէք, պարոն Սրչակ: Ո՞վ կարող էր թշնամացնել ձեր դէմ... Հօրեղբայրս բռնկուող բնաւորութեան տէր մարդ է... Լուցկի պէս վառվում է և իսկոյն հանդչում...

Իւզբաւեանց. (Նստելով): Ո՛չ, տիկին, ես նկատում եմ նրա խօսքերի մէջ մի շատ լաւ լարած մեքենայ... Շատ ճարտար կերպով բարդել են միմեանց վրա և՛ Հանէսի աղջկայ պատմութիւնը և՛ Գալթեանցին իմ տուած պատասխանները ժողովում... Այս բոլորը անում են նոյն մաքով, որ ինձ գիւղից հեռացնեն որպէս զի ժողովուրդը մնայ նոյն տգիտութեան մէջ, որին սովոր են տեսնել ամենուրեք և որից տուած է ամբողջ գիւղը...

Տ. Աւխարբէգեանց. Միամիտ եղէք, այդպիսի մի բան չի կարող պատահել... Բայց և այնպէս հարկաւոր էր զգոյշ լինել և աւելի չզբոգուել մարդկանց:

Իւզբաւեանց. Պաշտօնական անձինք թէև չեն

սիրում ցոյցեր, բայց խրատվում են նրանից . . . Ար-
ժէր այդ ձեր պարոն քննիչին և կառավարութեան
միւս ներկայացուցիչներին փոքր ինչ խրատել:

Տ. Աւսարբէգեանց. (Վահնեցած). Ինչ էք ասում...
Ա՛խ, տէր իմ Աստուած, այս ինչէր էք մտածում:

Իւզբաւեանց. Հանդիսա եղէք, ես այդ չեմ ա-
նիլ: Խօսք էր՝ ասացի:

Տ. Աւսարբէգեանց: Բռնի ոյժ գործ դնել այն-
տեղ, ուր այդ աւելորդ է, այնտեղ, որտեղ հարկաւոր
է խոհեմութիւն, փոքր ինչ հաւաա դէպի իր արդար
գործը . . . Ի հարկէ, դուք լաւ էք հասկանում որ ան-
օգուտ բան է:

Իւզբաւեանց. Բայց, ինչո՞ւ համար են իդերև հա-
նում նրանք մեր յոյսերը . . . ինչո՞ւ համար են ոչնչաց-
նում մեր իղձերը:

Տ. Աւսարբէգեանց. Համբերութիւն, պարոն Ար-
շակ, փոքր ինչ էլ անկեղծութիւն . . . Այն ինչ որ կա-
տարվում է ծածկաբար միշտ մնում է անորոշ և զա-
նազան կասկածանքի առիթ է տալիս . . . Ի դուր էք
դուք տեղիք տալիս այդ կասկածանքին . . .

Իւզբաւեանց. Սակայն հանգամանքներ այդ չեն
ցոյց տալիս . . . Սիրաս բորբոքվում է, երբ շուրջս տես-
նում եմ այն, ինչ ո՞ւ երբէք չէի մտածել . . . Ահա,
այժմ դրանք իրանց աջակից են ընտրել պատուելի
մելիքին և նրա միջնորդութեամբ գործում են որ ինձ
տապալեն, ինձ խայտառակեն, խլեն ինձանից այն՝ որ
սուրբ է ու նուիրական ինձ համար, որ փայլալայել եմ
սրտիս մէջ նազ ու գորովով . . . Հարցնում եմ ձեզ,

նազելի տիկին, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ համար այս այսպէս պէտք
է լինի . . .

Տ. Աւսարբէգեանց. (Քնքշուծեամբ). Որովհետև
դուք յափշտակվում էք մեն մի շնչին բռնից . . . ա-
մեն մի երևոյթ, մի հասարակ թիւրիմացութիւն՝ որ
կարող է ծագել մի ստոր բամբասանքից, կարող են
խանդարել մարդու անգործութիւնը. բայց միթէ վա-
յել է մեզ տալ դրանց որ և է նշանակութիւն . . .

Իւզբաւեանց. (Կասկածանք). Ո՞ւրեմն . . .

Տ. Աւսարբէգեանց. Կրկնում եմ՝ գործեցէք հա-
մարձակ . . .

Իւզբաւեանց. Սակայն . . . այն լարած մեքենան . . .

Տ. Աւսարբէգեանց. Ինչպէս էլ որ ճարտար կեր-
պով լարեն մարդիկ մեքենան, սա իր գործողութիւնը
չի կարող կատարել, եթէ նրան ենթակաները ձեռ-
քերը ծալած կը նստեն . . . Լսել էք դուք այն առածը
որ ասում է՝ խոտորնակին-խոտորնակ . . .

Իւզբաւեանց. (Տեղից վեր թռչելով). Ա՛խ, տի-
կին, եթէ միայն դիտենայի . . . Ո՛չ, ո՛չ . . . ո՛չ . . . մե-
լիքի սպառնալիքը՝ եթէ մինչև անգամ երկնային կրա-
կի փոխուի . . . Ժողովուրդի տրտունջը՝ եթէ մինչև ան-
գամ անէձքի և իմ տառապանքի աղբիւր դառնայ,
ես հաւատացած եմ որ չեն հասնի նրան, որից բղղ-
խում է իմ երջանկութիւնը . . . Տիկին . . . իմ մոլո-
րուած ու տարակուսուած սրտիս մէջ ձեր խօսքերից
մի անասելի սփոփանք և անպատմելի յոյս ներշնչուե-
ցան . . . Մեռած ու տանջանքով լի հոգուս մէջ կենա-
րար լոյս փայլեցաւ . . . Տիկին, շնորհակալ եմ . . .

(Յուզուած ու զրգռուած դուրս է վազում միջին դռնից):

Տ. Աւսարբէգեանց. (Վերկենալով): Վերջապէս հասկացաւ... Թո՛ղ դորձէ լի հաւատքով ու յուսով... Գնամ հիմի Դաւթեանցի մօտ որ սրան էլ քաշեմ մեր կողմը և երեքովս դրո՛հ տանք մարդկային նախապաշարմունքի դէմ: (Առաջ է գնում գնալու, այն ժամանակ մտնում են աջ դռնից Զարեանց և Դաւթեանց):

ՏԵՍԱՐԱՆ 8.

Տ. Աւսարբէգեանց, Զարեանց, Դաւթեանց.

Զարեանց. Բաւական երկար ժամանակ խլեց քեզանից այն յիմարը որ հասկացրել էիր... վերջապէս հասկացրիր... շատ լաւ... իսկ մենք պարոն Դաւթեանցի հետ քեզ սպասում էինք:

Դաւթեանց. (Զնոքը համըռնելով). Այո՛, նազելի տիկին, սպասեցինք... բայց ի վերջոյ բազդ եմ ունենում ձեզ տեսնելու...

Տ. Աւսարբէգեանց. Բարով, պարոն Դաւթեանց... Ներեցէք որ սպասել տուեցի ձեզ... Հէնց ես էլ հիմա ուզում էի գալ դահլիճը ձեզ մօտ... Հաւատացած եմ, որ հօրեղբայրս ինձ փոխարինեց:

Զարեանց. Այո՛, այո՛... Ես բոլորը պատմեցի... պարոն Դաւթեանցը նոյն համոզմունքի է, ինչ որ ես... Ժողովուրդի սահմանած օրէնքը նուիրական է և պարտաւորական նրա անդամների համար...

Իրգրաւեանց. Այո՛, եթէ նա չէ խանգարում

Հաւթեանց

մարդուս անհատականութեան գաղափարը:

Տ. Աւսարբէգեանց. (Նստելով). Նստեցէք, պարոն Դաւթեանց... Տես, հօրեղբայր, որ դուք այնպէս չէք հասկացել պարոն Դաւթեանցին... Ես գիտէի որ պարոնը չէ համակրում այն գաղափարին, որ մեռցնենում ու ոչնչացնում է մարդուս մէջ անհատականութիւնը...

Զարեանց. Անհատական է թէ հատական այդ ձեր ասած գաղափարը, այդ ինձ չէ վերաբերում... Ես միայն այն գիտեմ և պահանջում եմ որ իւրեզի Պետի տղան պէտք է ուզէ Հանէսի աղջկան և վերջացաւ բանը... բնաստ... Բացի դրանից մի լաւ բան էլ գիտեմ, որ... Թո՛ղ այդ ինքը պարոն Դաւթեանցը քեզ ասէ...

Տ. Աւսարբէգեանց. (Ուրախացած). Անտառի վէճի մասին...

Զարեանց. Այդ էլ կայ...

Տ. Աւսարբէգեանց. Սամսոնը մի այդպիսի բան ասաց... Գիտէի, գիտէի, որ պարոն Դաւթեանցը ժողովրդի կարիքը կը վերագասէ ամեն բանից...

Զարեանց. Գիտէիր և նորից իմացիր...

Տ. Աւսարբէգեանց. Պարոն Դաւթեանցի ազնուութեան վրա ես միշտ վստահ էի և փաստը աշկարա է:

Դաւթեանց. Խնդրեմ, խնդրեմ, տիկին, մի գըրգռէք իմ համեստութիւնը... Ամեն տեղ ես արդարութիւն եմ որոնում և փառք Աստուծոյ որ այս գործի մէջ էլ գտայ այդ:

Տ. Աւսարբէգեանց. Ուրեմն ուղիղ է... (Սեղ-

մելով նրա ձեռքը)։ Ա՛խ, որքան ուրախ եմ... շնորհակալ եմ... անվերջ շնորհակալ եմ ձեզանից... Ո՛րքան բերան կը օրհնէ ձեզ այդ բանի համար։

Չարեանց. Առաջինը, երևի, կը լինի այն Պետի տղան, որ չպատկառեց այս պատուական մարդու առաջ և յանդգնեց սրան վիրաւորել իր բիրտ ու կոպիտ արարմունքով...

Դաւթեանց. Ո՛հ... այդ թողնենք, խնդրեմ... դիւրագրգիռ պատանի է որ չէ կշռում իր արածը...

Տ. Աւխարբէգեանց Բայց դուք գիտէք որ նա ազնիւ է...

Չարեանց. Ա՛զնիւ է... Հը՛մ... դիւզի տղան ազնիւ է... Ազնիւը սա է, սիրելիդ իմ կատեա, որ այդ բանը նրան ներեց, թէ չէ հիմի... Է՛հ... ո՛ր կը լինէր քչած, միայն Աստուած գիտէ։

Դաւթեանց. Ո՛չ, այդպիսի մի բան ես չէի անիլ... Թո՛ղ մնայ գիւղում և գործէ իր հայրենակիցների օգտին...

Չարեանց. Որ խանդարէ իր ազատամտութեամբ գիւղացիներին հանգստութիւնը և մերը... Ո՛չ, ո՛չ... այդ տեսակ պատանիներ աւելի վնասակար են քան օգտակար դիւզի համար։

Տ. Աւխարբէգեանց. Սակայն փաստը ուրիշ բան է ասում...

Չարեանց. Փաստը... փաստը... այդ տեսակ փաստի դիմաց կան հազարաւորներ, որից երևում է որ նրա ներկայութիւնը գիւղում վնասակար է... Է՛հ... դա ապագայի հարց է... դրա մասին քեզ հետ շատ խօսելիք ունիմ... Առ ժամանակ թողնենք... Պարօն

Դաւթեանց, դուք կը ներէք ինձ որ պարտաւոր եմ յանձնել ձեզ եղբորս աղջկայ հովանաւորութեանը մի փոքր ժամանակով... կարելի է...

Դաւթեանց. Սրանից աւելի լաւ հովանաւորութիւնը դուք չէիք կարող գտնել ինձ համար...

Չարեանց. Այդպէս չէ... Դե՛հ, ուրեմն՝ ցտեսութիւն... Իսկոյն, իսկոյն կը գամ... (Դուրս է գնում ձախ դռնից)։

ՏԵՍԱՐԱՆ 9.

Տ. Աւխարբէգեանց. Դաւթեանց։

Տ. Աւխարբէգեանց. Պարօն Դաւթեանց... ուրեմն ուզիդ է... դուք զիջեցիք գիւղացիներին անտառի այն կտորը, որի մէջ նրանք մեծ կարիք են զգում։

Դաւթեանց. Այո, սիրելի տիկին... այդ մտքով մի թուղթ եմ գրել վարչութեան, որ յուսով եմ կը համաձայնի իմ առաջարկութեան և գիւղացիները կը ստանան ցանկացած կտորը։

Տ. Աւխարբէգեանց. Տէր Աստուած, որքան ազնիւ էք և վեհանձն. ձեր արածը մի այնպիսի բարիք է որի նմանը մի չտեսնուած ու լսուած երևոյթ է ժողովրդի համար մտածող ու աշխատող, ժողովրդի բարեկեցութիւնը իրանց նպատակ դարձնող մարդկանց համար... Ա՛խ, եթէ գիտենաք թէ ի՞նչքան կ'ուրախանայ Արշակ Իւզբաշեանցը, որին, ինչպէս գիտէք, այդ հարցը շատ է հետաքրքրում։

Դարբեանց. Ինձ փոյթ չէ, աղնիւ տիկին, թէ նրան ինչ է հետաքրքրում... Ես գոհ եմ որ ես դրանով ձեզ ուրախութիւն և զուարճութիւն պատճառեցի ի տրիտուր այն մտերմական յարաբերութեան որ տածում էք դուք դէպի ինձ... Ուղիղ ասեմ ձեզ, ճակատագիրս ինձ երբէք չէ ժպտած... Կնոջ մտերմութիւնը մինչև այժմ մի անհասկանալի երևոյթ էր ինձ համար... մայրական, կնոջ գորովից զրկուած փոքր հասակից ի վեր, աստանդական թափառել եմ հօրս հետ, երբ նա ստիպուած էր լինում պաշտօնի պատճառով տեղափոխուել մի դաւառից միւսը, մի քաղաքից մի այլ քաղաք...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ո՛հ, սրբան ծանր է եղել ձեր դրութիւնը...

Դարբեանց. Այնուհետև էլ ես դադար չունեցայ... նոյն աստանդական կեանքը, նոյն վիճակիս անորոշութիւնը թոյլ շտուին ինձ կենդրոնանալու իմ մէջ և մտածելու ապագայիս համար... Ահա, այժմ, ինչպէս տեսնում էք, չնայելով քառասուն տարեկան հասակիս, ես մնացել եմ ամուրի և չեմ իմանում թէ ինչ վերջ կունենայ կեանքս...

Տ. Աւխարբէգեանց. Մարդուս կեանքի անորոշութիւնն ինձ միշտ մեծ յուզմունք է պատճառել և ես սրտանց համակրում եմ ձեր դրութեանը... նոյն անորոշութիւնը ես փորձում եմ ներկայումս իմ նոր կեանքի շէմքում, վասն որոյ ինձ հարկաւոր է ձեր աջակցութիւնը: Ես չեմ կարող մէնակ մաքառել նախապաշարմունքի դէմ, որ այս րոպէիս՝ շնորհիւ ինձ շըրջապատող անձանց, այնքան փափուկ ու լուրջ կերպա-

ւանք է ստացել... Կրկնում եմ, հարկաւոր է և շատ է հարկաւոր ինձ և ինձ հետ էլ պարօն Արշակին ձեր աջակցութիւնը...

Դարբեանց, (Այլայլուած). Ձեզ... ձեզ հետ էլ պարօն Արշակին... Ձեմ հասկանում... Ուրեմն ես ուղիղ չեմ հասկացել ձեզ: Ես կարծում էի որ ձեզ հարկաւոր է իմ աջակցութիւնը մաքառելու այն նախապաշարմունքի դէմ, որով արդելում են ձեզ կապել ձեր կեանքը մէկի հետ, որին դուք ընտրելու էք... Հէնց որ իմացայ ձեր այդ վճիռը, իմ մէջ զարթեց մի մեծ փափագ լինել ձեզ մօտ, հրճուել ձեր առաջ տարած գործից... սակայն մի ինչ որ նոր բան, որի մասին ես կասկածել անգամ չէի վստահանայ, առաջա է գալիս իբրև արգելք... Սրդեօք պահնջս ինձ չէ՛ դաւաճանում... հիասթափուեմ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Իմ անկեղծ մտերմութիւնը դէպի ձեզ առաջ եկաւ շնորհիւ այն լուրջ վերաբերմունքի, որ զարթեց ձեր մէջ իմ անորոշ դրութեանս պատճառով... Ուրեմն գնահատելի էր ինձ համար ձեր համակրութիւնը... Այս երկու շաբաթուայ մէջ մեր տեսակցութեան միջոցին դուք ինձ անդադար կրկնում էիք լինել աչալուրջ և չընկճուիլ տեղացիներիս ասակոտէների աղդեցութեան տակ... Գուր քաջալերում էիք ինձ առաջ տանել սկսած մտադրութիւնս և խոստացաք չխնայել ձեր աջակցութիւնը, երբ ես նրա մէջ կղզամ կարիք... Հօրեղբօրս եկած օրից աւելի քան մեծացաւ... այդ կարիքը... անսկզբի ճանապարհով մէկը միւսից անճոռնի ու տղեղ

արգելքներ բարդվում են շուրջս... Պարոն Դաւթեանց,
չյուսամ ձեզ վրայ...

Դաւթեանց. Թո՛ղ տուէք ինձ մտածելու:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ժամանակը կարճ է... դուք
վերջացնելով ձեր յանձնարարութիւնը կը հեռանաք
այստեղից և խաւարամիտները իրանց խօսքը առաջ
տանելով կ'իրագործեն մտադրուած չարիքը...

Դաւթեանց. Հաւատացէք, նազելի տիկին, որ ձեր
ասածները ինձ համար նոր բան չեն, բայց և այնպէս
ես միշտ հեռու էի նրանց որ և է նշանակութիւն
տալու... Սակայն ես պարտաւոր եմ ձեզ զգուշաց-
նել որ մենք այնքան էլ խիստ չպէտք է լինինք դէպի
նրանց, մանաւանդ դէպի ձեր հօրեղբայրը որ ունի
մի որոշ կարծիք և դա շատ բնական է... Մնած ու
զարգացած դասակարգային միջնորդի մէջ նա պէտք
է մշակէր յայտնի հայեացքներ, որոնք հակառակ են
մերիներին... Վասն որոյ եթէ նրանք գործ են դնում
որ և է ճնշում որ չիրականանայ իրանց կարծիքներին
հակառակ մի երևոյթ, դրա համար դատապարտել
նրանց անկարելի է...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ուրեմն, ինչ պէտք է անել...

Դաւթեանց. Ա՛խ, նազելի տիկին, երանի թէ
դուք ինձ այդ հարցը չտայիք... Ես այնքան յուզուած
եմ որ դժուար թէ կարողանամ դրան մի լուրջ և
նպատակայարմար պատասխան տալ...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Վեր թռչելով). Սակայն
չարիքը քայլ առ քայլ մօտենում է... դուք ինքդ լսե-
ցիք հօրեղբորս սպառնալիքները:

Դաւթեանց. (Վեր կենալով). Սիրելի տիկին, եթէ

դուք ակնարկում էք այն չարաբաղդ դէպքը որով
չօշափեցաւ իմ անձնական պատիւը, հաւատացած ե-
ղէք որ առանց ինձ հետ խորհրդակցելու ոչինչ չեն
կարող անել... Իսկ ինչ որ վերաբերում է միւս հան-
գամանքին—դա մասնաւոր գործ է և չի վերաբերում
օստիկանութեան:

Տ. Աւխարբէգեանց. (Ուրախ). Ուրեմն նա ազատ
է... Գնած, գնած կանչել տամ նրան, թո՛ղ ուրախա-
նայ... (Ուզում է գնալ). Ներեցէք, իսկոյն...

Դաւթեանց. Տիկին...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Շուռ զալով). Դուք ինձ
ձայն տուիք...

Դաւթեանց. (Փոքր ժամանակ տատանման մէջ):
Ո՛չ... ո՛չ... Սակայն... (Յանկարծ մտննում է նր-
բան, վերցնում է նրա երկու ձեռքը և յուզուած)
Նազելի տիկին... Ո՛հ... ներեցէք... (Թողնում է
նրա ձեռքերը և փոքր ինչ հեռանում, մակատը շը-
փելով):

Տ. Աւխարբէգեանց. Դուք բան ո՞ւնէիք ինձ ա-
սելու...

Դաւթեանց. Ո՛չ... այո՛, այո՛... (Շրան մտնե-
նալով). Նազելի տիկին, եթէ աշխարհում գտնուի մի
մարդ, որի երեւակայութեան մէջ առաջ գար մի պատ-
կեր որ մեծ նմանութիւն ունենար ձերի հետ և հիա-
ցած այդ պատկերից պաշարուէր ամբողջ հոգով, նը-
բան, ի հարկէ, կը քշէիք ձեզանից, հեռու, որքան
կարելի է հեռու...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Այլայլուած մի կողմ): Սա
իրան է ակնարկում... Չէի կասկածում... (Բարձր)

Սակայն, պարոն Դաւթեանց, ինչո՞ւ համար էք ստում այդ . . .

Դաւթեանց. (Փոքր լուծիւնից յետոյ). Նազելի տիկին, դուք ձեր մտերմութեամբ ամբողջապէս համակեցիք հոգիս մի ինձ անծանօթ քաղցրութեամբ . . . Մի դատապարտէք ինձ, եթէ ձեզ ասեմ որ այդ հանգամանքը մեծ զարկ տուաւ սրտիս զգալ այն, որից ես զրկուած եմ եղել . . . Դուք դրանով ներշնչեցիք հաւատ և ես ինձ հպարտ էի զգում . . . Ես աւելի առաջ գնացի երևակայութեանս մէջ և մի գաղտնի ձայն ինձ հաւատացնում էր որ կը գայ մի օր որ մեր մտերմութիւնը կը փոխուի մի այլ զգացմունքի, որի մասին ես մինչև անգամ գաղափար չունէի ցայսօր:

Տ. Աւսարբէգեանց. (Այլայլուած) Պարոն Դաւթեանց . . . խնդրեմ . . .

Դաւթեանց. Դուք հանդիպեցաք ինձ կեանքիս շաւղում և ես սկսեցի ինձ ոյժ տալ մտածելու ապագայիս մասին:

Տ. Աւսարբէգեանց. Դուք այդ կարող էիք անել . . . սակայն . . . Ես ձեզ վրա ուրիշ աչքով էի նայում . . .

Դաւթեանց. Այո . . . Ձեր վիճակը, իմ անորոշ դրութիւնը հսկայական քայլերով մղում էին ինձ դէպի առաջ այն յուսով, թէ կարո՞ղ են արդեօք երկու հակառակ վիճակներ իմի ձուլուել . . . Այո, իրաւ է, դուք ինձ չէիք քաջալերում այս ասպարէզի վրա, բայց մի աներևոյթ ձեռք առաջնորդում էր ինձ և յոյս տալիս . . . Միթէ ձեռնթափ պէտք է մնամ . . .

Տ. Աւսարբէգեանց. (Մի կողմ). Տէր Աստուած, այս ինչ սոսկալի պատիժ է . . .

Դաւթեանց. Դուք լուռ էք . . . Ասացէք մի բան . . . Ասացէք որ ես ձեզ իսպառ մոռանամ . . .

Տ. Աւսարբէգեանց. Ո՛չ, ո՛չ . . .

Դաւթեանց. (Վերցնելով նրա երկու ձեռքը): Ուրեմն, դուք համակրում էք ինձ . . .

Տ. Աւսարբէգեանց. Ի՞ սէր Աստուծոյ. (Ելում է ձեռքերը):

Դաւթեանց. Ձէք տեսնում որ ես ամբողջապէս ձերն եմ և ձեզ եմ յանձնում կեանքս . . . (Լուծիւն) Նազելի տիկին . . . դուք լուռ էք . . . դուք ինձ չէք պատասխանում . . . Ասացէք, յետ կենամ մաքիցս . . . թէ յուսամ . . .

Տ. Աւսարբէգեանց. (Տատանմունքից յետոյ). Ո՛չ, ո՛չ երբէք . . . (Հսկեկալով դուրս է վազում):

ՏԵՍԱՐԱՆ 10.

Դաւթեանց. միայն (Փոքր ժամանակ լուծիւնից յետոյ):

Մնացէք բարեաւ երազած ցնորքներ . . . Տիկին Աշխարբէգեանցը, երևի, իրաւունք ունի հրապուրուելու Արշակ Իւզբաշեանից . . . Ա՛խ, միայն թէ շուտով ստանամ սպասած թուղթը . . . փոքր ինչ սթափուեմ, յուզմունքներս հանդարտուեն և նորից կանգնեմ ինձ վիճակուած շաւղիս վրա . . . Ինչպէս տարին ունի իր եղանակները, նոյնպէս և մարդուս կեանքը ունի իրանը . . . Ո՞վ է լսել որ մարդ ձմռան բուք ու բորանին վարդ քաղէ կամ ուղեկայ սոխակի դայլայլիկներ

լսել... Կեանքիս գարունքից չքաղեցի օգուտ... և այժմ այսպէս չարաչար տանջուեցի.. Ա՛խ, որքան ես միամիտ էի...

ՏԵՍԱՐԱՆ 11.

Տ. Արմաւեանց. Դարբեանց:

Տ. Արմաւեանց. (Մտնելով աջ դռնից): Այս ի՞նչ բան է... Կատեան մերժեց ձեր առաջարկութիւնը...

Դարբեանց. Ի՞նչ տեղից գիտէք...

Տ. Արմաւեանց. Ինքն ասաց իր հօրեղբորը... Նա գիտէ՞ր, որ դուք կ'անէք նրան առաջարկութիւն և սպասում էր ելքին... Հէնց որ դուրս եկաւ Կատեան, իսկոյն սկսեց նրան հարց ու փորձ անել և իմանալով եղելութիւնը, կրակ ու բոց է թափում նա այնտեղ: Բայց, պարոն Դաւթեանց, մի յուսահատուէք. դա մի կանացի պչրանք էր... Կատեան հաւատացնում եմ որ կը կակղի...

Դարբեանց. Սիրելի տիկին, դուք, երևի, ձեր բարեկամուհուն չէք ճանաչում... Նա շատ լուրջ է վերաբերվում իր արած քայլին... Այս հանգամանքումն էլ նա առաջ կը տանի իր սկսած գործը...

Տ. Արմաւեանց. Եթէ միայն չխափանեն... Նրա հօրեղբայրը այն պտուղը չէ, որ ուզենայ իրան հակառակ գնան: Տեսէք, թէ ինչեր է մտածում անել որ կարողանայ Կատեանի գլխից հանել տալ այն ցնորքները, որոնց յուսով ձեր առաջարկութիւնը չընդունեց:

Դարբեանց. Նա ոչինչ չի կարող անել...

Տ. Արմաւեանց. Սխալվում էք... Ամեն բան արդէն պատրաստ է... Նա արդէն տեսակցել է դաւառապետի հետ...

Դարբեանց. Գաւառապետն էլ ոչինչ չի կարող անել... Վերջապէս, ո՞վ ունի իրաւունք խառնուելու մասնաւոր գործի մէջ...

Տ. Արմաւեանց. Դա մասնաւոր գործ չէ... դա շօշափում է ամբողջ մեղքենց ազգի պատիւը... Կինը այնքան կուրանայ որ մի գոռահիկ գիւղացուն վերադասէ ձեզ պէս աղնիւ ու պատուաւոր մարդուց, դա մի չլսած և չտեսնուած բան է... Ի՞նչեր չարեցիք որ նրա սիրտը շահէք, իսկ նա... Ա՛խ, Կատեան, Կատեան, որքան պարզամիտ ես...

Դարբեանց. Է՛հ, այդ թո՛ղնենք, տիկին... Ասացէ՛ք որտեղ է ձեր ամուսինը...

Տ. Արմաւեանց. Նա այս րոպէիս Օգնականի հետ էր... ինչ որ թուղթ էին գրում...

Դարբեանց. Հէնց այդ թուղթը ինձ շատ է հետաքրքրում... Գնամ, տեսնեմ ուղարկել են, թէ չէ... Յտեսութիւն... Խնդրեմ իմ կողմից Մեղիքին կասէք որ ների ինձ, որ առանց նրան տեսնելու գնացի...

Տ. Արմաւեանց. Ճաշի չէ՛ք գայ այստեղ:

Դարբեանց. Չէ՞ որ մենք այսօր ի պատիւ օրիորդ Լուսիկի վերադարձի միասին ձեզ մօտ ենք ճաշում...

Տ. Արմաւեանց. Իրաւ, այդ այդպէս է... բայց դուք ուզենաք այստեղ ճաշել... Ո՞վ է իմանում, կարելի է ճաշի ժամանակ էլի խօսք բացանէք...

Դարբեանց. Ոչ, ոչ, տիկին... այլ ևս ոչ մի խօսք,

ամեն բան վերջացաւ մեր մէջ... Ես նրանցից չեմ որ
նորից վերադառնամ մի հարցի, որից օգուտ չէ սպաս-
վում. Յտեսութիւն... (Դուրս է գնում միջին դռնից):

ՏԵՍԱՐԱՆ 12.

Տ. Արմաւեանց. միայն:

Ինքն էլ լաւ է իմանում, որ վերջը Կատեան սրա-
նը կը լինի, թէ չէ այսչափ սառնարիւն կը լինէր...
Ի՞նչպէս կարող էր դիմանալ... Եթէ այդ կարծիքի
չլինէր... կվերցնէր նրա պատուասիրութիւնը... Ա՛խր
մեծ մարդ, պաշտօնի մէջ յաջողակ մարդ թոյլ չէր
տալ որ իրան այսչափ անպատուէին մի տրեխաւոր
գիւղացու պատճառով... Հո՞յ գիտի ժամանակ, ժա-
մանակ, ինչեր չէ պատահում... Այսպիսի մարդը ա-
ռաջարկութիւն է անում և նրան մերժում են... Այս
բոլորը նրանից է, որ Կատեան գիւղում նստած մարդ
չէ տեսել, աշխարհի հետ չէ շփուել...

ՏԵՍԱՐԱՆ 13.

Տ. Արմաւեանց, Տ. Աւսարբէգեանց, Զարեանց:

Զարեանց. (Բարկացած). Այս ի՞նչ է... գնանց
Պաւթեանցը...

Տ. Արմաւեանց. Հո՞պա, ինչ էիք մտածում...
կարծում էիք, որ այստեղ կը մնար, որ նորից մի որ
և է անպատուութիւն նրան հասցնէիք...

Զարեանց. (Տ. Աշխարբէգեանցին): Ահա՛, քո աղա-
տամութեան պտուղները... Ահա՛ թէ դու ո՞ւր հասց-
րիր դորձը... (Տ. Արմաւեանցին) Նեղացած էր, հա...
Տ. Արմաւեանց. Նեղացած... դանակը խփէիք
բողազին մի կաթիլ աշիւն չէր դուրս գայ... Ինչո՞ւ,
ինչո՞ւ Այն պատճառով որ քեզ յարգելով, քո խաթր
պահելով առաւ այն ինչ որ ոչ մի ծառայող մարդ
չէր վստահանայ... Գարեգինս ասում է որ վարչու-
թեան մէջ երևի մեծ պատիւ ունի որ վստահանում
է արքունական հողից տալ գիւղացիներին այն թան-
կագին կտորը...

Զարեանց. Ե՛ւ սա, և՛ սա այն պատուաւոր մար-
դուն անպատուեց մինչ այն, որ մեզ հետ չտեսնուած,
մեզ մնաս բարով չասած, մեր, մեղիքենց անից, սրտա-
խոռով հեռանում է... Եթէ դու, մեղիք Մարգարէգի
հարսդ, այդ բանը ոչինչ չես համարում... Ես, Մէջ-
լումբէգս, այդ խայտառակութիւնը չեմ տանիլ...
Գնացէք, տիկին Արմաւեանց, ուտե՛ղ էլ լինի դաէք
նրան. ասացէք որ վերադառնայ, ասացէք թէ Կա-
տեան չէր հասկացել թէ ինչ էիք ուղեցել ասել նրան...
Թէ հիմի փոշմանում է...

Տ. Արմաւեանց. Հո՛, այդ լաւ ասիք, կերթամ
իսկոյն...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ոչ որ իրաւունք չունի իմ
անունից նրան բան ասել... Ես նրան ձեզանից պա-
կաս չեմ յարգում և գիտեմ նրա բարեմասնութիւն-
ները, նրա վեհանձն հողին... բայց նրան մարդու
գնալու համար երբէք չեմ մտածել...

Զարեանց. Պահանջում եմ որ հիմի մտածես...

Տ. Աւսարբէգեանց. Հիմի էլ ուշ է... ես ընտրել եմ ինձ փեսացու և եթէ դուք հաւան չէք կենում, կրկնում եմ, հօրեղբայր, որ ես շատ ափսոսում եմ...

Զարեանց. Կատեա, Կատեա... քո ընտրածը ոչ քեզ և ոչ մեկիքի անուան ու պատուին վայել մարդ չէ... խելքդ գլխիդ ժողովիր և լաւ մտածիր անելիքիդ վրա...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ի դուր էք աշխատում համոզել ինձ... Վճիռս կտրական է և մահը կարող է ինձ նրանից անջատել...

Զարեանց. Այդպէս է ուրեմն... ես ուրիշ մահով նրան քեզանից անջատել կը տամ... քաղաքացիական մահով...

Տ. Աւսարբէգեանց. (Վախեցած): Ի՞նչ ես ուզում անել... այդ ի՞նչ մահ է...

Զարեանց. Այդ իմ գիտնալու բան է:

Տ. Արմաւեանց. Է՛հ, մեկիք, ի դուր էք չարանում... խոմ գիտէք Վատեայիդ բնաւորութիւնը... հիմի յամառում է, բայց յետոյ կը կակղի և ձեր ուղածը կը կատարէ... Կատեա, սիրելիս, խնայիր հօրեղբորդ... տես... տես որքան նեղանում է... մի պղտորիլ սրա արիւնը, տներ քո համաձայնութիւնը:

Տ. Աւսարբէգեանց. Լիզն... ես երեխայ չեմ որ այդ տեսակ խօսքերով ուզում ես ինձ համոզել... Հօրեղբայր, ասացէք խնդրեմ թէ ի՞նչ էք մտադիր անելու նրա հետ... Հօրեղբայրս, (Լաց է լինում): Մի տանջէք ինձ նրա հետ... (Մօտենում է Զարեանցին զգունով): Հօրեղբայրս...

Զարեանց. (Յետ մղելով նրան): Հեռացիր ինձանից... ես սիրտ չունեմ քեզ լսելու: (Այս ժամանակ միջին դռնից մտնում է Սամսոնը): Հն, ի՞նչ եղաւ, Սամսոն...

ՏԵՍԱՐԱՆ 14.

Տ. Աւսարբէգեանց, Տ. Արմաւեանց, Զարեանց, Սամսոնը:

Սամսոնը. Ինչպէս որ ասացիք, այնպէս էլ կը լինի: Բայց էժան չը նստեց ինձ վրա քո յանձնարարութիւնը, մեկիք... Կէս ժամուայ մէջ (Չնոքերն աջ ու ձախ խաղացնելով). այսպէս անելով, երեք հարիւր ուուրլիս գրպանը գրաւ:

Զարեանց. Դէհ, հնալ լինի նրան... Հիմի թող սա մեկիքի հարսն իրան երազներով մխիթարէ:

Տ. Աւսարբէգեանց. Սամսոն... Ասն ինձ թէ ի՞նչ էք մտածում...

Սամսոնը. Մեկիքը չսօսաց քեզ...

Զարեանց Սա ոչինչ չէ ուզում հասկանալ... միշտ իրանն է պնդում և ահն տես թէ ի՞նչ գրութեան ինձ հասցրեց... Իմ երախտիքը այսպէս է ուզում հասկանալ... ինձ, մեկիք Մէջլումբէգիս ամօթահար արաւ: Գնանք... Տիկին, համեցէք... (Գնալով):

Տ. Արմաւեանց: Ես տուն պէտք է գնամ... Սամսոնը... գնանք. հէնց որ է Լուսիկը կը գայ այստեղ: Կատեա, գիտես...

Սամսոնի գ. Կատեան արդէն գիտէ . . . ես նրան
ասել եմ . . .

Զարեանց. Գնահ, որդի . . . ամբողջ սրտով ուրախ
եմ քեզ համար: (Դուրս են գնում):

Տ. Աւսարբէգեանց. (Երանց ետևելից): Հօրեղ-
բայ . . . Սնման . . . Լիզն . . . մի թագցրէք ինձա-
նից . . . խնդրեմ . . . աղաչում եմ . . . (Յետ գալով):
Ախ, Աստուած, ինչու ես տալիս ինձ այսքան տան-
ջանք . . . (Ընկնում է մտաւոր աթոռի վրա):

ՏԵՍՍԻՐԱՆ 15.

Տ. Աւսարբէգեանց. յետոյ Սիմօն:

Տ. Աւսարբէգեանց. (Կամաց-կամաց սթափուե-
լով): Այս ինչ բան է . . . ինչ են ուզում անել . . . Ո՛հ,
նրբան ես անբաղդ եմ որ չեմ կարող նրան ազատել . . .
Դձվեանց . . . թէ նա խոտացաւ . . . Բայց այժմ . . .
յանձնառու կը լինի . . . նեղացաւ . . . գնաց . . . մինչև
անգամ առանց մնաս բարովի մեկնեց այստեղից . . .
Բայց ինչու համար . . . Միթէ չհասկացաւ որ սէրս
փայփայել եմ ուրիշի համար . . . Ես, ես եմ մեղաւոր
որ այսքան ժամանակ խորը թագցրած սրտիս մէջ չէի
յայտնում նրան . . . Ահա . . . փայփայած այդ սէրը
տանջանքի փոխուեց . . . Չէ, չէ . . . պէտք է նրան իմաց
տալ . . . Թող նա գնահ, մի հնարով գոնէ իմանայ թէ
ինչ որդայթ են լարում նրա գէմ . . . Սիմօն . . . Սիմօն . . .

Սիմօն. (Իրանելով): Ի՞նչ կը հրամայէք, խանում . . .

Տ. Աւսարբէգեանց. Ձեա իմանում Սամսոնի գը

ուր էր գնացել և ինչու համար:

Սիմօն. Ինչու համար չեմ իմանում, բայց գնացել
էր մելիքի յանձնարարութեամբ դաւառապետի մօտ:

Տ. Աւսարբէգեանց. (Դառն): Ա՛հ . . . գնահ . . .
Իսկոյն այստեղ կանչիր Արշակին . . . շուտ, շուտ, Սիմօն . . .

Սիմօն. (Գնալով): Իսկոյն . . . (մի կողմ): Էլի պէտք
է խայտառակուեմ մելիքից:

Տ. Աւսարբէգեանց. (Յուսահատուած): Ի՞նչ են
ուզում նրանից . . . (Հեկեկալով ընկնում է աթոռի
մէջ):

ՎԱՐՈՒԳՈՅԻ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՊԱՏԿԵՐ 1.

Գիւղի մէջ հրապարակ: Հեռուից երևում են շաբէշար խրճիթներ: Հրապարակի մօտ մի խրճիթ յատկացրած է իբրև բնակարան Դաւթեանցի համար: Բնակարանի պատահանները բաց են: Այդ խրճիթի առաջ կայ երկայն նստարան, Վարադոյրը բարձրանալիս՝ մըտնում են Իւզբաշեանցը և մի գիւղացի:

ՏԵՍԱՐԱՆ 1.

Իւզբաշեանց. Գիւղացի:

Գիւղացի. Զանիդ մատաղ, Արշակ ջան, ես մենակ չեմ կարող գնալ:

Իւզբաշեանց. Ա՛դա, ինչ վախկոտ մարդ ես:

Գիւղացի. Ախր, ես ձեռք գնամ, լեզու չգիտեմ:

Իւզբաշեանց. Սուգի դաւթարխանումը մէկ շէկ միրքաւոր տղայ կայ, ճանաչում ես նրան:

Գիւղացի. Գիտում չեմ՝ որի համար ես ասում:

Իւզբաշեանց. Ա՛դա, Քեօշկ գիւղի տէրաէրի աը-

ղէն. անունը Մելխակ է: Որ դաւթարխանա ես մտնում, աջ կռան ստօլի աղաքն նստածն է:

Գիւղացի. Հնա, հնա, ճանաչում եմ... պուճուր շէկ մօրուքով... ծաղկատար...

Իւզբաշեանց. Հնա, հէնց նա... Բարեկամ տղայ է... կ'ասես իրան թէ Արշակը խնդրեց, մէկ գործի երեսը կարգայ և թղթի վրա գրէ, ինչ զրկէ, իմաց սուր թէ գործը ինչ հալի է... Հասկացա՞ր...

Գիւղացի. Արշակ ջան... ախր նա... Ձէ, մատող ըլիմ քեզ, լաւ կ'անես որ հետս գաս:

Իւզբաշեանց. Ախր, ասի քեզ թէ էսօր չեմ կարող: Անտառի գործ կայ... էսօր նորից պէտք է շափեն այն կտորը. առանց ինչ խոմ գիտես չի կարելի:

Գիւղացի. Հնա, գիտում եմ... էստեղ էլ հարկաւոր ես... բաս մենակ գնամ...

Իւզբաշեանց. Գնա, գնա... նա ամեն բան կ'անէ, իմ խաթրը շատ ունի:

Գիւղացի, Բաս դու գալիս չե՞ս...

Իւզբաշեանց. Ախր, թէ ասի որ գործ կայ այստեղ... Դու հիմի գնա, մի վախենա, էգուց—էլօր ինքս կ'երթամ, ինչ որ հարկաւոր լինի, կը հողամ:

Գիւղացի. Հնա, հնա, ջանիդ մատաղ... Աստուած քեզ երկար կեանք տայ... մուրազիդ համեստ... Լսի փայ ըլի քո հօրն ու մօր գերեզմանը... գնամ հնա... (Փոքր տասանմունքից յետոյ դուրս է գնում):

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

Իւզբաւեանց. — մէնակ:

Երանի քո օրհնանքը լսէ Աստուած և իմ լքեալ սրտիս ճաշ ու դարման հասցնէ... Մելիքը, ասում են, շատ է դիմադրում, բայց ես հաւատացած եմ որ տիկինը այնքան ոյժ ունի որ կարող է առանց որ և է փոշձանքի դուրս տանել իր գլուխը... Ա՛խ, սրբան ես նրան սիրում եմ, Տէր Աստուած... Կանչել էր, երկու անգամ գնացի, ասացին տանը չէ... փակում են առջևս դռները, թէ ինչ է... Մտքուժու ինչեր են գալիս... Աստուած իմ... սիրտս որ միշտ մաքուր է եղել, ինչո՞ւ են պղտորում... Այլ ևս անկարելի է համբերել... Ո՞նց որ լինի, այսօր պէտք է նրան տեսնեմ... (Փոքր ժամանակ կակզնած մտածում է): Ո՛չ, պէտք է գնալ... Ի՞նչ էլ որ լինի պէտք է նրան տեսնել... (Ուզում է գնալ, մտնում է Սիւնը):

ՏԵՍԱՐԱՆ 3.

Իւզբաւեանց. Սիւն:

Սիւն. Ահա, նոր ես հպարտացել, որ խանութը քեզ կանչում է, չես գալիս...
Իւզբաւեանց. Ո՞նց թէ չեմ գալիս.. երկու անգամ եկայ, ասացին տանը չէ:
Սիւն. Այդ ո՞վ ասաց քեզ:
Իւզբաւեանց. Գրիգորն ասաց... Մէկ անգամ թէ

գնացել է Սամսոնեաց տուն, միւս անգամ թէ հիմի դուրս գնաց մելիքի հետ, չեմ իմանում ուր...

Սիւն. Ա՛յ խելքիդ աղ անեմ... Երբ ես Գրիգորից դատուր խնդրել որ մտնես մելիքեաց տուն, որ հիմի ես արել... Այս երկու օր է խանութը ըսկի տանիցը ոտը դուրս չէ դրել... Հա՛, մելիքից վախեցար ու քոստ շան պէս պոչդ քեզ քաշեցիր...

Իւզբաւեանց. Գրան ինչ քամին բերաւ այստեղ...

Սիւն. Աստուած ոչ գիտէ Սամսոնի գլուխը... գրել էր թէ արի այստեղ գործ կայ... Նա էլ, իբրև, գործ չինեց այստեղ... Ամբողջ տունը տակն ու վրա արաւ: Զարի զարի բերեց աշխարհը... Սուտ չեն դրել դրա անունը Զարեաց մելիք Մէջում...

Իւզբաւեանց. Իբր խելքով ետանի ինչ է ուզում անի...

Սիւն. Էլ ինչ կ'ուզես ինձ ասաց.. էլ քաւթառ աղուէս, էլ քոռ ու քոստ... հայհոյեց թէ, ինչու եմ ես քեզ խանութի մօտ թողնում, .. հէնց դիտենաս խանութը երեսայ լինի, սպիտակը սևից չէ ջոկում...

Իւզբաւեանց. Հա՛, հիմի հասկանում եմ.. Ուրեմն մելիքի կարգադրութիւն է... որ ինձ ներս չթողնեն... Է՛յ, հա՛... Սխալվում է քո մելիքը... Ես նրանցից չեմ որ ինձ մատների վրա պար ածեն: Այն միւսը չլինի որ ժողովրդին սովորեցնում է, որ ստիպեն ինձ ուզել Հանէսի աղջկան...

Սիւն. Հա՛, զորդ, ինչ եղաւ այդ հարցը...

Իւզբաւեանց. Ժողովուրդը իրա խելքը հաց ու պանրի հետ խոմ չէ կերել որ պահանջէ ինձանից անել այն, ինչ որ սրտովս չէ... Իւզբաւին որը քաղց-

բութեամբ, որը կհասհանաք խնդրեց ու սուս կացաւ...
Ողորմած հողի հայրս Հանէսին խօսք էր տուել թէ
Արշակիս համար կողգեմ աղջկադ... Այս հանգաման-
քը մեղիքը մատի փաթաթանք է շինել ու աջ ու ձախ
տարածում է թէ ես ժողովրդին վիրաւորում եմ, թէ
ես պապական օրէնքը շեմ կատարում... Վերջապէս
ինձ ինչ փոյթ թէ հայրս ում ինչ է ասել կամ ինչ է
խօստացել... Զօրի բան է, քեզ եմ հարցնում...

Սիւսոն. Ճշմարիտ է... տղայ ու աղջկայ պսակը
Աստուածանից է... ամա... է՛հ, այդ թողնենք...
էլի լաւ ես պրծել... Աստուած քեզ վատթարից ա-
զատէ...

Իւզբաւեանց. Սիւսոն, բանման խոմ չես լսել
էլի նորը...

Սիւսոն. Չեմ լսել... միայն Սամսոնը մի քանի
անգամ գնացել է նաչալնիկի մօտ, թէ ինչու համար
չիմացայ... Խանուճն էլ շատ ուղեց իմանալ, ամա
չեղաւ... Հէնց գիտենաս թագ են կացնում...

Իւզբաւեանց. Խոմ չեն ուզում էլի նորոգել Գաւ-
թեանցի հետ իմ արածը... դրանցից ամեն բան
սպասելի է...

Սիւսոն. Չեմ իմանում...

Իւզբաւեանց. Չեմ կարծում որ դրանից մի բան
սարքեն... Գաւթեանցը բացէիբաց մերժել է նաչալ-
նիկին և չէ ուղեցել որ այդ մասին նա պրօտօկօլ կազ-
մէ... Ի՞նչ ես կարծում, Սիւսոն...

Սիւսոն. Հապա ես ինչ գիտեմ... ինձ մօտ բան
չեն ասում, գիտեն որ խանուճի ականջը կը գցեմ...
Տնացիներից ոչ մէկը չէ լսել նրանց խօսակցութիւնը...

Գէ՛հ, ինչ ես ասում... խանուճին ինչ ասեմ, կը գա՞ս
այսօր:

Իւզբաւեանց. Կը գամ... դու տանը կը լինես...

Սիւսոն. Հապա, ո՞ւր կը լինեմ... Հէնց հիմի
շտապում եմ տուն... մեղիքը եթէ կանչէ ինձ և իմա-
նայ թէ տանը չեմ.. բաց կ'անէ ուշունցների տոպ-
րակը, գնա՛, Սիւսոն, գլուխդ բաշ տուած ականջ դիւր
նրանց... Ամա, ինչ դօրբա ուշունցներ գիտէ... (Ծի-
ծաղում է). Գէ՛հ.. ասեմ խանուճին թէ կը գաս:

Իւզբաւեանց. Կը գամ, միայն դու տանը կ'աց...

Սիւսոն. (Ծիծաղելով): Հա՛, հա՛, հա՛... Ա՛յ, դու
վախկոտ... (Դուրս է գնում):

ՏԵՍԱՐԱՆ 4.

Իւզբաւեանց.—մենակ, յետոյ Գզիր:

Աստուած ինքը գիտէ, որ վախկոտ չեմ... բայց
տիկնոջ սէրը ինձ կասկածոտ է դարձրել և ամեն բա-
նին ես հիմի նշանակութիւն եմ տալիս...

Գզիր. (Մտնելով). Արշակ, քեզ եմ պտտում...
(Ծոցից հանելով փաթեթ): Ա՛յ, քեզ վրա թուղթ
կայ... Իւզբաւին տուաւ քեզ յանձնելու...

Իւզբաւեանց. (Վշլալլուած): Ի՞նչ թուղթ...
(Ելում է նրա ձեռքից թուղթը): Տա՛ւր ինձ: (Շտապով
ըաց է անում փաթեթը):

Գզիր. Նաչալնիկից է... Իւզբաւին հրամայեց,
հէնց որ կարգաս, իսկոյն կատարես հրամանը. (Դուրս
է գնում):

Իւզբաւեանց. (Սփռ/թնած). Ի՞նչ են ուզում ինձանից... Ի՞նչ գործ ունի նահանգապետը ինձ մօտ, որ հրամայում են իսկոյնեթ զնալ քաղաք... Ա՛խ, Աստուած իմ... Իսկոյն, իսկոյն զնալ, նրան չաւսած... սէ, ես անկարող եմ... Սիրտս անհանգիստ է... մի՞թէ մի նոր որոգայթ են լարում իմ գէմ... Տիկին, սիրելիդ իմ... մի՞թէ ինձ պէտք է կորցնեն, ինձ քեզանից անջատեն... Ո՛չ, սէ, անկարելի է... Առանց քեզ ինձ համար կեանքը կեանք չէ... Դու ինձ հետ պէտք է լինես, եթէ մինչև անգամ ուզես նաև ինձ քշել աշխարքի ծայրը.. Գնամ նրա մօտ, հասկանամ նրա միտքը, յետոյ... Ի՞նչ լինելու է թող լինի: (Շտապով վազում է):

ՏԵՍԱՐԱՆ 5.

Դաւթեանց. (Դուրս գալով իր քնակարանից):

Ամեն բան տեսայ ու լսեցի... Այս կտրիճ տղան իրաւ որ հետաքրքիր մի անձնաւորութիւն է... Տիկին Աշխարհէգեանցը իզուր չէ հրապուրուած սրանից... Իսկ ես սրան միայն նրա դադափարակից համարելով, մեծ յոյս էի տածում դրաւել նրա սէրը: Ո՛հ, որքան ես սխալուած եմ... (Նստում է նստարանի վրա): (Այս միջոցին անց են կենում գիւղացիներ եւ գեղջկուհիներ, որոնք Դաւթեանցին խորը գլուխ են տալիս՝ տղերք աւելի համարձակ, կանայք—քաշուելով): Ահա, այս տձև հագուստի մէջ, երեսը ծածկած այս աղջիկը շատ կարելի է թէ աւելի է պահպանել կա-

նացիութեան իսկական, մաքուր ու նահապետական տիպարը, քան մեր քաղաքային շինծու կանայք... Մի՞թէ մի այդպիսին, իրան նման ժիր, աշխատասէր, մաքրասուն աղջիկը աւելի երջանիկ չէր անի նրա կեանքը, քան տիկին Աշխարհէգեանցը, որին նա սիրում է... Ա՛հ... Ո՛րքան դատարկ յոյսերով ես ինձ փայփայեցի... Վերջացաւ ամեն բան... Գնամ, կորչեմ այստեղից... (Պ. Արմաւեանց եւ Օգնական մըտնում են):

ՏԵՍԱՐԱՆ 6.

Դաւթեանց, պ. Արմաւեանց, Օգնական:

Պ. Արմաւեանց. Պարօն Դաւթեանց, ամեն բան պատրաստ է... երկրաչափը սպասում է տեղն ու տեղը:

Դաւթեանց. (Վեր կենալով): Շատ լաւ... Չափել տունէք այն կտորը դիւղի պատգամաւորների ներկայութեամբ եւ պահ տունէք այն նրանց օգտուելու համար...

Պ. Արմաւեանց. Դուք չէք կամենում ներկայ լինել...

Դաւթեանց. Կարծեմ ձեր ներկայութիւնն էլ աւելորդ է: Պարօն Օգնականը ինքը միայն էլ կարող է ամեն բան գլուխ բերել... Այդպէս չէ, պարօն Օգնական:

Օգնական. Ի հարկէ... Հարկաւոր է կտորը չափել եւ կատարել մի քանի պաշտօնական գործողութիւններ:

Դաւթեանց. վարչութեան հաստատուած մակար-
դակը ձեր ձեռքին է:

Օգնական. Այո՛, ինձ մօտ է...

Դաւթեանց. Այդ մակարդակը և վարչութիւնից
ստացած թուղթը կարող են ծառայել լաւ ուղեցոյց
այդ պաշտօնական գործողութիւնները կատարելու
համար: Իսկ դուք, պարօն Արմաւեանց, յոյս ունիմ
որ չէք մերժել ճանապարհակից լինել ինձ մինչև կա-
յարանը:

Պ. Արմաւեանց. Դուք գնում էք:

Դաւթեանց. Այո՛... Հէնց հիմի, ճաշուայ գնաց-
քով... Ես այստեղ յանձնարարութիւնս վերջացրի...
Քաղաքում կան և ուրիշ շատ գործեր... Բաւական
է որքան ես այստեղ մնացի... Այսչափ երկար ժա-
մանակ ես ոչ մէկ տեղում չեմ մնացել...

Պ. Արմաւեանց. Չատ հասկանալի է... Գործը
բաւական փափուկ էր:

Դաւթեանց. (Ախ բաշելով): Իրաւ փափուկ էր
և պահանջում էր մեծ զգուշութիւն... Սակայն ամեն
բան վերջացաւ փոխադարձ համաձայնութեամբ...
Պարօն Օգնական, ինդրեմ ընդունեցէք իմ շնորհա-
կալութիւնս ձեր արած ծառայութեան համար...
Ամեն, ամեն բան ես կը հաղորդեմ ում անկն է...
(Մեկնում է ձեռքը):

Օգնական. Ես զգացուած եմ ձեր ուշադրու-
թիւնից:

Դաւթեանց. Ուրեմն, պարօն Արմաւեանց, գը-
նանք...

Օգնական. Ուրեմն, մնացէք բարև, պարօն Դաւ-

թեանց... Ես կերթամ գործիս... բարի ճանապարհ...
(Դուրս է գնում):

Դաւթեանց. Շնորհակալ եմ... Պարօն Արմաւե-
անց, դուք դնացէք տուն... Ես մի ըստեղ կը մըտ-
նեմ դղեակը մնաս բարով ասելու... Երկար չեմ
մնալ, ժամանակն էլ կարճ է... Գնանք... (Գնում են
երկուսով):

Պ. Արմաւեանց. (Գնալով): Նախշուն թիթեռնի-
կից միթէ պէտք է անջատուէք...

Դաւթեանց. Այո՛... այո՛... նախշուն թիթեռ-
նիկ... նախշուն...

ՎԵՐՋ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐԻ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԶՈՐՐՈՐԴ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ի I.

Տիկին Աշխարհեգեանցի տան հիւրասենեակը, որ կահաւորած է շատ շքեղ կերպով: Թանկագին ամաններ ծաղկափնջերով դրուած են մեծ ու փոքր սեղաններէ վրա: Մէկ պատի մօտ կայ դաշնամուր: Սենեակն ունի երեք դուռը, որից միջինը տանում է պարտէզ, աջինը դէպի դրսի նախասենեակ: Վարագոյրը բարձրանալիս բեմի վրա են՝ Տիկին Աշխարհեգեանց, Սամսոնբէգն ու Լուսին. վերջիններս հէնց նոր են եկել տիկնոջ այցելութեան:

ՏԵՍԱՐԱՆ 1.

Տ. Աշխարհեգեանց, Լուսի, Սամսոնբէգ:

Տ. Աշխարհեգեանց. Վերցրո՛ւ գլխարկդ, սիրելիս... Ո՛րքան ուրախ եմ ձեզ համար:

Սամսոնբէգ. Ասացի քեզ, Կատեա, որ այս օրերս ամեն բան կը վերջանայ:

Լուսի. (Վերցնելով գլխարկը): Ես ըսկի չէի ու-

զում որ շուտ վերջանար... Կուղէի մի փոքր էլի տանջել քեզ...

Տ. Աշխարհեգեանց. Հաւատմամ... Նստեցէք, խնդրեմ: (Ամենքը նստում են): Ես ընդ հակառակն կարծում եմ, որ դուք օրիորդներդ աւելի շտապում էք, քանի որ վճռել էք այդ քայլը:

Լուսի. Հաւատացէք, տիկին:

Սամսոնբէգ. Չհաւատաս, Կատեա... Մէկ հարցրու դրանից թէ ինչո՞ւ համար փախաւ այստեղից:

Լուսի. Թո՛ղ, խնդրեմ...

Սամսոնբէգ. Հո՛, որովհետեւ սրտովդ չէ ասածս:

Տ. Աշխարհեգեանց. Թո՛ղ, Սամսոն, ինչո՞ւ ես սրան նեղացնում:

Լուսի. (Վեր կենալով): Տեսէք, տիկին, ի՞նչ հիանալի մատանի ընծայեց ինձ սրա մայրը...

Սամսոնբէգ. Թագաւորի ընծան է, որ մայրս ստացել է շատ շատ տարի սրանից առաջ:

Տ. Աշխարհեգեանց. Հիանալի է... շատ հիանալի... բարով վայելես...

Լուսի. (Նստելով): Գիտէք, տիկին, թէ ինչ ասաց ինձ սրա մայրը, երբ հագցնում էր մատիս այս մատանին...

Սիրիւր, ասաց, իմ Սամսոնին:

Տ. Աշխարհեգեանց. Այդպէս էլ պէտք է...

Լուսի. Բայց ես դրան չեմ սիրում:

Սամսոնբէգ. Հիմի արդէն ուշ է... պէտք է սիրես...

Լուսի. Չէ, չէ, չեմ սիրել:

Տ. Աշխարհեգեանց. Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ համար, Լուսի...

Լուսի. Երևակայեցէք, տիկին, ես սրան ասում

եմ պսակից յետոյ, հէնց նոյն օրը, գնանք արտասահման, չէ համաձայնում:

Տ. Աւետարեղեանց. Անհոգ եղիր, Լուսի, կ'երթար... (Սամսոնը գին): Ինչո՞ւ չես ուզում տանել, քանի որ սա դեռ երիտասարդ է ու ազատ... յետոյ էլ դժուար կը լինի ու անյարմար:

Սամսոնը գ. Ախր, լեզու չենք իմանում:

Տ. Աւետարեղեանց. Դրա համար շատ էլ մի ցաւիլ: Հէնց որ ոտ դնես արտասահման, այնքան թարգմաններ առաջդ կը կտրեն, որ մինչև անգամ կը զզուացնեն ձեզ իրանց առաջարկութիւնով... Այդ բանը չի կարող քեզ արգելել, եթէ ուրիշ պատճառ կայ, այն ասա...

Լուսի. Հաւատացնում եմ, տիկին, որ ուրիշ ոչինչ պատճառ չկայ... հէնց միայն այդ պատճառն է փաթաթել մատին ու յամառում է... Համոզեցէք, տիկին, որ տանէ ինձ...

Տ. Աւետարեղեանց. Ես ոչ թէ միայն կը համոզեմ, այլ մինչև անգամ կը ստիպեմ որ կատարէ քո ցանկութիւնը:

Սամսոնը գ. Մայրիկն էլ չէ ուզում...

Տ. Աւետարեղեանց. Մայրիկին էլ կը համոզեմ... Լուսի, դու անհոգ եղիր, կը կատարենք քո բոլոր ցանկութիւնները:

Լուսի. Ա՛հ, տիկին, որքան ուրախ եմ... (Վեր է թռչում ու համբուրում է նրան): Ուրախ եմ նա մանաւանդ որ դուք յօժար էք... Իսկ ինչ որ դուք ցանկանաք, գիտեմ կը կատարուի...

Սամսոնը գ. Իսկ եթէ ես չուզենամ, տեսնեմ՞

ինչպէս կը կատարուի...

Տ. Աւետարեղեանց. Սուս կ'աց, Սամսոն, մի դրդուիր սրան:

Լուսի. (Նստելով): Տես՞, Սամսոն, դու կարծում էիր թէ տիկինն էլ ընդդէմ կը լինի, բայց հակառակը դուրս եկաւ... Իրաւ, ինչո՞ւ մենք պէտք է բացառութիւն կազմենք... ամենքն այդպէս են անում...

Սամսոնը գ. Ամենքը...

Լուսի. Ի հարկէ, ով որ միջոց ունի:

Սամսոնը գ. Հա՛, այդպէս ասա...

Տ. Աւետարեղեանց. Փառք Աստուծոյ, դու այդ կողմից ապահոված ես:

Լուսի. Անկասկած... Ախ, տիկին, որչափ շնորհակալ եմ ձեզանից: Հէնց որ գնանք Փարիզ, իսկոյն կ'երթամ Վօրտի մօտ, ինձ համար մի հիանալի կօստիւմ կը պատուիրեմ... այդ մէկը միայն Փարիզում հագնելու համար: Վերադարձիս կարելի կը տամ ուրիշ դէրիաներ ևս՝ այստեղ հագնելու համար... Չէ, Սամսոն:

Սամսոնը գ. Այդ յետոյ կը տեսնենք...

Տ. Աւետարեղեանց. Ամեն բան սիրելիս, ամեն բան կ'անէ սա քեզ համար. (Լուսիին): Ի՞նչ կայ նոր, Սամսոն:

Սամսոնը գ. Աւելի նորը ինչ կարող է լինել, բացի այն որ դու մերժել ես Դաւթեանցի առաջարկութիւնը և սա շատ վշտացած է...

Լուսի. (Վեր կենսալով): Շատ լաւ է արել տիկինը... Ես Դաւթեանցին ատում եմ... նրա պատճառով ես մի շաբաթ համարեա հեռացայ քեզանից...

Տ. Աւսարբէգեանց. (Ժիծաղելով): Դրան համար ես ասում նրան...

Լուսի. Այո, դրա համար... (Շրջում է սննեակի մէջ, մտնում է ծաղիկներին, հտտում է նրանց կամ կանգնում է պատուհանի առաջ):

Սամսոնբէգ. Դու ինձ լսէ, Կատեա... վճիռդ վերջնական է, թէ կարող ես էլի փոխել...

Լուսի. Տիկինը ինչ որ մէկ անգամ վճռում է, նա այն չէ փոխում...

Տ. Աւսարբէգեանց. Շատ ուղիղ է ասում Լուսին...

Սամսոնբէգ. Բայց դու գիտես, Կատեա, թէ դու քո այդ յամառութեամբ մելիքի սիրտն էլ ես կտրել...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ախ, Սամսոն, երևի դու ուրիշ թեմա չունիս խօսելու համար որ միևնոյն բան ես կրկնում... Ահա, քեզ թեմա.. զբաղուիր քո նշանածով, քեզ համար այդ բանը պէտք է որ աւելի հաճելի լինի...

Լուսի. (Մտնելու): Դիտէք, տիկին, թէ հիմի ինչ էի մտածում... Լօնդօնում որ լինիմ, ինչ բան պատուիրեմ ինձ համար կամ ինչ դնեմ...

Տ. Աւսարբէգեանց. Երբ այնտեղ լինես, սիրելիս, ինքդ կը տեսնես... ինչ որ աչքիդ դուր գայ, այն էլ կը դնես:

Լուսի. (Հեռանալով): Իրաւ, այնտեղ կ'երևայ... նոյնպէս վեհնայում, Բերլինում, ինչ որ ինձ դուր գայ, այն էլ կը դնեմ...

Սամսոնբէգ. Բայց սրբան նա վեհանձն է ու արդարագատ... գիւղացիներին զիջեց պահանջած կտորը և այսօր իսկ պէտք է չափեն և նրանց պահ տան...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ես մի րոպէ չէի կասկածում որ նա այդպէս էլ կը վարուէր...

Սամսոնբէգ. Ի հարկէ, եթէ դու մէջ տեղը չի նէիր...

Տ. Աւսարբէգեանց. (Ընդհատելով): Սամսոն...

Լուսի. (Պատուհանի մօտ): Պարոն Իւզբաշեանցն է... կանչեմ նրան...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ձէ, չէ... Սակայն...

Սամսոնբէգ. (Մի կողմ): Դա դեռ այստեղ է... ինչո՞ւ չեն ուղարկել...

Լուսի. Կը կանչեմ... նա երևի չի իմանում որ ես նշանուել եմ... (Կանչում է): Պարոն Իւզբաշեանց, պարոն Իւզբաշեանց... Բարով, բարով... Համեցէք այստեղ, տիկինը ձեզ կանչում է...

Տ. Աւսարբէգեանց. (Այլալուսած վեր է կենում): Ախ, Լուսի... ինչ ես անում... (Անհանգիստ ման է գալիս):

Լուսի. (Յետ գալով պատուհանից): Թող գայ, իմանայ... Թէև նրա համար ասում են թէ խռովարար է ու ժողովուրդը աղմկող, բայց այնքան բարի է որ հաւատացած եմ որ կուրախանայ:

Սամսոնբէգ. Լուսի, ինչ ես ասում...

Լուսի. Ի՞նչ ես զամանում... մեր տանը հէնց երէկ ասում էին:

Տ. Աւսարբէգեանց. Ձեր տանն էին ասում...

Սամսոնբէգ: Ուշ մի դարձնիր, Կատեա... (Վեր է կենում ու մտնում Լուսիին):

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

Տ. Աւսարբէգեանց, Լուսի, Սամսոնբէգ, Իւզբաւեանց:

Իւզբաւեանց. (Մտնելով): Բարև ձեզ...

Տ. Աւսարբէգեանց. Բարև, պարոն Արշակ...

Լուսին ձեզ կանչեց որ հաղորդէ իր բազմաւորութեան մասին:

Լուսի. Պարոն Իւզբաւեանց, ես նշանուել եմ Սամսոնբէգի հետ... Տեսէք, ինչ հիանալի մատանի ընծայեց ինձ սրա մայրը:

Իւզբաւեանց. Շատ դեղեցիկ է, երևի և թանկագին... Ես արդէն ամեն բան իմացայ... Շնորհաւորում եմ, օրիորդ, ձեզ էլ, Սամսոնբէգ:

Լուսի. Ի՞նչ տեղից իմացաք:

Իւզբաւեանց. Ձեր քոյրը, տիկին Արմաւեանցն այս ընկալիս ինձ հաղորդեց այդ ուրախալի լուրը...

Տ. Աւսարբէգեանց. Իրաւ, սրտեղ է նա... մուսացայ թէ հարցնէի: Նստեցէք, խնդրեմ... ինչո՞ւ էք կանգնել... (Ամենքը նստում սն):

Լուսի. (Նստելով): Նա էլ մեզ հետ էր Սամսոնի տանը... մեզ այստեղ ուղարկեց, ինքը դնաց դիւզ գործով... Ախր, վաղը, պաշտօնական նշանաբեր են ուղում կատարել... մերօնը մեծ պատրաստութիւն են տեսնում... Կը լինեն՝ Սամսոնի մայրը, քոյրը, ուրիշ ազգականներ... Հեռագիր քաշեցինք որ մերօնը էլ գան քաղաքից... Մեղիքն էլ խոստացաւ շնորհ բերել... Ի հարկէ դուք էլ կը լինիք, տիկին... պարոն Իւզբաւեանց, ձեզ էլ եմ հրաւիրում:

Իւզբաւեանց. Շատ շնորհակալ եմ...

Լուսի. Անպատճառ եկէք... Տիկին, դուք, ի հարկէ, անպատճառ կը լինիք...

Տ. Աւսարբէգեանց. Ինչ ասել կ'ուզէ որ կը լինիմ... Միթէ կարծում ես որ քո և Սամսոնի ուրախութեան մասնակից չպէտք է լինիմ:

Լուսի. Ո՛հ, գիտեմ, գիտեմ:

Սամսոնբէգ. Կատեան որ չլինի մեր պաշտօնական նշանաբերին, նշանակում է թէ նշանաբեր եղած չէ... Այնպէս, չէ, Կատեան:

Տ. Աւսարբէգեանց. ձշմարիտ ես ասում... Հաւատան ինձ, Սամսոն, որ ինձ մեծ ուրախութիւն պատճառեց քո բազմաւորութիւնը այս կենսաթրթիւ ու ազնուասիրտ օրիորդի հետ... Մօրդ հետ միասին ամենայն սիրով կ'օրհնեմ ձեզ երկուսիդ...

Սամսոնբէգ. (Համըռուելով ձեռքը): Շնորհակալ եմ, Կատեան, մի ընկալէ չէի կասկածում որ դու էլ մօրս չափ կ'ուրախանայիր:

Լուսի. (Համըռուելով տիկնոջ): Շնորհակալ եմ, տիկին...

Տ. Աւսարբէգեանց. Երանի՛ ձեզ... դուք այնքան փտտահ էք միմեանց վրա որ ոչինչ արգելք չէր կարող խափանել կատարելու ձեր ցանկութիւնը:

Լուսի. Այդպէս է... միայն քոյրս...

Սամսոնբէգ. Է՛հ... նա ուղում էր միայնքեզ փորձել...

Լուսի. Լա՛ւ փորձանք էր... մի քանի օր անջատեց քեզ ինձանից...

Սամսոնբէգ. Դու ինքդ ես մեղաւոր... կ'ասէիր

Թէ բացի Սամսոնից ես ուրիշին չեմ ուզում:

Տ. Աւխարբէգեանց. Քանի որ սա քո մասին դեռ
ևս հաւատացած չէր, միթէ կարող էր տալ այդ տե-
սակ պատասխան...

Լուսի. Իրաւ, դու մի ակնարկով էլ չկարողացար
ինձ հասկացնել քո միտքը:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ի՞նչ հարկաւոր էր ակնարկ...
Եթէ նա տեսնում էր որ դու նրան համակրում ես,
եթէ նկատում էր որ ուշադիր ես նրա ամեն խօսքին,
ցանկութեանը, պարտաւոր էր բաց ու համարձակ ա-
նել քեզ իր առաջարկութիւնը... Ահա թէև ժամա-
նակաւորապէս, բայց պատահեց անհաճոյ խռովու-
թիւն... Գուք երկուսդ բաւական մեծ տանջանքի
մէջ էիք... Այնպէս չէ, Լուսի, տանջանք էր քեզ
համար:

Լուսի. Ա՛խ, եթէ դիտենայիք թէ ինչ տանջանք
փորձեցի... քանի անգամ փակուած սենեակիս մէջ
լուռ լաց եղայ... մինչև որ հեռագիր եկաւ այս-
տեղից...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Գզուելով նրան): Ա՛խ, իմ
սիրելի Լուսի, սրչափ հասկանալի է ինձ քո կրած տան-
ջանքը... Տանջուել մի չնչին թիւրիմացութեան հա-
մար... տանջուել՝ այն ժամանակն էլ, երբ պատճառ
չկայ տանջուելու համար, սէ, այդ աւելի սոսկալի է,
քան իսկական տանջանքը...

Իւզբաւեանց. Ճշմարիտ է... Օրիորդ Լուսին ար-
ժանի է համակրութեան...

Լուսի. Ա՛խ, քոյրիկ, թէև փոքր ինչ նեղութիւն
պատճառեցիր ինձ, բայց և այնպէս անցաւ, գնաց...

(Վեր թռչելով): Էհ, սրտեղ է նա, ինչո՞ւ չի գալիս,
ժամանակ է տուն գնալու: Երևի էլի շրջում է գիւ-
ղում... Գուք նրան սրտեղ տեսաք, պարոն Իւզբաւ-
եանց:

Իւզբաւեանց. Այստեղ, պարտէզի դռան մօտ,
Սիմօնի հետ խօսում էր:

Լուսի. Ուրեմն այժմ նա պարտէզում կը լինի...
(Գլխարկը ծածկելով): Վեր կաց, Սամսոն գնանք...

Սամսոնբէգ. (Վեր կենալով): Գնանք...

Տ. Աւխարբէգեանց. Սպասեցէք, նրան այստեղ
կանչել կը տամ... (Վեր է կենում):

Սամսոնբէգ. Չէ, Կատեան, կ'երթանք... Ի դէպ,
թոյլ կը տան ծաղիկներիցդ մի փունջ կազմել տամ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ո՛րքան կամենաս... Սա-
կայն առանց ինձ չգնաք... Լուսի, Լիզային կ'ասես
որ տեսնէ ինձ... Սպասեցէք, ես էլ կը գամ ձեզ
հետ...

Իւզբաւեանց. Տիկին, դուք ինձ կանչել էիք...
Ես էլ գործ ունիմ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Հա՛, իրաւ... Գործ ունիք:
(Երկար նայելով նրան): Գործ ունիք... Շատ լաւ...
Ուրեմն, Լուսի, Սամսոն, դուք գնացէք և պարտէզում
ինձ սպասեցէք... Ես էլ իսկոյն կը գամ...

Լուսի. Կը սպասենք... անպատճառ կը սպա-
սենք... Սամսոն, գնանք: (Սամսոն ու Լուսին դուրս
են գնում միջին դռնից թեւանցով):

ՏԵՍԱՐԱՆ 3.

Տ. Աւխարբէգեանց. Իւզբաւեանց:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ի՞նչ գործ ունէիք պարօն Արշակ: Համեցէք նստեցէք: (Նստում են):

Իւզբաւեանց. Գաւառապետից թուղթ եմ ստացել որ պահանջում է իսկոյնէթ գնալ քաղաք նահանգապետի մօտ:

Տ. Աւխարբէգեանց. (Այլայյուած): Ի՞նչ են ուզում ձեզանից... Ինչո՞ւ համար են կանչում:

Իւզբաւեանց. Ի հարկէ լաւ բանի համար չի կարող լինել: Մէկ չեն թողնի որ մարդ ազատ շունչ քաշէ... Գլուխս զանազան կասկածանքներով լիք է. մէկը ինչ ես մտածում, մէկը ինչ... տարակուսուել եմ...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ինչո՞ւ անպատճառ վատ բան էք մտածում... Ժողովրդի մէջ գործող մարդ էք, կարելի է թէ ինչ բան են ուզում իմանալ ձեզանից ժողովրդի մասին...

Իւզբաւեանց. Իցէ թէ այդպէս լինի... բայց ո՛չ, տիկին, նրանք մեզ պէտքերին չեն սիրում... մեզ պէտքերից խորհուրդ կամ տեղեկութիւն չեն հարցնի... Չեն հարցնի ձեզ յայտնի պատճառով... Ոչ, տիկին, այս անգամ լաւ բան չեմ գուշակում... Մի տխուր նախազգացմունք պաշարել է սիրտս... Ես ինձ կորած եմ համարում...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ա՛խ, տէր իմ Աստուած... Ինչէր էք ասում... Մի՞թէ կուզենան ձեզ նման գործունեայ մարդուն տապալել... Ոչ, ո՛չ, պարօն Արշակ,

խնդրեմ հեռացրէք ձեզանից այդ տխուր միտքը... Դուք այստեղ հարկաւոր էք: Դուք պէտք է մնաք այստեղ, հասկանում էք...

Իւզբաւեանց. Ո՛հ, եթէ ամեն մարդ ձեզ պէս մտածէր... Բայց տեսնում էք թէ ինչէր են հնարում որ մեզ միմեանցից անջատեն... Ինձ թւում է, որ այս բոլոր մեքենայութիւնները սարքած են նրանք, որոնց դուր չի դալիս իմ ներկայութիւնը այստեղ, որոնց աչքը ծակում է դէպի ինձ ունեցած ձեր հաւատարմութիւնը...

Տ. Աւխարբէգեանց. Իրաւ... նրանց այդ հաճելի չէ... Սակայն ինչպէ՞ս կը համարձակեն սարքել այդ տեսակ դժոխային գործը... մի՞թէ ես թոյլ կը տամ... Ոչ, պարօն Արշակ, նրանք անգոր են դիմադրել իմ կամքին...

Իւզբաւեանց. Դիմադրում են, տիկին, և չեն խըղձահարվում: Նրանք պատկանում են այն տեսակ մարդկանց, որոնց համար մեծ ուրախութիւն է համարվում չարչարել, տանջել, վերջապէս զլորել մէկին, որի գոյութիւնը նրանց համար հաճելի չէ... Նրանք չեն պատկառիլ և ձեզանից. նրանք պատրաստ են դադել և՛ ձեր քնքուշ սիրտը... Այնտեղ, որտեղ կիրքն է լիստում, թէ ազգակցութիւն, թէ բարեկամութիւն, թէ ամենայն ինչ որ սուրբ է և նուիրական ոտնատակ է լինում, միայն թէ առաջ քաշեն նրանք իրանց դիւական մեքենան...

Տ. Աւխարբէգեանց. Դուք ինձ վախեցնում էք, սիրելի Արշակ... Տէր Աստուած, ազատիր ինձ այս փորձանքից... Ասացէք, պարօն Արշակ, հապա՞ ինչ է

հարկաւոր անել... ո՛ւմ դիմեմ... Ես պատրաստ եմ՝
ձեռքիցս եկածը չխնայել միայն թէ պաշտպանեմ ձեզ,
պահեմ ձեզ ինձ մօտ...

Իւզբաւեանց. Տիկին, ես էլ եկել եմ այն մտքով
որ վերջնականապէս որոշուած լինի ինձ համար այդ
հարցը... Տեսնում էք, որ մեզ շրջապատել են մար-
դիկ, որոնք արգելում են կատարել մեր ցանկացածը...
Քանի որ ի դէմ դրանց կան մեր առաջ այստեղ այդ
արգելքները, մեզ այստեղ մնալը և ի միասին գոր-
ծելն անհնարին է...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Այլայլուած): Ի՞նչ էք ու-
զում ասել...

Իւզբաւեանց. (Ժողից հանելով թուղթը): Տիկին,
գաւառապետի այս թուղթը մեր նոր կեանքի վերջա-
բանն է. սրանով դադարում է իրագործելուց այն գա-
լափարները որ մենք փայփայել ենք համարեա մի
տարուց ի վեր... Ինձ համար այս բանը շատ թու՛նլի
է... դուք ինչ կարծիքի էք այս մասին...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ինձ համար դրանից աւելի
վշտալի եւք չէք կարող երևակայել...

Իւզբաւեանց. Ուրեմն...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ի՞նչ էք մտածել...

Իւզբաւեանց. (Ոգևորուած): Տիկին... երկնակա-
մարիս անհուն տարածութեան տակ կան էլի շատ տե-
ղեր, ուր մարդիկ խարխափում են տգիտութեան մէջ.
Նրանց կրած տանջանքը անտեսանելի է և օգնութեան
աղաղակները անլսելի են մնում մարդոց համար...
Եթէ իմ հայրենի յարկի տակ, իմ հարազատներին մեր
օգնութիւնը խաւարամիտների համար ցանկալի չէ,

ուրեմն զնանք որոնենք այն տեղերը, ուր մարդիկ
սպասում են և կարօտ են մեր օգնութեան, զնանք
այնտեղ ձեռքի ձեռքի տուած իրագործելու մեր գա-
լափարները:

Տ. Աւխարբէգեանց. (Մարտաւիած): Դուք ինձ ա-
ռաջարկում էք հեռանալ այստեղից...

Իւզբաւեանց. Այո՛, ինձ հետ միասին... սիրելի
տիկին, ինձ հետ, որպէս զի մենք երկուսովս թե թեի
տուած կատարենք մեր սուրբ և նուիրական պարտա-
կանութիւնները:

Տ. Աւխարբէգեանց. Ի՞նչ էք ասում... այդ ան-
կարելի է... Վերջապէս այս ձեր առաջարկութիւնը
անիրագործելի է... Թափառենք գործ գտնելու հա-
մար, քանի որ այդ գործը մեր շրջանում կայ...

Իւզբաւեանց. Ախր մեր շրջանում մեզ թոյլ չեն
տալիս գործելու: Տեսնում էք թէ ինչ արգելքներ են
յարուցանում մեր դէմ... Տիկին, դուք համաձայն
չէք... դուք լռում էք... Թէ՛ որ մենք երդուել ենք
միասին գործելու... Միթէ՛ դժուարանում էք...
միթէ՛ չէք ցանկանալ խղել ձեր կապը նախապաշար-
մունքով տողորուած մարդկանցից և յաւիտեանս վա-
յելել աղատութիւն... Ասացէ՛ք՝ ոչ, այն ժամանակ...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Ընդհատելով): Ասացէ՛ք, ա-
սացէ՛ք ինչ էք անելու... մի շարժարէք ինձ:

Իւզբաւեանց. Տիկին, դրութիւնս շատ ծանր է...
եւ դժուարանում եմ դիմանալ այդ ծանրութեան...
Ես կեանք եմ փնտռում, իսկ նրանք զրկում են ինձ
կեանքից...

Տ. Աւխարբէգեանց. Ո՛հ, ի՞նչ սոսկալի բան էք

ատում... Ո՛չ, ոչ որ չի կարող զրկել ձեզ կեանքից...
Չեր կեանքը դեռ ևս հարկաւոր է...

Իւզբաւեանց. Բայց ոչ այստեղ...

Տ. Աւխարբէգեանց: Հապա ուր... ան Տէր Ատուած...

Իւզբաւեանց. Հեռու, հեռու այստեղից... Գնանք, գնանք, սիրելի տիկին, գնանք... Յծժար էք... Ինչո՞ւ էք լուում...

Տ. Աւխարբէգեանց: Ա՛խ, պարոն Արշակ... Խնայեցէք ինձ... (Արտաստալից): Դուք տեսնում էք թէ որչափ հաւատում եմ ձեզ ու պաշտում... սակայն ձեր առաջարկութիւնը մի նոր բան է... Թոյլ տուէք ինձ մտածելու...

Իւզբաւեանց. Մտածեցէք ուրեմն, երբ ևս այլևս այստեղ չեմ լինի... Ես պարտաւոր եմ կատարել դաւառապետի հրամանը և հէնց այս բողոքիս մեկնելու եմ քաղաք...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Յուսահատ): Պարոն Արշակ, մի տանջէք ինձ... Գնանք, բայց ուր, ինչպէս... (Մօտենում է նրան): Պարոն Արշակ, փոխեցէք ձեր որոշումը... Սպասեցէք, գուցէ մի ելք մտածեմ... Կ'ընկնեմ հօրեղբորս ոտները... կ'աշխատեմ մի կերպով նրա սիրտը շահել... բայց ո՛չ, ո՛չ...

Իւզբաւեանց. Ախ, սիրելի տիկին, եթէ մինչև այժմ անկարելի եղաւ նրան համոզել... այսուհետև այլևս դժուար է...

Տ. Աւխարբէգեանց. Սպասեցէք, մէկի ոտնաձայն եմ լսում... կարելի է հէնց նա է... Հն՛, նա է...

(Երևում է միջին դռնում Չարեանցը): Հօրեղբայր... (Ընկնում է նրա առաջ):

ՏԵՍԱՐԱՆ 4.

Տ. Աւխարբէգեանց, Իւզբաւեանց, Չարեանց:

Չարեանց. (Ոտի կանգնացնելով): Այս ինչ բան է... ինչ է պատահել... (Իւզբաւեանցին): Դուք այստեղ ինչ գործ ունիք...

Տ. Աւխարբէգեանց. (Վեր կենալով): Հօրեղբայրս, աղաչում եմ, օղնիր ինձ... Ես բոլորովին տանջվում եմ... տանջվում եմ, հօրեղբայր...

Չարեանց. Ի՞նչ է, սիրելի Կատեա... այս ինչ դրութեան մէջն ես... Ինչո՞ւ ես տանջվում... Հրմ... հասկանում եմ... սրա համար... Հն՛, հն՛, հն՛... Արժէ միթէ սա... Համեցէք, պարոն, գնացէք այստեղից ուր որ ձեզ ուղարկում են և ի զուր մի վրդովէք եղբորս աղջկայ հանգստութիւնը:

Տ. Աւխարբէգեանց. Հօրեղբայր, խնայեցէք ինձ հետ էլ և սրան... Հաւատացէք որ դուք սխալ կարծիք էք կազմել սրա մասին... Հօրեղբայր, ես սիրում եմ սրան...

Չարեանց. Ափսոսում եմ որ քո ազնիւ սիրտը բարախել է մի մարդու համար, որ քո շրջանին չէ պատկանում և որը այստեղ լինելու իրաւունք չունի... Պարոն, առաջարկում եմ հեռանալ այստեղից...

Իւզբաւեանց. Տիկին, մնա՛ք բարեա... Ես տեսնում եմ որ առաջարկութիւնս անհետևանք է մնալու

և ես ի դուր ժամավաճառ եմ լինում այստեղ... Այն, մեղք, ես ինքս այն կարծիքի եմ որ լաւ է որ ես հեռանամ այստեղից: Գուք հնարաւորութիւն չէք տալիս որ ազնիւ սրտեր միանան իրար... դուք կամենում էք որ մենք հեռանանք հայրական օջախից ու աստանդական թափառենք, մինչդեռ մեր հարազատները խորխափում են տգիտութեան մէջ... Ա՞յդ է ձեր ցանկութիւնը, անպէտ չէ... Մտած չմտած մեր նոր կեանքի շէմքը դուք արգելքներ էք յարուցանում մեր դէմ... Ա՞յդպէս է հա՞... Տիկին, դալիս էք ինձ հետ, թէ այս խաւարամիտների ձայնը շոյում է ձեր աւանջը... և

Տ. Աւխարբէգեանց. Պարոն Արշակ, սպասեցէք... Հօրեղբայր.. աղաչում եմ, խնայիր ինձ... Ա՛խ, Աստուած... և

Չարեանց. Սպասիր... Ո՞ւր, ո՞ւր էք առաջարկում սրան դալ ձեզ հետ... Աքսոր, որին դուք դատապարտուած էք... և

Տ. Աւխարբէգեանց. Աքսոր... ո՞վ է սրան դատապարտել... Ա՛խ, մի հաւատար, պարոն Արշակ, ձեզ ոչ ոք իրաւունք չունի դատապարտելու... Հօրեղբայր.. այդ ինչ էք ասում: և

Չարեանց. Մի կատարեալ ճշմարտութիւն... Ժողովուրդ ազմկողին ուրիշ ելք չկայ... և

Իւգրաճեանց. (Յուզուած): Ուրեմն, արքսորում էք ինձ իմ հարազատ օջախից... Նշանակում է թէ այս թուղթը իմ արքսորի թուղթ է: Հա՛, հա՛, հա՛... Ոչ, ոչ, մեղք, դուք չէք հասնիլ ձեր նպատակին... Ես ինքս իմ ազատ կամքով կը հեռանամ այստեղից... Այն

խարհքը լայն է ու ընդարձակ, գործելու ասպարէզ— շատ... Տիկին, ուրեմն չէք ուզում հետևել ինձ... մնացէք այս խաւարամիտների հետ... (Ճղում է թուղթը և ձգում Չարեանցի նրեսին): Իսկ դուք, մեղք, բարով վայելէք այս թուղթը... (ուզուած վազում է միջին դռնից): և

Տ. Աւխարբէգեանց. (Վազելով նրա ետեւից), Պարոն Արշակ, Արշակ... (Ընկնում է դռան մօտ): և

Չարեանց. Ախ, դու գեաղա... (Ընկնում է նրա ետեւից և կանգնում է Տ. Աւխարբէգեանցի առջ որին սկսում է ըարծրացնել): և

Չարեանց. (Բարձրացնելով): Կատեա, Կատեա, վեր կաց... Տես թէ քո պատճառով որքան ես անպատիւ եղայ... և

Տ. Աւխարբէգեանց. (Վեր կենալով): Ո՞ւր է նա... գնաց... գնաց, այլևս չի վերադառնալ: (Ընկնում է աթոռի մէջ և հեկեկում է): և

Չարեանց. Այսչափ էլ խայտառակութիւն մեր գլխին... և

Վ.Ա.ՐԱ.ԳՈՅՐ

Վ Բ Գ Ա Կ Ն Ե Ր

եր.

33	տպած է	Տ. Արմաւեանց	պէտք է	լինի	Պ. Արմաւեանց
89	„	Կատեային	„	„	Կատեան
99	„	Իշխանեանցին	„	„	Իւզբաշեանցին
101	„	նոյն	„	„	այն
104	„	Իւզբաշեանց	„	„	Դաւթեանց

« Ազգային գրադարան

NL0350811

46533